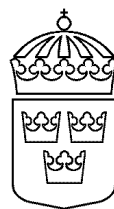

Riksdagens protokoll

2002/03:104

Torsdagen den 15 maj

Kl. 12.00 – 18.09

Protokoll
2002/03:104

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 9 maj.

2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2002/03:FPM71 Förslag till förordning om offentlig foder- och livsmedelskontroll *KOM(2003)52* till miljö- och jordbruksutskottet

2002/03:FPM73 Bekämpningsmedelsrester i livsmedel och foder *KOM(2003)117* till miljö- och jordbruksutskottet

3 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämnds-sammanträde

Talmannen anmälde att uppteckningar från EU-nämndens sammanträde måndagen den 28 april inkommit.

4 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades

Propositioner

2002/03:78 till näringsutskottet

2002/03:112 till lagutskottet

2002/03:116 till bostadsutskottet

5 § Gallring av uppgifter i kreditupplysningar

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2002/03:FiU15
Gallring av uppgifter i kreditupplysningar (prop. 2002/03:59).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

6 § Riksdagens revisorers årsredovisning för 2002

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2002/03:FiU16
Riksdagens revisorers årsredovisning för 2002 (redog. 2002/03:RR1).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

7 § Riksbankens förslag om donation till Stiftelsen Tumba Bruk

Föredrogs
finansutskottets betänkande 2002/03:FiU18
Riksbankens förslag om donation till Stiftelsen Tumba Bruk (förs.
2002/03:RB5).

Talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 12 §.)

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

8 § Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor

Föredrogs
arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU6
Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor (prop. 2002/03:47).

Anf. 1 PATRIK NORINDER (m):

Herr talman! Vad är arbetsrätt? Jag råkar ibland på dem som tror att arbetsrätt är synonymt med turordningsreglerna i LAS. Så är det naturligtvis inte. Arbetsrätten är ett samlingsbegrepp för den lagstiftning som reglerar förhållandena mellan arbetsgivare och arbetstagare på arbetsmarknaden. Men arbetsrätten är inte bara lagstiftning utan även reglering som återfinns i avtal mellan arbetsgivare, arbetstagare och arbetsmarknadens organisationer. Den innehåller såväl rättigheter som skyldigheter för parterna.

Den kollektiva arbetsrätten innehåller lagar som medbestämmandelagen, förordningen om medling i arbetstvister eller lagen om facklig förtroendemans ställning på arbetsplatsen. I lagstiftning om anställningsskydd – där anställningsskyddslagen, som ofta brukar kallas LAS, ingår

– finner vi även lagar som lagen om arbetstid i husligt arbete. Ännu mer lagstiftning påträffar vi i olika ledighetslagar, diskrimineringslagar, lagar om offentlig anställning, arbetsmiljö och arbetslöshet med mera.

Det är alltså en oerhört omfattande lagstiftning som reglerar förhållandena på arbetsmarknaden. Och grunden för denna lagstiftning tillkom när arbetsmarknaden såg helt annorlunda ut än den gör i dag. Industriasamhället har omdanats till ett kunskapssamhälle. Många lagar har förändrats under tidens gång, men fortfarande finns det, enligt min mening, åtskilligt i den gällande lagstiftningen som borde förändras för att anpassas till dagens och morgondagens arbetsmarknad.

Jag skulle önska att vi kunde ha startat från noll och fått en lättöverskådlig och tydlig lagstiftning. Tyvärr låter detta sig inte göras av rätt naturliga skäl. Men det otympliga lapptäcke som arbetsmarknaden i dag måste dras med behöver i grunden förenklas.

När vi fyra oppositionspartier nu yrkar på en genomgripande översyn av arbetsrätten gör vi det mot bakgrund av att tidigare utredningar har haft begränsade direktiv och inte arbetat förutsättningslöst. Den rådande lagstiftningen har varit basen, och med den som måttstock har få genomgripande förslag till förändringar utmejslats.

Vår utgångspunkt är att finna en arbetsrättslig lagstiftning som river hinder för människor att komma i arbete, som tillförsäkrar arbetstagare grundläggande rättigheter oavsett avtalsförhållanden eller facklig tillhörighet. Vi vill stärka den enskilde på arbetsmarknaden.

Facklig verksamhet fyller en viktig funktion på arbetsmarknaden, men den ska vara frivillig, och den enskilde ska själv kunna bestämma vem som ska företräda henne eller honom. Dagens lagstiftning uppfyller inte detta villkor.

Ska Sverige klara att bibehålla den välfärd som har byggts upp under 1900-talet fordrar detta att svenska företag klarar en internationell konkurrens och att det utvecklas fler och nya arbetsplatser. I dag ökar arbetslösheten, och alltfler står utanför arbetsmarknaden. Sverige kan inte längre luta sig mot de stora företagen. Ericssons ras och att storföretagen flyttat utomlands visar att det är de mindre och medelstora företagen som kommer att erbjuda den framtida ökningen av arbetstillfällena.

Vi moderater vill inte på något sätt jäklas med människor. Alla på arbetsmarknaden har rätt till största möjliga trygghet, men nuvarande överskådliga lagstiftning ger en falsk trygghetskänsla. Riktig trygghet och fler jobb skapas bara genom fler företag och genom att alla företag vågar och har råd att anställa fler.

Herr talman! Den svenska arbetsrätten intar en särställning i världen. Få länder har en så reglerad arbetsmarknad som Sverige, och inte blir det bättre av att vi även ska ta hänsyn till EU:s lagstiftning inom området.

Jag ska citera den opolitiske professorn Niklas Bruun i Arbetslivsinstitutets utredning om hållfast arbetsrätt. Han säger: ”Den arbetsrättsliga mängden regler i Sverige börjar närma sig gränsen för vad som är rimligt och hanterligt.”

Sug på den! En opolitisk professor säger ”närma sig gränsen för vad som är rimligt och hanterligt”.

I en enkätundersökning som Företagarnas Riksorganisation har låtit utföra bland företag med upp till 50 anställda uppger dessa att arbetsrät-

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

ten är en av de tre viktigaste långsiktiga frågorna som de önskar en förändring inom. Arbetsrätten upplevs som krånglig och stelbent.

Ska nya och fler arbetstillfällen tillkomma i småföretag ställer det alltså krav på att de regler som styr arbetsmarknaden är bättre anpassade till de mindre företagen. Därför behövs en skyndsam, förutsättningslös översyn av arbetsrätten.

Herr talman! Det undantag från turordningskretsen som alla partier, utom Vänstern och Socialdemokraterna, röstade igenom i riksdagen har kritiserats hårt av fack och regering. Och troligen kommer vi under denna mandatperiod att få leva med såväl enskilda motioner som partimotioner från vänsteralliansen som går ut på att man ska återställa möjligheten till undantag.

Kritiken mot undantaget har byggts upp med argumentet att detta har utnyttjats till att säga upp småbarnsmammor. I Arbetslivsinstitutets utredning, DS 2002:56, tas detta spørsmål upp. Man konstaterar att "något belägg för att regeln bland småföretagen har använts för att systematiskt missgynna föräldralediga arbetstagare har utredningen inte kunnat finna."

Utredningen konstaterar också: "Utifrån de ovan anförda skälen anser utredningen att några förändringar i fråga om möjligheten till undantag från turordningskretsen i anställningsskyddslagen inte bör vidtas."

Samma slutsats kommer såväl Företagarnas Riksorganisation som Svenskt Näringsliv fram till.

FR, Företagarnas Riksorganisation, har beställt statistik från SCB om småbarnsmammors sysselsättning.

Slutsatsen blev att sedan undantaget infördes har sysselsättningsutvecklingen förbättrats i de minsta företagen, medan utvecklingen varit den motsatta i de större företagen. Något stöd för diskrimineringsbesen finns inte.

I FR-undersökningen uppger sju av tio företagare att viljan att nyanställa skulle minska om undantagsmöjligheten försvann. Hela 99 % i FR:s enkät tyckte att undantaget var bra eller mycket bra.

Samma resultat kommer Svenskt Näringsliv till i en TEMO-undersökning. Ingen småföretagare har under de senaste två åren sagt upp medarbetare på grund av att de varit gravida eller befunnit sig på föräldraledighet. Bland föräldralediga och gravida uppger 99 % att de inte har någon erfarenhet av att sägas upp på grund av att de befunnit sig på föräldraledighet.

Jag utesluter inte att någon enstaka arbetsgivare har gjort fel, men det finns inga belägg för att föräldralediga arbetstagare systematiskt missgynnas och att därför undantaget i turordningskretsen bör avskaffas. Socialdemokraternas förvanskade verklighetsuppfattning får inte bilda utgångspunkt för ett viktigt reformarbete.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservation nr 1 under punkt 2. Jag står naturligtvis även bakom våra övriga reservationer, men för tids vinnande avstår jag från att yrka bifall till dessa.

Anf. 2 TINA ACKETOFT (fp):

Herr talman! Arbetsrätt är ett av de mest intressanta och viktiga ämnen som vi har att debattera i arbetsmarknadsutskottet. Det är också en av orsakerna till att jag valde detta utskott. Det handlar om att värna trygg-

heten, rätten för anställda och företagare, och samtidigt ge möjlighet till utveckling för samma grupper. Det är väl här skyttegravarna kommer att grävas, precis i dag som de senaste 100 åren. Det klassiska synsättet hos många politiker har ju varit ett vi-och-de-perspektiv: trygghet eller tillväxt, arbetare eller kapitalist, närande eller tärande.

Herr talman! Som dotter till småföretagare, uppvuxen till stor del i Småland och med företagare som kunder i mitt tidigare yrkesliv känner jag inte igen mig i den skyttegraven. Trygghet och tillväxt går att förena, med lite jämkning – det medges. Men som liberal anser jag att det bara är så vi kan nå målet uthållig tillväxt, tillväxt som medel och inte som heligt mål. Så är det ju. Det är inte pengarna i sig som gör oss lyckliga, utan det är vad vi kan göra med dem.

Arbetsrätt handlar om att skapa tydliga spelregler som kan ses som sjösta av hela samhället, både anställda och företagare, och som uppmuntrar företagare att expandera i stället för att som i dag hellre förbli ett litet fåmansföretag. Alla undersökningar som görs visar att den absoluta majoriteten av småföretagare inte vill eller vågar växa eftersom de anser att regelverket och kostnaderna kring anställning är för tunga för att hantera.

Arbetsrätt handlar om att ge mig som anställd en trygg anställning där jag vet att jag inte godtyckligt kan förlora mitt arbete och där arbetsgivaren måste ha goda skäl och redogöra för dem vid uppsägningar. Men så fort det förs på tal att vi vill se över arbetsrätten då åker den röda fanan upp. Det verkar inte som om man, åtminstone officiellt, från regeringen ens har insett att världen, anställda och företagare, har förändrats sedan Branting. Vi vill kunna utvecklas efter våra drömmars längtan. Det behöver inte betyda att vi har samma längtan i dag som då. Behovet av grundläggande trygghet som anställd tror jag inte har förändrats, men synen på jobben och den livslånga anställningen har förändrats.

Företagarnas villkor har förändrats i och med att vi har fler aktörer på marknaden, fler företag som konkurrerar och en efterfrågan som är betydligt mer nyckfull i dag än vad vi tidigare upplevt. Konsumenter är knepiga att begripa sig på. Tro mig! Jag har spenderat tidigare delen av mitt liv till att försöka förstå mig på dem.

Allt detta gör att vi i dag har behov av en moderniserad och mer flexibel arbetsrätt. När professor Niklas Bruun presenterade resultatet av den senaste översynen av arbetsrätten sade han, precis som Patrik var inne på, att arbetslagstiftningen var så komplex och så integrerad med många olika verksamheter att den var mycket svår att överblicka och justera.

När jag pratar med företagare är det slående att det är småföretagarna som upplever att arbetsrätten är ett hinder. De större företagen säger uttryckligen att det alltid går att hitta luckor. Detta är för mig det tydligaste beviset på att vi har en arbetsrätt som inte lever upp till det syfte som vi ansåg att den skulle ha. Det är inte en justering som ska göras utan en grundläggande reform med färre och enklare regler som är tydliga för alla, regler som inte tar veckor att läsa upp för företagarna och som inte heller smarta företagsjurister kan ta sig runt när det passar dem.

Den svenska arbetsrätten med lagar, avtal och praxis är oerhört omfattande och detaljstyrande i jämförelse med till exempel den danska. Men som skåning boende vid vattnet mellan Danmark och Sverige vet jag att vi inte direkt invaderas av dansk arbetskraft. Talet om att vi ska

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

konkurrera med kunskap och stark anställningstrygghet, som vi tidigare har hört i den här kammaren, faller direkt i praktiken.

Ett företag med 5 anställda lever inte med samma vardag som företag med 50, 500 eller 5 000 anställda. Lagstiftningen måste bli mer flexibel om alla företag ska ha en möjlighet att utvecklas. Det borde vara överflödigt att säga det i den här kammaren, men utan att företagen eller näringslivet utvecklas och växer har vi inget att fördela. Utan privat sektor har vi ingen offentlig sektor.

Ett av de exempel där man kanske tydligast märker att arbetsrätten inte har hängt med i tiden är uppdelningen fast anställning – tillfällig anställning. Statliga Ungdomsstyrelsens attityd- och värderingsstudie *De kallar oss unga* visar att när 16–29-åringar rankar viktiga egenskaper i ett arbete kommer fast anställning först på tolfte plats. Faktorer som prioriteras betydligt högre är bra lön, personlig utveckling och god arbetsmiljö. Vi ska kanske inte vara så bekymrade över att unga som vi tenderar att se det alltför ofta saknar fast anställning. Kanske en mer flexibel arbetsform skulle vara ett sätt att locka de här ungdomarna till de arbeten där vi i dag inte ser dem, det vill säga vården och omsorgen.

Jag tror definitivt att möjligheterna för människor som i dag har svårt att komma in på arbetsmarknaden, det vill säga ungdomar, invandrare, sjukskrivna och arbetslösa, ökar med mer tidsbegränsade arbetsformer initialt. Risken ses helt enkelt som mindre av företagen om företagare och arbetstagare först har en chans att lära känna varandra, något som bevisas av att personer efter en period hos bemanningsföretag ofta får fast anställning.

För någon vecka sedan fick utskottet en liten föreläsning i de olika varianter av tidsbegränsad anställning som finns i dag. Efter ett tag hade åtminstone jag tappat tråden. Det är möjligt att det är jag som inte är tillräckligt skärpt. Men det blev uppenbart att det finns ett behov av att se över reglerna och att förenkla. Målsättningen måste vara att båda formerna ska vara likvärdiga rättsligt.

Herr talman! Vi måste nog börja se till våra gemensamma intressen, det vill säga att företag är konkurrenskraftiga och därmed ger sysselsättning och skatter. Det behövs färre, enklare och mer rättvisa regler – allmän avtalsrätt kan kanske delvis ersätta den arbetsrättsliga specialregleringen – med en ökad individualisering och en fortsatt viktig roll för de fackliga organisationerna. Jag kan till och med ställa mig öppen för frågeställningen att vi kanske behöver ett förstärkt kollektivavtal när vi öppnar upp för arbetskraftsinvandring. Åtminstone bör kollektivavtalet kompletteras med en individuell förhandlingsmöjlighet, precis som professor Niklas Bruun tog upp i sin utredning.

Herr talman! Att gräva ned sig i politiska skyttevärn verkar inte speciellt intelligent för Sverige när det gäller arbetsrätten.

Jag ställer mig bakom alla Folkpartiets motioner men yrkar bifall till reservationerna 1 och 10.

Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kd):

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 5 och 11.

Herr talman! Dagens betänkande handlar om en rad olika större och mindre arbetsrättsfrågor. Det mesta avslås med hänvisning till utredning-

en *Hållfast arbetsrätt* som just nu är ute på remiss. Men det är ändå värt att diskutera grundläggande frågeställningar kring arbetsrätten.

Dagens arbetsrättslagstiftning har formats på 70-talet, när man hade det medelstora industriföretaget som förebild och som något slags ideal som reglerna utformades utifrån. Det var ett samhälle där man, också från lagstiftarens synpunkt, såg det som att en arbetstagare ganska lätt kunde bytas mot en annan arbetstagare.

Sedan dess har mycket hänt i Sverige och i hela världen. Vi har fått mindre av traditionell industriproduktion och mer av tjänsteproduktion. Vi har mer av kunskapsintensiv verksamhet och mindre av löpande-band-arbete. Vi har fått en globalisering och en teknologisk utveckling som gör att kapital, företag, tjänster och varor åker över gränserna på ett helt annat sätt. Vi har fått EU:s inre marknad.

Vi har fått framväxten av bemanningsföretag, som har ökat flexibiliteten på arbetsmarknaden – en form av företag som fick livsluft och framgång sedan den borgerliga regeringen i början av 90-talet öppnat regelverket för denna företagstyp. Jag tror att vi i dag faktiskt underskattar hur viktig denna faktor har varit för att få en mer flexibel och dynamisk arbetsmarknad.

Vi har fått in många människor som kommit till vårt land. Många av dessa nya svenskar finns inte eller har svårt att få fotfäste på arbetsmarknaden. De har särskilda problem.

Vi ser också framför oss en kommande arbetskraftsbrist på grund av befolkningsförändringar. Allt färre ska försörja allt fler i framtiden.

Allt detta gör att det är viktigt att få en bred översyn och modernisering av arbetsrätten utifrån de nya villkor som gäller på 2000-talet.

När regeringen tillsätter utredningar på det här området ger man tyvärr mycket begränsade direktiv och uppgifter. Då blir det utredningar som tittar på ett mycket smalt område inom arbetsrätten, och det är Niklas Bruuns utredning ett exempel på.

Vi kristdemokrater kräver därför tillsammans med de andra borgerliga partierna att vi får en ny och bredare översyn och modernisering av arbetsrätten, därav reservation 1.

En sådan här översyn kommer förhoppningsvis att komma fram till en rad olika förslag till förändringar och förbättringar av arbetsrätten. Det är inte säkert att vi på den borgerliga kanten kommer att vara överens om alla förslag, men vi är överens om att det krävs ett nytt perspektiv när man tittar på de här frågorna. Det krävs också att vi formulerar en bra balans mellan arbetstagarens och arbetsgivarens intressen.

Vi kristdemokrater är så naiva att vi tror att det går att finna mycket gemensamma tag mellan löntagare och arbetsgivare. Det går att formulera mycket av spelreglerna på arbetsmarknaden utifrån den samsyn som faktiskt går att finna. Men självklart kommer det att finnas konflikter. Det finns konflikter på arbetsmarknaden, och därför behövs det bra skyddsregler för den anställda. Det ska också en modern arbetsrätt ha.

Vi kan i dag identifiera problem på fyra områden:

Vi har bristande hänsyn till och bristande flexibilitet för de små företagen. Tina Acketoft var inne på detta. De små företagen har jobbigare att hantera den komplexitet som nuvarande arbetsrätt innebär.

Vi ser också att det är svårare för äldre att byta jobb. Dagens system gör det svårt för en människa som varit länge på en arbetsplats att byta

till ett nytt jobb, för då hamnar man sist i turordningslistorna. Arbetsrätten motverkar alltså rörligheten, både den yrkesmässiga och den geografiska.

Vi har också problem med lönebildningen i Sverige. Vi har fortfarande en bit kvar innan vi kan säga att vi har fullständig kontroll över lönebildningen. Arbetsrätten är en faktor som spelar in här.

Vi behöver alltså se över de här frågorna.

Det finns också ett antal mer konkreta förslag i det här betänkandet, bland annat ett från Kristdemokraterna om att förlänga möjligheten till provanställning från sex till tolv månader. Det är ett förslag som brukar få alla politiker på vänsterkanten att bli oerhört upprörda. Jag tror dock att det är just denna typ av rigid hållning som försvårar inte minst för de små företagen.

Jag hörde ett slående exempel när jag för en tid sedan samtalade med en småföretagare som höll på med att installera teknisk utrustning. Han hade två anställda i sitt företag och hade nu tagit in en tredje anställd, en mycket bra kille som han såg som en intressant anställning och hoppades kunna fortsätta med. Fortfarande drog dock inte den nyanställda in de pengar som företagaren måste få in för att kunna bära hans lönekostnader. Det tar tid för en nyanställd att kunna göra detta – att lära sig yrket, att lära sig kontakterna och vad det innebär i olika företag. Då kände den här arbetsgivaren: Under sex månader hinner jag inte bedöma detta. Bedöma killens kompetens kan jag göra men inte om han hinner lära sig jobbet så att han kan stå på egna ben och faktiskt dra in de intäkter som företaget behöver. Han ville ha mer tid på sig; i annat fall kände han att han kanske måste ta det säkra för det osäkra och avsluta provanställningen, som alltså var reglerad till max sex månader.

Detta exempel visar hur arbetsrätten kanske motverkade att den här personen fick fortsätta och få fast jobb.

Då säger någon: Ja, men det finns många som utnyttjar detta maximalt. Ja, det kan vara ett problem. Vi ser inte minst inom journalistkåren hur arbetsgivare ibland missbrukar vårt regelverk där man kan ha längre provanställningstider efter vissa avtal. Det finns sådana exempel. Men det handlar om att skapa ett regelverk som gynnar de många små företagen. Sedan måste vi självklart föra en dialog med arbetsgivare och arbetstagare, mellan politiker och arbetsmarknadens parter, om att hantera alla lagar på ett rimligt och vettigt sätt och försöka nyttja dem på ett sätt som främjar det gemensamma bästa.

Herr talman! Vi har också den stora frågan om turordningsreglerna. I det här betänkandet föreslår socialdemokrater och vänsterpartister att vi ska riva upp det två år gamla beslutet om att ge möjlighet för små företag att få undanta två nyckelpersoner innan man fastställer turordningslistan. Det handlar alltså inte om att välja och vraka bland de anställda, som det ofta låter från vänsterhåll.

Ett antal påståenden förs fram som argument mot denna reform som har verkat i två år tack vare ett gemensamt beslut mellan de borgerliga partierna och Miljöpartiet.

Man påstår att det blivit mer rädda löntagare på arbetsmarknaden sedan vi infört den här regeln. Först och främst har man svårt att belägga det. Och skulle konsekvensen av denna regel vara mer rädda löntagare på arbetsplatserna måste det innebära att alla nyanställda på en arbetsplats i

Socialdemokraternas Sverige är rädda. De åker ju alltid först om det blir neddragning på arbetsplatsen.

Det hävdas också i en del debattartiklar, bland annat för ett tag sedan, att det finns en avgrundsdjup skillnad mellan att bli arbetslös därför att man var sist anställd och att bli arbetslös därför att arbetsgivaren hellre ville ha någon annan kvar. Samtidigt säger ofta socialdemokrater och en del fackliga företrädare att detta med LAS är inget problem eftersom facket alltid gör upp med arbetsgivaren om undantag från LAS-reglerna om man så behöver. Det innebär alltså att det skulle vara trevligt att bli sparkad av sina arbetskamrater, sina fackliga företrädare, men inte därför att arbetsgivaren säger att Kalle är en nyckelperson för att företaget ska kunna överleva och man då hamnar lite längre ned på turordningslistan.

Det påstås att erfarenheterna från när det fanns en liknande regel i början av 90-talet, under den borgerliga regeringens tid, var att de svaga på arbetsmarknaden drabbades hårt av detta. Tyvärr finns ingen utvärdering av den lagstiftningen, dels därför att den verkade under en relativt kort tid, dels därför att det var en extremt turbulent tid på arbetsmarknaden efter 80-talets sus-och-dus-ekonomi.

Det är självklart tragiskt för alla som drabbas av en uppsägning. Men frågan man måste ställa sig är ofta: Kan ett företag överleva bättre med de nya turordningsregler som införts? Kan det lättare komma ur en svacka? Kan det lättare börja nyanställa igen? Det är det som är frågan: Hur skapa ett regelverk som främjar långsiktigt goda förutsättningar?

Herr talman! Jag vill slutligen bara kommentera reservation 11 från Kristdemokraterna som handlar om förstärkt skydd för gravida och föräldralediga. Ett enigt arbetsmarknadsutskott har av regeringen begärt regler för att förstärka det lagstadgade skyddet för gravida och föräldralediga på arbetsmarknaden, och det finns också en del goda sådana förslag i den nya utredningen *Hållfast arbetsrätt* som nu remissbehandlas. Men vi kristdemokrater pekar på en del till som jag tror är en viktig faktor när vissa arbetsgivare ibland tvekar att anställa gravida och sådana man misstänker ska vara föräldralediga, nämligen att man faktiskt tvingas betala semesterlönen när någon blir föräldraledig. Exempelvis ett småföretag ska alltså ta på sig kostnaden att betala semesterersättning under den tid som någon är föräldraledig, och det är den typen av ekonomiska trösklar som vi måste undanröja. Det är inte rimligt att försäkringskassan betalar ersättning för en som är föräldraledig men arbetsgivaren semesterlönen. Den kostnaden borde försäkringskassan också ta på sig. Därmed tar man bort denna typ av ekonomiska motiv för en arbetsgivare att vara tveksam till att anställa människor som exempelvis tar ut föräldraledighet.

Det är ett exempel, kanske inte ett stort men ett viktigt, på hur vi kan skapa ett mer barnvänligt arbetsliv där det blir mer acceptabelt att vara ledig med sina barn och där man inte drabbas av misstänksamhet när en arbetsgivare ska anställa en människa som kan misstänkas ta ut mycket föräldraledighet framöver.

Herr talman! Jag yrkar med detta som sagt bifall till reservationerna 1, 5 och 11.

Prot. 2002/03:104

15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

Anf. 4 ANDERS WIKLUND (v):

Herr talman! Arbetsrätten är en väsentlig del av den svenska demokratin. Arbetet är helt centralt för oss människor under en stor del av våra liv. Det ger oss försörjning men också delaktighet i ett större sammanhang.

Villkoren för lönearbetet är avgörande för människors livssituation. I det gamla Sverige, där löntagarna var maktlösa på jobbet, var man också i en underordnad ställning utanför arbetsplatsen. Klassamhället genomsyrade varje vrå av en människas liv. Därför har utvecklingen av arbetsrätten varit en viktig del i kampen för demokrati. Inte sällan har många demokratiska fri- och rättigheter genomförts under hårt motstånd från arbetsgivare och överhet och med dem förbundna partier.

Arbetsrätten är i dag fortfarande ifrågasatt helt eller delvis. Därom vittnar bland annat en del motioner från den borgerliga oppositionen. Från centrala arbetsgivarorganisationer kan vi än i dag höra att man tycker att det är viktigt att ideologiskt driva principen om arbetsgivarnas oinskränkta rätt att själva leda och fördela arbetet, anställa och avskeda.

Men i det verkliga livet, det som finns ute på våra arbetsplatser, är arbetsrätten egentligen inget problem. Alla seriösa arbetsgivare vet ju att man löser de flesta problemen via förhandlingar, först lokalt, men går det inte lokalt går man vidare centralt. Arbetsrätten som den ser ut i dag är grundvalen för den förhandlings- och samverkanskultur som vi har i Sverige och som faktiskt också har varit och fortfarande är en viktig framgångsfaktor för företagen och näringslivet.

Det är viktigt att påpeka detta. Och jag noterar att TCO häromdagen i en rapport där man har tittat närmare på internationella studier av nationers konkurrenskraft har observerat att de internationella studierna placerar Sverige väldigt högt i rankning, bland annat på grund av de goda partsrelationer som finns på arbetsmarknaden och som vilar på den arbetsrätt vi har.

Moderaterna och oppositionen tycker i motion att det är dags för en översyn av arbetsrätten. Ja, så långt kan jag instämma. Det tycker jag också. Stora delar av dagens arbetsrätt tillkom ju under 70-talet, och sedan dess har mycket förändrats i arbetslivet och i näringslivet. Den pågående internationaliseringen driver på utvecklingen. Företag fusionerar eller köps upp, huvudkontor omlokaliseras, ägandet blir alltmer ansiktslöst, anonymt och avlägset. Resultatet är att inflytandet för löntagarna och deras fackliga organisationer försvåras. Avkastningskrav som numera sätts på globala kapitalmarknader ökar lönsamhetskraven och omvandlingstrycket i företagen.

Samtidigt har vi fått kapitalplacerare som fokuserar på kortsiktig lönsamhet snarare än på långsiktig utveckling och tillväxt. Som en följd av detta har vi ett arbetsliv och ett näringsliv i konstant omvandling. Ständig teknik- och produktutveckling medför att verksamheter läggs ned eller flyttas. Hela branscher utvecklas, omvandlas och försvinner. Nya utbildningskrav och sätt att organisera arbetet växer fram. Verksamheter knoppas av och läggs ut på entreprenad. Uthyrningen av arbetskraft ökar. Och alltför många människor blir tillfälligt anställda.

Den här utvecklingen innebär att människors arbetsplatsers utsatthet ökar samtidigt som reglerna i den arbetsrätt vi har i dag ofta kan kringgå. Konsekvensen av detta blir minskad anställningstrygghet, minskat

inflytande och minskad delaktighet för de anställda. Den ökade utslagningen från arbetslivet som återspeglas genom dramatiska ökningar av ohälsan under senare tid vittnar också om ett arbetsliv i tilltagande obalans med människors behov. De arbetsrättsliga regelförändringar som skedde under 90-talet, som riksdagen beslutade om, har endast förvärrat den här situationen.

Det är verkligen, som Moderaterna och den borgerliga oppositionen kräver, dags för en större översyn av arbetsrätten. Men där Moderaterna och den borgerliga oppositionen vill avreglera och försämra arbetsrätten vill jag utveckla och förstärka. Vi behöver öka, inte minska, löntagarnas anställningstrygghet och inflytande.

Låt mig bara nämna några av de viktigaste områdena på arbetsrättens och arbetslivets områden där vi från Vänsterpartiet anser det angeläget att stärka arbetsrätten och flytta fram löntagarnas positioner. Det handlar om anställningsskyddet och tryggheten som har undergrävts genom olika riksdagsbeslut under senare år. Tidsperioden i återanställningsrätten har förkortats, och en rätt har införts för vissa arbetsgivare att utan att redovisa skäl eller saklig grund undanta två personer från turordningsregeln i LAS.

Många människor har vittnat om sin rättslöshet till följd av det beslutet. Uppföljningar som har gjorts tyder på att det är kvinnor som till största delen har missgynnats. Särskilt alarmerande är ju rapporten som indikerar att föräldralediga och gravida blockerades ut när turordningsreglerna upprättades. Det handlar inte bara om gravida och om kvinnor, det handlar om långtidssjukskrivna och om äldre arbetskraft som också diskrimineras.

Sådana här rapporter finns från JämO, de finns från facken, från TCO, de finns från många olika håll. Framför allt är det många människor som har drabbats som vittnar om detta.

Det är inte heller sant som påstås att undantagsreglerna, att två personer får undantas, är en förutsättning för att man ska kunna göra avsteg från turordningsreglerna för nyckelpersoner. Det låter så, men det är inte sant. Den möjligheten finns med nuvarande arbetsrätt. Men det förutsätter att man träffar överenskommelse med facket om det. Det är den viktiga grunden. Så tycker vi i Vänsterpartiet att det ska vara. Det ska finnas saklig grund och motiverade skäl för att göra avsteg, inte den rättslöshet och omöjlighet att överpröva beslut som arbetsgivaren fattar med stöd av nuvarande ordning. Det är en väsentlig skillnad.

En ny form av visstidsanställningar har också tillkommit. Det kallas överenskommen visstidsanställning. Den har bara haft den effekten att den utökar den redan rikliga floran av undermåliga och osäkra anställningar. Inte heller i detta fall behöver arbetsgivaren redovisa sakliga skäl. De begränsningar och rätten till visstidsanställningar som samtidigt infördes har tyvärr inte visat sig verksamma. Antalet tillfälliga jobb och jobb på deltid har blivit fler. Många människor har i dag en mycket otrygg anställningssituation. Värst utsatta är behovs- och timanställda, oftast kvinnor i offentlig sektor, men även i privat.

Jag menar att grunden i anställningsförhållandet ska vara fasta heltidsjobb. Utifrån detta ska undantag kunna göras genom kollektivavtal enbart då det finns sakliga skäl. Det innebär således att överenskommen visstidsanställning måste avskaffas. Alla visstidsanställningar längre än

18 månader under en treårsperiod ska enligt Vänsterpartiet automatiskt övergå i heltidsanställningar och tillsvidareanställningar. Tvåpersoners-undantaget i LAS måste upphävas och återanställningsrätten på nytt utsträckas till tolv månader. Det tycker vi är det grundläggande.

Arbetslivets villkor och arbetstidens längd och förläggning påverkar också hälsan och livet, både på och utanför arbetet. Under 90-talet har arbetsklimatet hårdnat samtidigt som arbetsmiljöarbetet tyvärr har stagnerat. Den arbetsrelaterade ohälsan har därmed ökat, framför allt för kvinnor.

Arbetsmiljölagens bestämmelser och föreskrifter fullföljs inte alls i den utsträckning som skulle behövas. Jag menar att ett mänskligare arbetsliv kräver såväl fler styrande föreskrifter, skärpta sanktionsbestämmelser och företagsböter för brott mot arbetsmiljölagen som fler skyddsombud, bättre arbetsmiljöutbildning och obligatorisk företagshälsovård.

Det är bra att den mer restriktiva arbetstidslag som Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler har föreslagit snart kommer att behandlas av riksdagen. Den är ett steg i rätt riktning. Arbetstidens längd och förläggning har stor betydelse för hälsa och välbefinnande. En rad olika undersökningar har slagit fast sambandet mellan ökat löntagarinflytande över arbetstidens förläggning och ökad arbetstillfredsställelse och hälsa. Löntagarnas inflytande över ledighetens förläggning och arbetstiden behöver därför öka. Jag ser fram emot att vi i riksdagen ska kunna fatta beslut om den nya ledighetslag som Kommittén för nya arbetstids- och semesterregler har föreslagit. Den är också ett steg i rätt riktning.

Herr talman! Jag har helt kort berört några områden av arbetsrätten där vi tycker att det är angeläget att åstadkomma förstärkningar. Jag kunde också ha talat om de behov av arbetsrättsliga förändringar som omstruktureringar och företagsnedläggelser medför, brister i medbestämmandelagen, begränsningar av yttrandefriheten för privatanställda, integritetsfrågor i samband med drogtest med mera. Därtill räcker tyvärr inte tiden, konstaterar jag.

Jag räknar med att få återkomma i den här och övriga arbetsrättsliga frågor vid ett senare tillfälle när de har beretts av regeringen och vi får anledning att ta ställning till dem.

Herr talman! Jag vill förklara att jag står bakom förslaget i betänkandet, och jag vill också yrka bifall till vår reservation nr 2.

Anf. 5 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Herr talman! Jag har en kort fråga till Anders Wiklund. Det verkar som att det är mycket vi är överens om, vilket gläder mig. Jag tror inte att vi vinner någonting på att gräva ned oss i några politiska skyttevärn.

Vi är rörande överens om att vi behöver en översyn av arbetsrätten. Jag undrar om Anders Wiklund ser någon möjlighet att komma fram till något gemensamt ställningstagande inför nästa år och begära en betydligt vidare och öppen översyn av arbetsrätten.

Anf. 6 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Det beror på vilka utgångspunkter vi har.

Folkpartiet har tillsammans med moderater, kristdemokrater och centerpartister föreslagit en grundläggande översyn av arbetsrätten. Jag känner väl till moderaternas uppfattning om arbetsrätt och vilka lösningar

man vill föreslå för att förbättra den enskildes anställningstrygghet. Jag har svårt att föreställa mig att den typen av lösningar som faktiskt handlar mycket om avreglering är något vi skulle kunna enas om i direktiv till en utredning.

Men om Tina Acketoft tycker att det finns ett bättre sällskap till vänster är hon välkommen.

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

Anf. 7 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Herr talman! Jag trodde att vitsen med en vid översyn var att man inte redan från början hade bestämt sig för i vilket läger man stod utan man kanske kunde finna nya lösningar där man gemensamt kan komma överens om att det är viktigt att ha en arbetsrätt för att få en hållfast utveckling och trygghet för den anställda. Men det är kanske jag som är för ny och inte förstår att man redan i direktiven för en utredning har målat in sig i läger.

Jag frågade Anders Wiklund om han kunde tänka sig att sätta sig ned och diskutera en bred utredning med en ny bas för att gemensamt hitta lösningar.

Anf. 8 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Det är aldrig fel att diskutera. Det gör jag gärna.

Anf. 9 PATRIK NORINDER (m) replik:

Herr talman! Anders Wiklund gör det fel man hör så ofta, nämligen att han generaliserar. Han säger att vi ifrågasätter arbetsrätten. Jag vet inte om Anders Wiklund har läst den här boken på drygt 600 sidor. Det är i den boken som arbetsrätten regleras. Självklart är det mycket i den boken som vi ska ha, men den behöver också förändras eftersom tiderna förändras.

Vi vill ta bort det som förhindrar tillväxt så att människor kan få jobb. Tryggheten ligger inte i lagstiftningen i boken utan i att företag vågar och har råd att anställa människor. Det är de hindren vi anser måste tas bort. Därför behövs det en genomgripande översyn av arbetsrätten.

Anders Wiklund gick även in på att den offentliga sektorn hade otrygghet i sina anställningsförhållanden. Det kan jag hålla med om. Den offentliga sektorn är beroende av hur lönsamheten är i den privata sektorn. Utan lönsamma företag och anställningar får vi inte det breda skatteunderlag som gör att vi kan ha en bra kvalitet i den offentliga sektorn. Vi är beroende av varandra. Vi är beroende av att företagen får möjlighet att växa.

Anser Anders Wiklund inte att det behövs en anpassning i arbetsrätten till dagens och morgondagens arbetsmarknad?

Anf. 10 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Jag svarar på den sista frågan först. Jag försökte i mitt anförande säga att det har hänt saker sedan 70-talet då huvuddelen av den arbetsrättslagstiftning vi har i dag kom till. Det finns behov av att se över den och försöka anpassa den till de förändrade villkor som råder i dag. Så långt är vi överens.

Anf. 14 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Jag drar slutsatsen att det finns problem i offentlig sektor. Sedan är frågan vad de beror på. Jag är ganska övertygad om att de rör de mycket omfattande rationaliseringar som har skett under 90-talet i offentlig sektor, inte minst inom vården och omsorgen. Ett stort antal jobb har försvunnit medan arbetsuppgifterna har ökat.

Det är ibland skillnaden mellan privat och offentlig verksamhet. När man minskar antalet anställda i privat verksamhet minskar man ibland också antalet arbetsuppgifter. Detta sker aldrig i offentlig sektor. Här minskade man resurserna under 90-talet, men behoven ökade.

Det är klart att det påverkar förutsättningarna för dem som ska utföra de här tjänsterna. Det är en förklaring till att vi har högre ohälsotal i den offentliga verksamheten och framför allt inom vården och omsorgen.

Vad är lösningen på detta? Är det att privatisera? Nej, knappast. Det är väl att se till att tillföra nya resurser, så att man kan anställa lite fler människor, så att det blir en balans mellan resurser och krav, som är helt nödvändig både i offentlig sektor och i privat sektor.

Lösningen ligger i mer resurser till offentlig sektor, i alla fall om vi vill slå vakt om den.

Anf. 15 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Herr talman! Det intressanta med Anders Wiklunds inlägg är att Vänsterpartiet har varit i styret i Sverige i ungefär sex år. Tidigare, efter 90-talet, skröt åtminstone er gruppleddare Lars Bäckström över att Vänsterpartiet varit med och påverkat politiken i stor utsträckning i början på den mandatperiod som kom efter 1994 års val.

Det är i offentlig sektor vi har störst problem med otrygga anställningar. Det är i offentlig sektor vi har störst problem med sjukskrivningar. Anders Wiklunds parti är med och styr Sverige. Anders Wiklunds parti får faktiskt ta ansvar för utvecklingen.

Anders Wiklund vill ha fler i offentlig sektor, och samtidigt klagar han över att anställningsförhållandena är sämst där.

Vi vet via olika undersökningar att löntagare gynnas av att det finns alternativa arbetsgivare. Vi vet av undersökningar inom vård och omsorg att det många gånger har blivit bättre arbetsmiljö när man har fått jobba i andra företag och framför allt när man kan jämföra arbetsförhållandena mellan olika arbetsgivare.

Anders Wiklund vill stoppa sådant. Han vill ha färre sådana alternativ och fler människor i anställningar som är tidsbegränsade och med högre sjukskrivningstal. Är det en löntagarvänlig politik?

Anf. 16 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Historieskrivningen måste vara korrekt. Förvisso har vi problem med offentlig sektor för närvarande, som du mycket riktigt påpekar. Men problemen har inte uppstått i dag, och de uppstod inte i går heller.

Frågan är: När uppstod de här problemen? Ja, det var väl när vi fick en ekonomisk kris i Sverige som slog ut jobb både i privat och i offentlig sektor. Det var, om jag minns rätt, 1992, 1993 och 1994. Då satt varken s, mp eller Vänsterpartiet vid rodret i riksdagen. Däremot satt kristdemokrater tillsammans med moderater och andra och styrde landet.

Vi lever fortfarande i efterdyningarna av den krisen. Men vi har trots allt, under senare delen av 90-talet och även början av det här århundradet, lyckats vända utvecklingen. Det har tillförts resurser. Det har blivit fler anställda inom vården och omsorgen. Och den politiken måste fortsätta. Tyvärr når man inte resultat över en natt. Vi skulle behöva tillföra ytterligare resurser, och det hoppas jag att vi får tillfälle att göra.

Anf. 17 CLAES VÄSTERTEG (c):

Herr talman! Till att börja med skulle jag vilja yrka bifall till reservationerna 5 och 15. Givetvis står jag bakom alla övriga reservationer från Centerpartiet.

Vi är i dag inne i en internationell lågkonjunktur där de ekonomiska prognoserna domineras av stor osäkerhet. Därför är det i dagsläget extra viktigt att skapa förutsättningar för en ökad tillväxt. Det är viktigt att de beslut vi fattar i Sveriges riksdag, i denna kammare, förbättrar förutsättningarna för landets småföretagare.

Det är samtidigt lika viktigt att de beslut vi fattar här inte försämrar förutsättningarna för småföretagarna. Tyvärr finns det exempel på sådana beslut, både fattade beslut och aviserade förslag i framtiden.

Ur den synvinkeln är även förslaget från Socialdemokraterna och Vänsterpartiet om att ta bort undantaget i turordningsreglerna ett steg i helt fel riktning. Förslaget är bara ett i raden där s och v visar på en tydlig brist på förståelse för de små företagens förutsättningar.

Frågan om turordningsregler har debatterats vid ett antal tillfällen i den här kammaren och kommer säkert att fortsätta att debatteras. Det är mycket glädjande att vi även denna gång verkar ha majoritet för att bibehålla lagstiftningen såsom den är i dag. Tvåpersonsundantaget och en allmän översyn av arbetsrätten är en eller två av nycklarna till att skapa ett bättre företagsklimat och förbättra villkoren för landets småföretagare.

Herr talman! Företagarnas Riksorganisation lade i höstas fram en rapport kring företagarnas syn på effekterna av undantaget i turordningsreglerna. Den här rapporten visar mycket, bland annat att lagen haft en positiv inverkan på företagsklimatet. Åtta av tio småföretagare som använt möjligheten till undantag uppger att verksamheten hade påverkats negativt om de inte kunnat undanta nyckelpersoner från turordningen.

I samma undersökning kommer det fram, som Patrik Norinder tidigare nämnt, att sju av tio företagare uppger att viljan att nyanställa skulle minska om undantagsmöjligheten försvinner. Företagarnas Riksorganisation uppger att detta skulle innebära att viljan att nyanställa skulle minska i 60 000 företag. Man kan säkert diskutera fram och tillbaka om den exakta siffran, men så mycket kan nog konstateras att det är en stor mängd företag som skulle dra sig för att nyanställa.

I dagens läge, med en lågkonjunktur, kan den nuvarande lagstiftningen vara avgörande för ett företags utveckling och eventuella överlevnad. Om ett litet företag hamnar i en situation där man tyvärr tvingas säga upp människor är det även i fortsättningen avgörande att man kan undanta två nyckelpersoner från turordningsreglerna. Den här möjligheten att på ett så bra sätt som möjligt anpassa arbetsstyrkan vid en konjunkturedgång påverkar också företagarnas vilja att nyanställa vid konjunkturuppgångar.

Sverige har tyvärr en lagstiftning som i många fall är anpassad för de större företagen, företag som ofta inte har några problem med turord-

ningsregler, eftersom man exempelvis har en större möjlighet till omplaceringar än vad de mindre företagen har. Undantagen i turordningsreglerna är ett exempel. Tyvärr finns det inte så många, men det är ett exempel på en lagstiftning där vi har skapat bättre möjligheter för småföretagen och där vi har anpassat lagstiftningen efter dem.

Sedan införandet 2001 kan vi se att förändringen har fått positiva effekter, precis som var avsett vid införandet. Det vore därför mycket olyckligt att återgå till den tidigare ordningen, inte minst när vi har ett skriande behov av en ökad tillväxt, en tillväxt som endast kan komma genom att företagen växer och fler företag startas.

Centerpartiet har en mängd förslag för att skapa bättre förutsättningar för landets småföretagare. Där är bibehållandet av möjligheten att undanta två personer vid uppsägning en del i det hela.

Herr talman! Jag tänkte i mitt anförande även beröra frågan om tilläggsförsäkring till föräldraförsäkringen. Vi i Centerpartiet har vid ett antal tillfällen här i kammaren framhållit vikten av en familjepolitik som ökar jämställdheten och som gör det möjligt att kombinera familjeliv och arbetsliv, samtidigt som man får mer tid för barnen.

Fler och fler företag ser i dag att det är en positiv erfarenhet för män när de är föräldralediga. För att göra detta lättare har många företag tecknat egna tilläggsförsäkringar till föräldraförsäkringen – detta för att garantera att deras anställda får möjlighet till en högre ersättning när de är föräldralediga. Ur Centerpartiets synvinkel är det mycket positivt när företag är beredda att ta detta steg.

Tyvärr har det från en del fackliga organisationer förekommit motstånd mot denna lösning, vilket lett till att tilläggsförsäkringar i en del fall förhindrats. Ur min och Centerpartiets synvinkel är det här mycket olyckligt. Vi anser inte att det ska vara möjligt för fackliga organisationer att förhindra sådana försäkringar. Vi vill därför se en lagstiftning där man inte kan inskränka sådana tilläggsförsäkringar.

För att öka möjligheterna för både män och kvinnor att utnyttja sin rätt att vara hemma med barnen när de är små krävs ett antal åtgärder. En åtgärd är höjda tak i föräldraförsäkringen – en fråga som jag inte ska ge mig in på så mycket i dag, men vi har debatterat den tidigare. Den verkar nu skjutas på framtiden. Därför är det ur den synvinkeln ännu viktigare att möjligheterna att teckna tilläggsförsäkringar till föräldraförsäkringen förbättras.

Anf. 18 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Nu har jag hört både Centerpartiet och Moderaterna referera vad arbetsgivarna själva tycker om undantagsreglerna i LAS. Jag är inte särskilt imponerad. Som man ropar får man svar, brukar det heta. Ställer man frågan till arbetsgivarna om de tycker att det är bättre att slippa förhandla och bestämma själva är det klart att de svarar ja. Den arbetsgivaren är inte född som skulle säga nej på den frågan. Det är det detta handlar om, här får man alltså bestämma och undanta två personer utan att förhandla med sin fackliga organisation. Det är det som är skillnaden mot den situation vi hade tidigare.

Jag skulle vilja fråga när det gäller småföretagen: Vad är problemet egentligen? Alla företag hade tidigare, med den gamla lagstiftningen, möjlighet att undanta nyckelpersoner från turordningslistan. Det fanns

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

möjlighet att göra avsteg, men det förutsatte att man förhandlade med den fackliga organisationen och kom överens. I de allra flesta fallen har man faktiskt kommit överens. All erfarenhet visar och alla undersökningar antyder att man faktiskt kommer överens när man sätter sig ned för att diskutera och förhandla. Så vad är egentligen problemet?

Jag tycker att det är ett jätteproblem att en arbetsrätt, vars bärande del är att på saklig grund motivera och ange skäl för beslut, plötsligt säger att arbetsgivaren inte ska behöva göra det längre. Det tycker jag är ett jätteproblem. Framför allt är det helt onödigt.

Där skulle jag vilja ha er synpunkt.

Anf. 19 CLAES VÄSTERTEG (c) replik:

Herr talman! Precis som jag berörde i mitt anförande är den lagstiftning som berör företagandet i dag i Sverige i mycket stor utsträckning anpassad efter de stora företagens villkor. Den här lagstiftningen, att kunna undanta två nyckelpersoner, är ett sätt att göra det enklare för småföretagen. Det är ett sätt att göra det enklare för dem att kunna anpassa sig vid en tillfällig arbetskraftsbrist, om någon tvingas säga upp någon. Det är den delen som är så oerhört viktig – att man på ett enkelt sätt kan göra det. Det är också oerhört viktigt att småföretagen kan behålla sin kompetens. Därför är undantag i turordningsreglerna avgörande för deras förmåga att utvecklas.

Jag tycker också att det är helt fel om till exempel föräldralediga eller gravida i enstaka fall sägs upp just av den orsaken. Men vi har i det här betänkandet lagt fram från Centerpartiet ett förslag om att stärka skyddet för föräldralediga och gravida, till exempel för att kunna göra deras situation bättre på arbetsmarknaden.

Anf. 20 ULF HOLM (mp):

Herr talman! När det gäller regeringens förslag i propositionen om Statens ansvarsnämnds funktioner och kompetensområde, vilket ingen hittills har tagit upp, anser Miljöpartiet att det är bra förslag. Vi har därför inget att tillägga i den frågan. Men jag tycker att det var viktigt att säga det eftersom ingen annan har berört den.

När det däremot gäller den andra delen i det här betänkandet, nämligen avsnittet om arbetsrätt, har vi från Miljöpartiet desto mer att säga.

Företag och myndigheter har numera systematiskt börja utnyttja tillfällighetsanställningar. Begreppet ”tillfällighetsanställningar” omfattar personer med projektanställning, andra tidsbegränsade anställningar men även personer som är föremål för personaluthyrning. Många företag väljer i dag att endast ta in folk vid produktionstoppar i stället för att tillsvidareanställa dem. Unga människor anställs i stor utsträckning i olika tidsbegränsade anställningar. Fasta arbeten erbjuds sällan till dem som är under 25 år. Andelen tidsbegränsade anställningar har ökat markant sedan 90-talet. Detta är ett problem. Vi kan inte blunda för detta. Otrygga människor, otrygga arbetsplatser ger stress och ohälsa som en följd. Nästan alla människor tycker att anställningstrygghet är en viktig sak. De allra flesta föredrar en tillsvidareanställning framför en tillfällighetsanställning.

Miljöpartiet tycker därför att regeringen måste ta initiativ till en utredning om just tillfällighetsanställningarna kan minska. Jag hoppas att

Socialdemokraterna, Vänstern och Miljöpartiet är överens om att inom kort komma med ett förslag om detta.

Ett annat stort och växande problem är tystnaden på arbetsplatserna. De anställda är rädda för att framföra kritik. Många arbetsgivare i dag kräver tystnad och lojalitet av sina medarbetare, både inom den privata och inom den offentliga sektorn. Rädslan för att kritisera är störst bland kvinnor, äldre arbetstagare och administrativ personal. De som har tidsbegränsad anställning har svårast att säga ifrån. Ju osäkrare anställning, desto svårare att framföra sin kritik. Yttrande- och meddelarfriheten är reglerad i grundlagen och gäller bara i förhållande till den offentliga arbetsgivaren. När privata företag tar över offentlig verksamhet gäller inte längre dessa rättigheter för arbetstagaren.

Miljöpartiet anser därför att det borde införas en ny regel i medbestämmandelagen. Dessutom borde även arbetstagare hos privata arbetsgivare omfattas av ökad yttrandefrihet. Miljöpartiet anser sålunda att regeringen bör komma tillbaka till riksdagen med förslag till ändringar.

En bra arbetsrätt är en förutsättning för en väl fungerande arbetsmarknad. Livskraftiga små och medelstora företag är av avgörande betydelse för landets utveckling. Den gamla arbetsrätten, innan undantagen för två nyckelpersoner infördes i LAS, var inte bra, eftersom den enbart tog sikte på förutsättningarna för de stora företagen, medan små företag av naturliga skäl hade svårare att anpassa sig till just den lagstiftningen. Ett litet företag har inte samma möjligheter som ett stort företag att genom omplacering behålla nyckelpersoner med viktig yrkesmässig kompetens. Det undantag som vi från Miljöpartiet tillsammans med de fyra borgerliga partierna drev igenom för några år sedan var därmed ett av flera sätt att stimulera såväl småföretagande som små företags möjligheter att klara sig vid konjunkturcykler.

Turordningsreglerna ska finnas kvar, men det är dags att förbättra andra delar av arbetsrätten, inte minst åtgärder som måste vidtas för att förhindra diskriminering i olika former. Miljöpartiet värnar särskilt rätten för gravida och föräldralediga, äldre och tjänstlediga. Här måste lagändringar komma till stånd som stärker skyddet mot diskriminering av just dessa grupper. Detta tar vi också upp i reservation 5 från Miljöpartiet och de fyra borgerliga partierna. Jag vill citera det vi har skrivit i den reservationen, herr talman, gällande diskrimineringsfrågan:

”Som framfördes vid införandet av regeln skulle regeln i enstaka fall kunna komma att tillämpas på ett diskriminerande sätt. Därför framhölls särskilt möjligheten att pröva ett beslut om undantag med stöd av det skydd för arbetstagaren som följer av jämställdhetslagen och andra diskrimineringslagar. Undantag från turordningsreglerna kan också prövas enligt allmänna rättsgrundsatser om beslutet är otillbörligt eller strider mot god sed på arbetsmarknaden. Vi vill understryka att tillämpning av undantagsregeln är avsedd för att nyckelpersoner skall kunna stanna kvar i verksamheten.”

Det är vad vi skriver i reservationen, och det är det som gäller.

Herr talman! Nu kommer skräckpropagandan från Socialdemokraterna och Vänstern, ivrigt påhejade av inte minst LO, om att undantagen drabbar gravida, föräldralediga och äldre arbetskraft, allt enligt egen undersökning. Som man frågar får man svar, som Anders Wiklund mycket riktigt påpekade tidigare. Vi vet alla att till exempel LO har varit

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

en stark motståndare till detta. Jag är därför inte förvånad att just de kan visa upp exempel på att det kanske inte har blivit som det var sagt. Men det finns andra undersökningar. I en specialbeställd statistik från SCB kan man konstatera att småbarnsmammors sysselsättning under de senaste åren har utvecklats bättre i de företag som omfattas av undantagen än i de företag som inte gör det. En annan specialstudie från SCB visar att sjukfrånvaron sjunkit i företag med under tio anställda sedan undantagen infördes.

I andra företag, inte minst i den offentliga sektorn, är sjukfrånvaron mycket högre. Det finns således ingen grund att påstå att små arbetsplatser blivit mer otrygga och stressiga på grund av undantagen och inte heller att småbarnsmammor systematiskt skulle sägas upp.

Jag behöver också påminna arbetsmarknadsutskottets ledamöter om det som Niklas Bruun sade i höstas när han presenterade *Hållbar arbetsrätt* för oss. Han sade: Det finns inga belägg för att säga att de farhågor som framfördes har besannats när det gäller undantagen från turordningsreglerna. Och det är väl ganska viktigt att komma ihåg. Tyvärr kan jag dock bara konstatera att s och v blundar för verkligheten och har en uppenbart bristande förståelse för behovet av en arbetsrätt som tar hänsyn till de små företagen och deras förutsättningar. Tvärtom fortsätter de att hålla storföretagare under armarna, medan de ser småföretagen som misstänkliggörande och utmålar dem som bovar och banditer. Jag tycker att det är en väldigt tråkig inställning.

Slutligen står jag givetvis bakom alla Miljöpartiets motioner, men jag yrkar bifall endast till reservationerna 3, 5 och 14 för att bespara lite tid vid omröstningen.

Anf. 21 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Herr talman! Ulf Holm sade mot slutet av sitt anförande, som för övrigt var väldigt bra naturligtvis, att vi har ett behov av en arbetsrätt som ska ta hänsyn till småföretagarna. Om det är vi rörande överens, och det vet vi sedan gammalt i Folkpartiet och Miljöpartiet.

Jag ska ställa ungefär samma fråga som jag ställde till Anders Wiklund. Oavsett om man anser att Vänstern, Miljöpartiet och vi andra partier har olika utgångspunkter, skulle Ulf Holm kunna tänka sig att ställa sig bakom en gemensam förutsättningslös utredning eller översyn av arbetsrätten inför nästa år?

Anf. 22 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Svaret på Tina Acketofts fråga är: Nej, jag tror faktiskt inte det. Jag ser inget större behov av det. Vi har precis fått en tjock utredning om hållbar arbetsrätt, och den är nog bra.

Jag har också studerat reservationen från de fyra borgerliga partierna under punkten översyn av arbetsrätten och jämfört den dels med vår egen, dels med Vänsterns, och det är en väldigt stor skillnad där. Jag kan till exempel inte ställa mig bakom Moderaternas förslag om att turordningsreglerna helt ska tas bort. Där har vi en milsvid skillnad i uppfattning.

Jag tror att det finns tillräckligt många utredningar för att vi ska kunna samsas i mitten och där Miljöpartiet uppenbarligen är kompromissen som kan förena både höger och vänster i stor utsträckning. Jag kan

inte stödja Vänstern i deras reservation, och jag kan inte heller stödja de fyra borgerliga i deras reservation, tyvärr.

Prot. 2002/03:104
15 maj

Anf. 23 ANDERS WIKLUND (v) replik:

Herr talman! Jag ska inte plåga Miljöpartiet med en fortsatt debatt om vilka konsekvenserna har blivit av den här lagstiftningen. Det skulle vi kunna prata väldigt länge om utan att komma till något resultat. Vad som är oantastligt är trots allt att den här lagstiftningsförändringen innebär att saklig grund upphör att gälla för beslut. Och det är inte vilket beslut som helst. Det handlar ju faktiskt om ett väldigt ingripande beslut som en uppsägning, ett förlorat jobb, innebär för varje enskild människa. Finns det inte saklig grund för det kan man inte rättsligt pröva det. Det tycker jag är ett jätteproblem. Alldeles oavsett vilka konsekvenserna blir är det ett jätteproblem, ett rättsproblem för den enskilda människan.

Tycker Miljöpartiet att det trots detta är värt att försvara avstegen från turordningsreglerna? Samtidigt vet säkert Miljöpartiet att i praktiken går det att göra avsteg även med de gamla reglerna. Det var möjligt även då.

Min fråga är alltså: Stör inte detta även Miljöpartiet?

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

Anf. 24 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Jag känner mig inte det minsta plågad, Anders Wiklund, av att försvara undantagen i turordningsreglerna. Det är en självklarhet. Det är ett mycket bra beslut som jag och mitt parti till hundra procent står bakom, så det är inte alls plågsamt. Däremot bör det vara plågsamt för Anders Wiklund och hans parti som ständigt, ständigt bara tar hänsyn till de stora företagen. De här reglerna om turordningsreglerna är ju anpassade till storföretagen. Hur du som vänsterpartist kan ställa dig bakom en sådan sak vet jag inte.

Det är naturligtvis så att det finns regler om vilka personer man får undanta. Det finns också andra regler inom diskrimineringsområdet som måste tillämpas. Vi har krävt och riksdagen beslutade den 5 april 2001 att regeringen skulle återkomma med ett förslag för att just se över skyddet för till exempel gravida kvinnor. Men det har ju regeringen inte gjort, utan man stoppar in det i en utredning som naturligtvis får till följd att det säkert går att peka ut personer som har blivit drabbade av reglerna. Därför kan jag inte alls instämma i Vänsterns resonemang i dessa frågor.

Jag är stolt över att kunna stå bakom en linje som gör att vi faktiskt tar hänsyn till förändrade villkor på arbetsmarknaden, och vi tar hänsyn till att det finns stora företag och små företag. Denna regel är till för att se till att de små företagen har en chans att överleva framöver.

Anf. 25 LARS LILJA (s):

Herr talman! Arbetsmarknadsutskottets betänkande AU6 som vi debatterar i dag är uppdelat i två huvudavsnitt. Den första delen avser regeringens proposition 2002/03:47 *Statens ansvarsnämnds funktion och kompetensområde, m.m.* Nu har också jag tagit upp den. Den andra delen av betänkandet avser motioner som väckts under den allmänna motions tiden och avser frågor om arbetsrätt. Eftersom ett enhälligt utskott ställer sig bakom regeringens proposition, ska jag i anförandet ägna mig åt några av de arbetsrättsliga frågorna som behandlas.

Arbetsrätten är en tydligt partiskiljande fråga. På få andra områden märks de ideologiska skillnaderna så tydligt mellan oss socialdemokrater och de borgerliga partierna. Med dunkla motiv om förenklingar och om att stärka den enskildes rätt föreslås ett antal försämringar i arbetsrätten som vi socialdemokrater inte kan ställa oss bakom. Ytterligare ett av dessa dunkla motiv är givetvis att försvaga de fackliga organisationerna.

Arbetsrätten har en tydlig karaktär av skyddslagstiftning till förmån för den svagare parten i ett anställningsförhållande. Som socialdemokrater är vi inte avvisande till förändringar inom arbetsrätten. Det är dock viktigt att sådana förändringar upplevs som rättvisa och att spelreglerna är tydliga.

Herr talman! Det är dock klart att alla partier i denna kammare inte vill ha tydliga och rättvisa regler i arbetsrätten. Det tydligaste exemplet på detta är det tvåpersonsundantag i LAS för småföretag som de borgerliga partierna tillsammans med Miljöpartiet genomdrev från den 1 januari 2001. När vi debatterade detta i kammaren förra gången varnade vi för att dessa försämringar skulle leda till godtycke och orättvisor. Tyvärr fick vi rätt. LO:s undersökningar visar att fler än 200 personer blivit uppsagda med stöd av undantagen. Enligt de lokala facken är minst hälften av fallen oacceptabla eller rentav upprörande. Sannolikt drabbas många fler – mörkertalet är stort. Det är också tydligt att de som drabbas är gravida, föräldralediga och äldre arbetskraft.

Det som är minst lika upprörande är att den som drabbas av en sådan här uppsägning inte kan få sin sak rättsligt prövad. Så här skrev de borgerliga och Miljöpartiet i sin gemensamma flerpartimotion: "För att undantagsregeln ska få praktisk betydelse jämfört med nuvarande regler ska en rättslig prövning inte kunna komma i fråga vare sig i fråga om arbetsgivarens urval enligt undantagsregeln eller när arbetsgivaren använt sig av rätten att behålla arbetstagare som bedöms vara av särskild betydelse." Det är tydligt att de fem partierna var väl medvetna om att denna regel skulle leda till godtycke, men just i detta fall är individens rättssäkerhet inte det viktigaste.

Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centern har i detta betänkande reservationer för ett förstärkt skydd för gravida och föräldralediga. Detta är lovvärt, men varför inte gå från ord till handling när det gäller tvåpersonsundantaget i LAS? Det är mycket sannolikt, både enligt TCO och HTF, att den här undantagsregeln lett till att föräldralediga och gravida diskrimineras. Är det måhända så att dessa partier tycker att det är okej att man diskrimineras om man jobbar i ett litet företag? Kl. 17 i eftermiddag, när vi voterar om den här frågan, har ni chansen att ta ett litet men betydelsefullt steg mot ett barnvänligare och rättvisare Sverige genom att rösta med utskottsmajoriteten i den här frågan.

Herr talman! I betänkandet tas även frågan om tidsbegränsade anställningar upp. Antalet tidsbegränsat anställda har fördubblats de senaste tio åren. Hur många av oss skulle frivilligt välja att bo i en bostad där vi inte vet hur länge vi får bo kvar? Inte speciellt många. Så är det med jobb också. Att ha ett fast jobb är lika naturligt som att ha en fast adress. Det är ingen skillnad om man är man eller kvinna, ung eller gammal. Det handlar om trygghet, att veta hur mycket lön man får den 25 eller om man får någon lön över huvud taget.

Ungefär 95 % av alla tillfrågade vill ha en tillsvidareanställning. Det visar undersökning efter undersökning. Alla tillfälliga anställningar är givetvis inte dåliga. Vi tycker att det är helt okej att ungdomar jobbar under loven, att det finns vikarier eller att man är fler på jobbet under perioder då det är extra mycket att göra. Det finns också de som inte vill ha ett fast jobb utan hellre delta i projekt. Men det är ännu fler som har tillfälliga jobb utan att de själva har valt det. De erbjuds helt enkelt inget annat. Vikariat, provanställningar, projekt och behovsanställningar är vardag för ungefär en halv miljon människor i dag. Var femte ensamstående LO-medlem med barn har ett tillfälligt jobb. Ser man över hela arbetsmarknaden har ungefär 14 % av alla anställda en tidsbegränsad anställning. Vilken trygghet skapar det?

Ibland påstås det att visstidsanställningar är en inkörsport till fasta jobb. Det kan stämma om man är en man med hög utbildning men inte om man är kvinna med låg utbildning. Av de behovsanställda är det bara tre av tio som efter fyra år fått ett fast jobb. Av dem med vikariat är det fyra av tio. Av dem med provanställning är det sju av tio som har fått ett fast jobb efter fyra år. Arbetsrätten bör därför inriktas på att minska de olika tidsbegränsade anställningsformer som finns i dag.

Herr talman! Det är inte ovanligt att småbarnsföräldrar missgynnas i arbetslivet. Både män och kvinnor råkar illa ut. Kvinnor drabbas dock i mycket större utsträckning eftersom de fortfarande tar ett betydligt större ansvar för barn och familj än vi män. Kvinnorna står för 90 % av föräldraledigheten, och det är ofta mammorna som anpassar arbetstiden när barnen är små och stannar hemma när barnen är sjuka. Att komma till rätta med diskrimineringen av småbarnsföräldrar i arbetslivet är en viktig del av jämställdhetsarbetet. Skyddet för de föräldralediga måste stärkas.

ALI-utredningen *Hållfast arbetsrätt för ett föränderligt arbetsliv* fick därför ett tilläggsdirektiv att titta på den arbetsrättsliga lagstiftningen i detta fall och har lagt fram ett antal förslag på området. Men för att komma till rätta med de här problemen krävs åtgärder på många håll. Man måste se de strukturella orättvisor i samhället som beror på kön och vara beredd att ta en hård och lång kamp mot de orättvisorna.

Ett annat problem med bäring på jämställdhet är ofrivilligt deltidsarbete. Deltidsarbete och deltidsarbetslöshet förekommer främst inom vård, omsorg och handel. Kvinnor berörs i högre grad än män. Heltid ska vara en rättighet och deltid en möjlighet.

En hel del arbete pågår faktiskt på det här området. I slutet av januari i år hade deltidsarbetslösheten inom vård och omsorg halverats från 30 000 till 15 000 samtidigt som timanställningarna hade minskat med 26 %. Den kraftigaste minskningen av deltidsarbetslösheten inom vård och omsorg har skett i mitt hemlän Västerbotten. Detta var resultatet av ett åtagande mellan regeringen, Landstingsförbundet, Svenska Kommunförbundet, Svenska Kommunalarbetsareförbundet och SACO.

Sammanfattningsvis vill vi socialdemokrater att

- floran av tidsbegränsade anställningar ska avgränsas,
- tillsvidareanställning ska vara en norm,
- chansen till återanställning ska öka,

- föräldraledigheten ska inte kunna missbrukas under uppsägningstid,
- skyddet för gravida och föräldralediga ska stärkas,
- undantagen från turordningsreglerna ska bort.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet i dess helhet och avslag på samtliga reservationer.

I detta anförande instämde Lars Wegendal, Anders Karlsson, Britta Lejon, Agneta Gille, Sonja Fransson, Hans Stenberg, Hans Hoff, Rolf Lindén och Berit Högman (alla s).

Anf. 26 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Herr talman! Jag vill gratulera Lars Lilja till att han har sina partikamrater med sig i sitt anförande. Tydligen krävs det instämmanden för att bekräfta detta. I vårt parti brukar vi lita på det ändå.

Jag tycker att det var ett mycket intressant uttalande av Lars Lilja. Han säger att visstidsanställning aldrig kan vara ingång till ett fast jobb. Undantaget var tydligen högutbildade män, sade han. Menar verkligen Lars Lilja detta, att visstidsanställningar – en provanställning, ett vikariat etcetera – aldrig kan vara ingången till ett fast jobb?

Jag måste säga att jag har en annan uppfattning. Jag tror att vi så mycket som möjligt ska hyvla ned de trösklar som hindrar människor att få in en fot på arbetsmarknaden så att de får visa vad de går för, skapa kontakter, lära sig arbetslivet, få erfarenhet. Det leder vidare. Det viktiga är ju att man inte fastnar i visstidsanställningar. Där tycker jag också att det finns en del att göra för att uppmärksamma problemen – inte minst inom offentlig sektor, där Lars Lilja och hans parti är huvudansvariga för arbetsmiljön.

Sedan har vi det här med undantaget för två personer. Vi kanske måste förklara för protokollet så att Lars Lilja och hans partikamrater kan läsa innantill. Det handlar helt enkelt om att undanta två personer innan man fastställer turordningslistan i en situation där arbetsbrist föreligger och någon ska sägas upp. Det är inte så att man plockar ut folk och sparkar ut dem på gatan för att man har kommit på att det verkar roligt. I ett läge där man *måste* säga upp någon människa måste man göra upp en turordningslista. Skillnaden nu är att i små företag får man plocka undan två stycken.

Som exempel kan vi ta ett dataföretag som både säljer maskiner, alltså själva "burkarna", och sysslar med support och programvaror. Sedan sjunker försäljningen av hårdvara. Men den andra verksamheten går bra. De har tre anställda. Den sist anställda är duktig just på programvara, support och liknande saker. Då säger arbetsgivaren: Den personen vill jag undanta från turordningslistan för att företaget ska överleva, för att företaget ska kunna utvecklas, för att vi ska kunna börja nyanställa igen. Det anser Lars Lilja vara en helt orimlig princip. Jag tycker att det är en ganska rimlig princip för att rädda jobben och för att utveckla företaget.

Anf. 27 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Jag ska citera mitt eget anförande: "Ibland påstås det att visstidsanställningar är en inkörsport till fasta jobb. Det kan stämma om man är en man med hög utbildning, men inte om man är kvinna med låg utbildning."

Jag vill påstå att det naturligtvis är så. Jag tog upp ett antal exempel på hur ofta en visstidsanställning faktiskt leder till en fast anställning. Det jag ville bevisa med det jag sade var att det inte är så vanlig som man kunde tro.

När det gäller undantagen och arbetsbristen ska det naturligtvis vara precis så som Stefan Attefall säger, att det handlar om uppsägningar på grund av arbetsbrist. Då har arbetsgivaren alltså rätt att först plocka bort två personer. Sedan går man efter listan. Men det som är väsentligt, och det som jag bestämt vill protestera mot, är det exempel som Stefan Attefall nämner. I normalfallet, och det är det som både jag och Anders Wiklund har hänvisat till, finns det vid uppsägning möjlighet att frångå turordningslistan och undanta nyckelpersoner genom en förhandling mellan fack och arbetsgivare. Naturligtvis är varken facket eller arbetsgivaren intresserade av att företaget inte överlever. Den stora skillnaden med förhandlingen är att både fack och arbetsgivare måste motivera varför man gör undantag. Det är viktigt ur rättssäkerhetssynpunkt, och det är viktigt för dem som ändå drabbas av en uppsägning.

Anf. 28 STEFAN ATTEFALL (kd) replik:

Herr talman! Lars Lilja nämnde en LO-utredning som hade sagt att 200 personer hade blivit av med jobben i företag som omfattades av de här reglerna. Det handlar om företag som i alla fall skulle ha sagt upp 200 personer och som nu tillämpar de här reglerna så att det blir kanske delvis andra personer som sägs upp. Då är det intressant att fråga sig: Blev det med dessa regler bättre förutsättningar för företagen att kunna leva vidare och växa och nyanställa i framtiden? Det är det som är den intressanta frågan. Den borde vi utvärdera och ställa oss. Det handlar om huruvida dessa regler har någon betydelse för småföretagens livskraft.

Varken i utredningen om hållbar arbetsrätt eller i de SCB-studier som Ulf Holm pekar på finns det någonting som tyder på att detta system missbrukas. Om Lars Lilja inte kan prestera något bättre underlag för sina påståenden än hittills tycker jag att han ska ligga lite lågt.

Det är korrekt att man kan göra undantag redan i det gamla systemet med fackliga förhandlingar. I de stora företagen, där det finns starka aktiva fackklubbar och personalavdelningar, sköter man ofta de här sakerna. Man för resonemang och man känner till de lokala förhållandena. Men i småföretagen finns inga fackliga ombudsmän och ingen sådan organisation på arbetsplatserna. Då kommer det in folk utifrån som ska försöka bilda sig en snabb uppfattning om vilka som är nyckelpersoner på arbetsplatsen, hur arbetsformerna ser ut och vilka kompetenser de anställda har.

Vi vet genom många vittnesbörd från småföretagare att dessa fackliga ombudsmän som kommer inrusande en kort stund och ska sköta en förhandling inte alls har kännedom om de lokala förhållandena. Det leder till osäkerhet. Det tar tid och energi, och ofta blir det också fel beslut. Det, vet vi, är en faktor som är hämmande för många småföretag, men

Prot. 2002/03:104

15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

den insikten verkar inte Lars Lilja ha. Rör dig lite mer bland småföretagen, tack!

Anf. 29 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Jag vill fortfarande påstå att det sista Stefan Attefall tar upp, om småföretagen, säger något om hur förhållandena är för arbetstägarna på många småföretag. Man har en dåligt fungerande facklig organisation, och man har inga fackliga ombud. Man har alltså problem med att i någon mening hävda arbetstägarens rättigheter, och det finns större risk att utsättas för arbetsgivarens godtycke. Samtidigt har man naturligtvis också ibland ett intimt samarbete på ett mindre företag, och det fungerar alldeles utmärkt.

Själva poängen är ändå att det är någon – den svagare parten, alltså arbetstägaren – som ska stå för denna flexibilitet och betala för den med sin arbetslöshet. Det tycker vi är djupt orättvist.

Vi pratar om att lagar och regler ska vara lika för alla. Det är en grundprincip som jag i det här fallet ställer upp på. Jag tycker att den är viktig. Jag tror faktiskt att man ibland överdriver betydelsen av arbetsrätten, lagstiftningen på arbetsmarknaden, för att de små företagen ska kunna växa.

Anf. 30 CLAES VÄSTERTEG (c) replik:

Herr talman! Det är ju trevligt att höra att Lars Lilja och Centerpartiet är överens om att man vill stärka skyddet för föräldralediga. Det har vi lagt fram förslag om i utskottet, som tyvärr har avstyrkts.

Lars Lilja citerade en flerpartimotion om turordningsreglerna och så vidare. I motionen påpekar man också att det även fortsättningsvis är möjligt att pröva ett beslut om undantag med stöd av det skydd för arbetstägaren som följer av jämställdhetslagen och andra diskrimineringslagar, vilket också Ulf Holm mycket riktigt påpekade i sitt anförande.

Jag vänder mig starkt mot den bild som Lars Lilja försöker måla upp av att småföretagaren godtyckligt säger upp människor och inte tar hänsyn till de arbetstägare som finns på arbetsplatsen. Jag kan näst intill garantera att det inte finns någon småföretagare som tycker att det är roligt att säga upp sina anställda. Det finns ingen småföretagare som gör det utan sömnlösa nätter. Man gör noggranna överväganden när det gäller företagets möjlighet att överleva och vilken kompetens man behöver. Därför är det oroväckande att se att Socialdemokraterna vidhåller sitt skydd för de stora företagen.

Jag skulle också vilja skicka med Lars Lilja en fråga som berör en annan sak. Det handlar om tilläggsförsäkring till föräldraförsäkringen. En mycket kort fråga: Tycker Lars Lilja att det är positivt när företag tecknar tilläggsförsäkringar till föräldraförsäkringen?

Anf. 31 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! När det gäller det stärkta skyddet för de föräldralediga fick – som utskottet känner till – Niklas Bruuns utredning ett tilläggsdirektiv att se över den här problematiken. Man har också lagt fram ett antal förslag till förbättringar för de föräldralediga. Utredningens förslag är ute på remiss, och vi får naturligtvis se vad man sedan kommer fram till. Men vi är ändå helt överens om att det stödet ska stärkas. Att det inte

finns några förslag i just det här betänkandet är ganska naturligt med tanke på att utredningen och förslagen är ute på remiss.

När det gäller turordningsreglerna är jag fortfarande av den uppfattningen att det vore enklare, bättre och rättvisare om man faktiskt förhandlar om detta. Man sätter sig ned vid bordet och diskuterar. Jag är övertygad om att man får det allra bästa resultatet på det sättet. Som jag sade tidigare har de fackliga organisationerna inget att vinna på att företaget går omkull. Varken de anställda, som dessutom får gå, eller de fackliga organisationerna har något att vinna på detta.

På frågan om tilläggsförsäkringar för föräldraledighet är mitt svar: Jag har inget emot att sådana tecknas. Det har heller inte fackföreningsrörelsen. Sådana här försäkringar finns bland annat på ABB, Ericsson och andra större företag. Jag är positivt inställd till den typen av försäkringar.

Anf. 32 CLAES VÄSTERTEG (c) replik:

Herr talman! Jag hade väl inte väntat mig att Lars Lilja skulle ändra ställningstagande vad gäller turordningsreglerna på grund av min replik. Jag tänkte inte beröra det mer.

Som Lars Lilja mycket riktigt säger – och det är positivt att man gärna ser tilläggsförsäkringar till föräldraförsäkringen – så finns det i många företag. Det finns även på Regeringskansliet, och vi riksdagsledamöter har också en liknande försäkring, såvitt jag förstår. Men det finns exempel på att företag har stoppats och inte fått teckna någon extra tilläggsförsäkring. Därför vill vi i Centerpartiet se en lagstiftning som ger företagen den friheten. Jag tycker att det vore positivt om man på sikt skulle kunna se över detta och göra det enklare för företagen att teckna tilläggsförsäkringar. Det kan mycket väl vara så – även om jag inte har några belegg för det – att det är småföretag som tvekar i den här situationen.

Anf. 33 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Jag vet inte vilket exempel Claes Västerteg har på detta. Jag känner till något enstaka fall där en facklig organisation har nekat att låta företaget teckna en sådan här försäkring. Det berodde på att man i det sammanhanget ville lägga in försämringar av andra delar av försäkringsskyddet för de anställda. Det är ett exempel som jag känner till, men i övrigt har jag samma uppfattning som Claes Västerteg. Jag har absolut ingenting emot att denna typ av försäkringar tecknas i framtiden.

Anf. 34 PATRIK NORINDER (m) replik:

Herr talman! Lars Lilja inledde sitt anförande med att säga att det märks ideologiska skillnader vad gäller arbetsrätten. Det vore väl konstigt om det inte vore så? Om vi tyckte samma saker skulle det inte fylla någon funktion att vi står här och debatterar. Men detta har egentligen mycket lite att göra med att vi skulle vilja försvaga för de fackliga organisationerna. Vårt syfte är att ta bort hinder för tillväxt, så att vi kan bibehålla välfärden och ge fler människor möjligheter till arbete. Det här gäller i allra högsta grad för unga människor och för invandrare.

Lars Lilja talar om att vi vill försämra. Det vore väl rätt korkat av oss moderater om vi skulle ha något skäl att jäklas med människor. Så är det

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

naturligtvis inte. Vi tror på Sverige som en tillväxtnation, och vi vill forma en politik som ger just tillväxt och välfärd.

Sedan kan jag bara beklaga att Socialdemokraterna inte kan ställa upp på att göra denna genomgripande översyn av arbetsrätten. Det finns mycket som man skulle kunna göra där för att skapa fler jobb. Vi behöver riva hinder så att fler människor kan komma i arbete.

Att förändra arbetsrätten är ingenting som gör att tryggheten behöver försämrast för arbetstagarna – snarare tvärtom – det går hand i hand med trygghet i anställningar.

Anf. 35 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Jag såg att Patrik Norinder reagerade tidigare när Ulf Holm påstod att Moderaterna ville ta bort alla turordningsregler i arbetsrätten. Jag kan försvara Moderaterna genom att säga att det inte är riktigt så illa. De vill ha kvar turordningsreglerna, men de vill att de ska se lite annorlunda ut.

Vi har fört diskussionen om hinder under lång tid. Jag hävdar med bestämdhet att de förändringar som Moderaterna vill införa i arbetsrätten är försämringar. Jag kan inte Moderaternas förslag till förändringar i arbetsrätten utantill. För att vi ska få klart för oss vad det egentligen handlar om kanske Patrik Norinder skulle kunna vara vänlig att berätta för kammaren vilka förändringar som Moderaterna vill genomföra på arbetsrättens område för att så att säga plocka bort dessa hinder.

Anf. 36 PATRIK NORINDER (m) replik:

Herr talman! Jag tror att Lars Lilja vet att det är en omöjlighet att sätta i gång och dissekera den här boken på 625 sidor och plocka ut kapitel för kapitel i den. Det vore bättre om Lars Lilja läste våra moderata kommitté- och partimotioner. Då kan han få en god bild av hur vi vill ha arbetsmarknadspolitiken. Och vi vill ha politik för tillväxt i Sverige. Jag tror att det är mer fruktsamt än att jag står här och på en minut försöker förklara moderat politik.

Anf. 37 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Vi vet att det handlar om att ge ytterligare möjligheter för tidsbegränsade anställningar. Vi vet att det handlar om att minska möjligheterna till återanställningar när man har blivit uppsagd. Det är en lång rad av förslag av den typen som Moderaterna har.

När det gäller till exempel de tillfälliga anställningarna som vi var inne på har jag svårt att se varför man måste införa fler och större möjligheter till tillfälliga anställningar när det visar sig att den anställningsformen har ökat oerhört kraftigt under de senaste tio åren. Som jag sade tidigare är det en halv miljon människor som i dagsläget har en tillfällig anställning. Vi borde snarare göra tvärtom, nämligen att stärka löntagarnas möjligheter att få fastare anställningsformer.

Anf. 38 TALMANNEN:

Jag vill till kammaren säga att Lars Lilja nämnde ett replikskifte med Ulf Holm. Jag hann inte riktigt med att göra kommentaren att det inte var riktigt att rikta sig mot Patrik Norinder i det replikskiftet. Därför har

Patrik Norinder fått ordet sist på talarlistan, så får Ulf Holm och Patrik Norinder då reda ut den argumentering som kvarstår. När alla övriga talare är klara får den diskussionen gå vidare.

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

Anf. 39 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Herr talman! Lars Lilja sade i sitt anförande att han inte kunde tro att arbetsrätten påverkar småföretagarna. Han trodde att vi gravt överskattar den problematik som en småföretagare kan ha med att hantera arbetsrätten.

Eftersom jag, som jag har sagt tidigare, är uppfödd i en småföretagarfamilj och har haft småföretagare ideligen runtomkring mig vet jag att det sällan eller aldrig är tal om några åttatimmars arbetsdagar för dem.

Jag vet också att det har gjorts en beräkning där man har kommit fram till att en småföretagare lägger ned ungefär 2 ½ timmar i veckan för att kunna hantera regelverket. Det handlar alltså inte om det administrativa arbetet med fakturarutiner och så vidare, utan det handlar om att hantera regelverket.

Tror inte Lars Lilja att en småföretagare skulle kunna lägga dessa 2 ½ timmar i veckan på något annat om vi hade fått en förenklad arbetsrätt?

Anf. 40 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Det är lätt att tala om förenklingar, men det är betydligt svårare att genomföra dem. Om man läser igenom det som sägs om den förenklade arbetsrätten utmynnar det nästan undantagslöst i försämringar för de anställda. Och jag och vårt parti är inte beredda att ställa upp på omfattande förändringar i arbetsrätten som leder till ett försämrat skydd för de anställda. Som Anders Wiklund sade tidigare har utvecklingen lett till att det snarare har gått åt motsatt håll, nämligen att de anställda har ännu svårare att påverka sin arbetssituation, att ha inflytande på företagen och att ha möjlighet att ha utvecklande jobb.

Anf. 41 TINA ACKETOFT (fp) replik:

Herr talman! Lars Lilja sade tidigare att han ville att arbetsrätten skulle stå för rättvisa regler och att det skulle vara tydliga spelregler.

Sedan förstår jag att Lars Lilja över huvud taget inte vill diskutera arbetsrätten och möjligheterna som kan finnas att förenkla den eftersom han i sitt anförande utgår från att vi – han bakar ihop alla borgerliga partier – har dunkla motiv.

I mitt anförande ville jag ta upp just det att vi kanske inte har mer dunkla motiv än att vi faktiskt vill ha ett starkt Sverige med en tillväxt där vi får pengar till en offentlig sektor så att vi alla kan försörja oss.

Vi vet att företagarna spenderade en vecka med att försöka läsa igenom regelverket. Och de hann inte igenom det. Jag vet också att småföretagare säger att de inte vågar anställa därför att de inte kan hantera detta, medan stora företag säger att de alltid hittar möjligheter att ta sig runt det.

Tycker Lars Lilja verkligen att det är tydliga och rättvisa spelregler och som likställer småföretagares möjligheter med de stora företagens möjligheter?

Anf. 42 LARS LILJA (s) replik:

Herr talman! Rättvisa regler är med mitt synsätt när samma regler gäller för alla. Samma regler ska alltså gälla för det stora företaget, för det medelstora företaget och för det lilla företaget. Det är för mig rättvisa.

Sedan kan det alltid diskuteras huruvida regelverk är tjocka, svåröverskådliga och knepiga. Jag vet att den diskussionen finns.

Om vi skulle tänka på oss själva lite grann finns det säkert en ganska omfattande trafiklagstiftning som få av oss kan så våldsamt mycket om. Men vi ger oss ändå ut i trafiken utan att vi kan precis allt som står i lagen. Även om boken är tjock tror jag att man i någon mening överdriver problematiken när man påstår att alla företagare ska kunna allt som står på varje sida.

Anf. 43 AGNETA GILLE (s):

Herr talman! När det gäller arbetsmarknadsutskottets betänkande AU6 under punkt 6 kan jag inte riktigt sitta tyst i bänken utan måste ändå säga vad jag tycker och ta strid med er som vill behålla den försämring av arbetsrätten som de borgerliga partierna med stöd av Miljöpartiet genomförde under förra mandatperioden.

Jag var ute på arbetsplatserna då. Jag reste runt och mötte dem som också hade blivit drabbade. Jag förstår att inte någon av er här som har fört debatten har varit ute och mött någon som har drabbats av beslutet om undantagsregel i arbetsrätten, och ni har kanske inte sett konsekvenserna av beslutet. Det är ett beslut som vi har möjlighet att förändra i dag när vi ska votera kl. 17.

Ni folkpartister säger att ni vill värna om individens rättigheter, och ni talar alltid om jämställdhetspolitiken och kvinnans rätt i samhället.

Men det är ju kvinnan som har blivit drabbad av det beslut som fattats.

Kristdemokraterna talar i alla sammanhang om ett mjukare samhälle – om att värna barnens rätt, om att värna om barnen. Kan det vara genom att med ett sådant här beslut ge barnen otrygghet genom att de får en arbetslös förälder? Oftast gäller det kvinnan.

Partiledaren i Centerpartiet säger sig värna om gravida kvinnors rätt vid uppsägningar. Javisst, men det här beslutet har ju drabbat de gravida kvinnorna.

Nu är det alltså upp till bevis. I dag har vi chansen att visa något annat för alla dessa kvinnor – gravida, barnlediga, studielediga och ibland också långtidssjukskrivna och äldre som har drabbats väldigt hårt av den här politiken och som har blivit av med sitt arbete genom den undantagsregel som ni för två år sedan genomförde.

I dag kan vi alltså ta ett beslut som är sådant att vi förbättrar jämställdheten och ser till att vi skyddar dem som har blivit drabbade.

Ja, det finns fakta – olika fakta – och ord står mot ord här i talarstolen i dag. Jag har tittat på fakta, och jag har mött människor som visar på samma sak. Fackförbunden HTF och TCO har i dag en artikel i Aftonbladet, och det finns en omfattande undersökning som klart visar att de som är drabbade är kvinnorna – de gravida och de barnlediga – just på grund av den undantagsregel som ni införde. Mycket av det som Anders

Wiklund tidigare sade stämmer. Dessutom har vi det som Lars Lilja har tagit upp här.

Jag tror att en del av er ändå har förstått det som vi har sett och som vi säger. Kanske håller ni nu med mig. Frågan är bara vad resultatet blir sedan vid voteringen.

Trots allt vill jag fråga: Vad säger ni när ni möter dessa drabbade människor när ni är ute – jag tänker då på de fackliga organisationerna där de finns som har blivit av med arbetet just genom nämnda undantagsregel? Kan ni se de kvinnorna i ögonen och säga att ni som införde denna undantagsregel gjorde rätt och att ni inte vill förändra den? När det gäller det förra beslutet var det kanske så att ni inte förstod vilka konsekvenserna skulle bli.

I valrörelsen lyssnade jag till er i Miljöpartiet. Ni sade att ni *inte* skulle medverka till att gravida kvinnor fick lämna sina arbeten. Nu finns chansen att följa upp det i beslutet i dag. Det är ju just gravida kvinnor som har blivit drabbade.

Moderaterna bryr jag mig inte ens om att kommentera. Jag vet ju vad de vill med arbetsrätten.

Herr talman! Gravida och föräldralediga ska ha rätt till trygghet på arbetsplatsen. Vi har nu några timmar på oss att fundera och komma fram till ett klokt beslut, som – vilket jag föreslår – innebär att rätten för arbetsgivarna att undanta två personer tas bort från lagen om anställningsskydd.

Jag yrkar alltså bifall till arbetsmarknadsutskottets förslag i betänkande AU6.

Anf. 44 ULF HOLM (mp) replik:

Herr talman! Det var många ord. De flesta av dem har vi hört tidigare här i debatten. Jag reagerade dock på det som du, Agneta Gille, sade i slutet av ditt anförande. Du anklagade oss i Miljöpartiet för att inte ta skyddet av gravida kvinnor på allvar. Det är en direkt felaktighet, en lögn. Vi var drivande redan några månader efter det att de nya undantags- och turordningsreglerna infördes. Riksdagens majoritet beställde en sådan här lagändring från regeringen – där man ju tillhör ditt parti.

Men ditt parti valde att lägga det hela i en utredning i stället för att snabbt, skyndsamt, se till att det blev en lagändring för att genast kunna täppa till eventuella kryphål. Det skulle Socialdemokraterna och regeringen ha gjort men ni valde medvetet att lägga det hela i en utredning, som nu är ute på remiss. Fortfarande, två år senare, har det inte blivit den lagändring som vi uppenbarligen är överens om. Skyll inte det på Miljöpartiet! Detta är i stället ditt ansvar som socialdemokrat och som tillhörande regeringspartiet.

Anf. 45 AGNETA GILLE (s) replik:

Herr talman! Ulf Holm, det jag nu hänvisar till och det jag nu diskuterar är punkt 6 i det betänkande som vi i dag har att ta ställning till. Det är där som vi har en möjlighet att förändra så att de gravida och de barnlediga kvinnorna kan känna att de har chans att få behålla sitt arbete.

På TV har vi kunnat se inslag i sammanhanget. På en bensinstation fick en gravid kvinna lämna sitt arbete just på grund av att hon var gravid. Det sker en diskriminering. Det är sådant som jag talar om – det är

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statens ansvarsnämnd
och arbetsrättsliga
frågor*

sådana fall som jag har mött och sett. Det är i den delen som jag ser att vi under punkt 6 i dag skulle kunna åstadkomma en förändring genom vårt beslut här i kammaren.
(forts. 10 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 13.55 på förslag av talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 14.00 då statsministerns frågestund skulle börja.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.00.

*Statsministerns
frågestund*

9 § Statsministerns frågestund

Anf. 46 ANDRE VICE TALMANNEN:

Kammarens sammanträde återupptas. Vi börjar nu med statsministerns frågestund. Jag vill hälsa statsministern och partiföreträdarna välkomna och naturligtvis också alla övriga. Vi börjar direkt med frågorna.

Förlängning av sjuklöneperioden

Anf. 47 MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Vi har länge diskuterat i vårt land de höga sjuktagen. Det var en viktig fråga i valrörelsen. Vi har väntat länge på regeringens åtgärder för att bekämpa sjuktagen. Det är många som har haft förslag. Det är inte bara olika politiska partier utan också olika organisationer, forskarvärlden och andra som har hjälpt till i sammanhanget.

Nu äntligen kommer förslaget. Det riktar sig mot småföretagen. De och den grupp som har de lägsta sjuktagen och den bästa arbetsmiljön är de som ska betala kalaset. Sjuktagen och de höga kostnader som vi har beror inte bara på dålig arbetsmiljö. Det beror på många saker. Jag tycker att det är mycket anmärkningsvärt att regeringen väljer att rikta in sina krafter mot dem som sköter sin arbetsmiljö bäst.

Min fråga till statsministern är: Vad är det som gör att det är just småföretagarna som ska bära kostnaderna, och tänker statsministern genomföra det utökade sjuklöneansvaret trots att Lagrådet har protesterat mot högkostnadsskyddet och det förslag som ni har lagt fram?

Anf. 48 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Om det var så som Maud Olofsson beskriver det skulle jag också vara lika upprörd som hon. Nu är det inte så. Det förslag vi lägger fram om ytterligare ett arbetsgivarinträde under en vecka kombineras med ett högkostnadsskydd. Det fanns inte förut. Det riktar sig framför allt till företag som har 24 anställda eller färre.

De små företagen får det bättre och en säkrare situation. Dessutom är vi alla med och delar på ansvaret för att pressa tillbaka sjukskrivningarna. Det gäller de sjukskrivna själva, företagen, vi är alla som kollektiv, samhället och inte minst de som arbetar i vård och omsorg.

Det är förebyggande insatser, vårdande insatser och krav på utveckling av arbetsmiljöerna på arbetsplatserna. Nu ser vi också att sjuktalen börjar vika. Jag tror att Maud Olofsson ska studera förslaget lite närmare innan hon anmärker på och angriper regeringen på det sätt hon gjorde.

Anf. 49 MAUD OLOFSSON (c):

Fru talman! Sanningen, statsministern, är att det utökade sjuklöneansvaret skulle kombineras med ett högkostnadsskydd. Detta högkostnadsskydd kommer inte att finnas framme den dag vi fattar beslutet. Det enda som småföretagarna får är ett utökat sjuklöneansvar på en vecka.

Det är inte småföretagen som är de stora bovarna. Det är de stora företagen och den offentliga sektorn som är det stora bekymret. Därför är det oerhört anmärkningsvärt att man riktar in sina åtgärder just på dem som är bäst på arbetsmiljö.

Den andra konsekvensen som detta kommer att få är att många på vår arbetsmarknad kommer att få det svårare att få jobb. Vi hör redan att man på försäkringskassan i Piteå säger: Det är klart att det är fler arbetsgivare som ringer hit och kollar. Har de varit sjuka den senaste tiden, och så vidare?

Är det detta samhälle som statsministern vill ha? Är det de handikappade, sjuka och andra och de småföretag som är bäst som ska drabbas?

Anf. 50 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror inte att vi behöver ta till den typen av angrepp på varandra. Vad det handlar om är en insikt om att de små företagen är i en utsatt situation. Därför ska de ha ett skydd. Det har de inte haft förut. Det inför vi nu. Det borde också Maud Olofsson vara glad över.

De tre veckornas arbetsgivarperiod var en gång i tiden fyra veckor utan högkostnadsskydd. Det var infört av en regering som stod frågeställaren nära. Mer än så säger jag inte. Men det var också vid det tillfället en situation då vi hade problem med kostnaderna för sjukskrivningarna.

De måste vi vända nedåt. Det är många åtgärder som ska vidtas. Detta tror jag blir en bra och konstruktiv åtgärd. Men det räcker inte. Mer måste till, och vi är beredda att göra det.

Yrkesutbildningen i gymnasieskolan

Anf. 51 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Jag vet inte hur många gånger jag från riksdagens talarstol har försökt att få Göran Persson att tänka om när det gäller yrkesutbildningen för svenska gymnasieungdomar och se de mycket stora brister den har efter Göran Perssons så kallade gymnasiereform i början av 90-talet. Utslagningen är enorm, och avhoppet är väldigt många. Men ingenting har hittills fått regeringen att tänka om. Tvärtom är den nu på väg att göra saker och ting ännu värre.

I går kom en rapport – den rapport jag nu håller i min hand – från Institutet för arbetsmarknadspolitisk utvärdering, IFAU. Den bekräftar precis vad vi har sagt. Den bekräftar också att den dåliga yrkesutbildningen i gymnasiet leder till att ungdomsarbetslösheten ökar. Före gymnasiereformen var Sverige bäst av några jämförda länder, efter är vi sämst.

Därför vill jag fråga statsministern: Är regeringen beredd att tänka om när det gäller yrkesutbildningen i gymnasieskolan?

Anf. 52 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Den sak vi har diskuterat när det gäller yrkesutbildningen är om också den ska ha inslag av allmänna ämnen. Ska också en elektriker lära sig engelska? Ska ett vårdbiträde lära sig svenska och historia? Ska en kock lära sig religionskunskap?

Svaret för vår del är ja. Det vuxenliv som väntar, oavsett om man väljer en treårig yrkesinriktad linje eller en treårig linje som leder mot teoretiska studier, är densamma. Det är ökade krav, ständig beredskap till vidareutbildning eller ny utbildning.

Skulle vi nu gå i Folkpartiets fälla och sänka kunskapskraven för yrkesutbildningarna kommer vi att skapa en tudelning i skolssystemet som leder till olycka. Allt blev inte bra i 1991 års gymnasiereform. Det erkänner jag villigt. Men mycket blev väldigt bra, inte minst att de yrkesförberedande linjerna också fick dessa teoretiska inslag.

Anf. 53 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Vem går i en fälla? Vi röstar här i riksdagen om hur gymnasiet ska se ut. Men eleverna röstar med fötterna. Hur mycket lär sig de 46 % av fordonseleverna som hoppar av? Hur mycket lär sig de 44 % av eleverna på livsmedelsprogrammet som hoppar av? Jag fick Göran Persson en liten bit. Allt blev inte bra. Men mycket blev väldigt dåligt. Det måste ni inse. Ni måste tänka om radikalt.

Jag minns en debatt Göran Persson hade här i kammaren på 90-talet när han var finansminister och ville se en motdebattör se sitt eget ansvar. Statsministern borde titta sig i spegeln inför skolavslutningen och se sitt ansvar för utslagningen och ungdomsarbetslösheten och säga sig: Mitt ansvar är stort. Mea culpa, mea culpa, mea maxima culpa.

Anf. 54 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Denna trosbekännelse, denna skuldbekännelse, har jag läst någon gång i kammaren riktad till en tidigare folkpartistisk finansminister. Då tror jag att den ägde sin riktighet.

Nu missar Lars Leijonborg grovt. Den spegel han säger att jag ska hålla upp såg jag i förrgår. Jag besökte då den stora gymnasieskola som ligger i Globen. Det är en treårig yrkesinriktad utbildning mot hotell och restaurang. De är djupt övertygade om det riktiga i att denna yrkesutbildning nu leder vidare för vissa elever in i högskolan.

Det är ingen återvändsgränd. Det förbereder dem för återkommande utbildning som vuxna. Det öppnar för en internationalisering genom att lära också dessa elever språk. Så är det. Det Folkpartiet drömmer om är en väg tillbaka till en tid då den som skruvade på en bil inte behövde ha några andra kunskaper än om muttrar och skruvar.

Den tiden är förbi, Lars Leijonborg. Nu krävs av alla oss att vi förbeträder oss för ett liv som präglas av ny kunskapsinhämtning och internationalisering – därav språkkrav och andra krav också på yrkesutbildningar.

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Statsministerns
frågestund*

Anf. 55 LARS LEIJONBORG (fp):

Fru talman! Vi är självfallet helt överens om att yrkesinriktade elever ska lära sig engelska till exempel. Men poängen är att de som Göran Persson träffade häromdagen i Globen gick kvar. De arbetslösa – de som rapporten handlar om – var ju inte i skolan.

Vad tänker regeringen göra för att minska den enorma utslagningen ur gymnasieskolan? Det räcker inte att tänka gammalt – ni måste tänka nytt!

Anf. 56 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! I den utbildningen var det få avbrott år 1, troligen därför att man har lärt sig att hantera en yrkesinriktad utbildning i kombination med teoretiska inslag.

Det är det kravet vi ska ställa, Lars Leijonborg. Hur ska skolan utvecklas? Hur ska metoderna utvecklas? Hur möter man elever som kanske inte är så där alldeles motiverade, men som vi alla vet kommer att behöva kunskaperna?

Det är den vägen vi ska gå, och inte ge upp och i folkpartistisk defensiv backa bakåt och släppa kunskapskraven. Framåt mot nya djärva mål!

EMU-kampanjerna

Anf. 57 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag har funderat på den senaste månadens dåliga opinionsmätningar för ja-sidan i frågan om EMU, som jag tyvärr tycker har lett till en känslomässig och osaklig skrämselfpropaganda för att slå tillbaka nej-sidan. Det finns inte längre några argument som är värda att lyssna på från motståndarna, säger statsministern. Ni talar om isolering och utanförskap om vi får ha kronan kvar, och ger helt verklighetsfrämmande och orealistiska bilder av pengar i plånboken och manna från himlen med ett ja.

Verkligheten är som Göran Persson väl känner till en helt annan. Där ser vi att de länder som har kvar sina egna valutor får en betydligt bättre situation. Kronan går bättre och vi har en lägre arbetslöshet och högre tillväxt. Vi har kvar friheten att bedriva en ekonomisk politik anpassad efter *våra* företag och *vår* ekonomi. I Tyskland däremot lider man av en djup ekonomisk kris och den tvångströja som EMU har lett till.

Kampanjen från ja-sidan lyser av desperation. Hur är det – det var ju faktiskt inte så länge sedan du själv funderade på att säga nej, Göran Persson? Lägg ned skrämselfpropagandan och stå upp och ta fighten med ärliga medel!

Anf. 58 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det var inte många argument för ett nej i den pläderingen, utan det var bara omdömen om oss – om oss som tycker att Sverige ska öppna sig för världen i övrigt.

Jag har inte sagt att det inte finns några argument emot. Jag har sagt att det finns inga *vackra* argument emot. Och vad menar jag med det? Jo, att det blir inskränkt och nationalistiskt. Vi ska tydligen tänka på oss själva. Något ansvar för Europa tycks vi ju inte ha, utan det är en nationell nostalgisk tripp som ska anträdas. Jag tror inte att det leder politik och samhällsutveckling framåt. Utanförskap är det som blir effekten av ett svenskt nej. Det finns ingen anledning att dölja det.

Finland finns med. Estland, Lettland, Litauen och Polen är på väg dit. Tyskland är redan där. Jag är ganska säker på att Danmark hamnar där snart också.

Visst måste vi prata om det här! Visst har vi kvar vår krona om vi säger nej, och visst har ryssarna kvar sin rubel. Men inte är det något utanförskap som jag längtar efter. Vi ska vara inne, vara med, påverka och ta ansvar.

Anf. 59 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Det är just den här bilden som jag tycker att det är så makalöst att du orkar försöka mana fram. Det skulle alltså vara något slags nostalgitripp att ha kvar svenska kronor och en självständig valutapolitik. Det är fullständigt absurt.

Jag tror inte att svenska folket känner igen sig ett dugg i bilden av att det är utanförskap att vi kan ha en ränta i Sverige som är anpassad efter hur den ekonomiska situationen är i Sverige. Jag tror att du gör fel när du försöker mana fram bilden av någonting udda, utanför det som i själva verket händer där nere på kontinenten. Det är en felaktig bild. Människor känner inte igen sig.

Jag tror att det är mer hoppfullt att tala till människor om sakfrågan och att försöka prata om argumenten för och emot i stället för att försöka skrämman bort dem som är osäkra från valstugorna, som du gör just nu.

Anf. 60 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det här är en fortsatt recension av mina inlägg, men ingen argumentering i sak. Berätta exempelvis varför det blir bättre för Sverige om vi ställer oss utanför! Berätta varför Finland har lägre ränta än Sverige! Berätta hur vi ska bygga upp ett effektivt skydd mot internationella kapitalrörelser om vi ska segla ensamma på ett stormigt valuthav! Berätta hur det går med jobben om svenska företag får valutarisker i sin export som växer jämfört med dagens! Berätta om allt som händer vid ett utanförskap! Ni vill ju välja den linjen.

Vi vill gå in och vi vill ta ansvar. Vi vill påverka och vi vill dra fördel av det som kommer att hända. Jag är övertygad om att vi går i den riktningen.

Du må ha argument, Peter Eriksson, men de är inte vackra. Du må ha argument som är av det slaget att du övertygar dig själv, men de leder inte framåt. Det är det som jag har sagt, och det står jag för.

Anf. 61 PETER ERIKSSON (mp):

Fru talman! Jag berättar varje dag varför det är viktigt att vi i en värld som ständigt förändras har möjlighet att parera och åstadkomma en politik som är anpassad efter svenska företag. Jag berättar hur viktigt det är att vi lyckas ha kvar jobben i Sverige även om vi hamnar i en ekonomisk kris. Jag berättar varför det är viktigt att företag i Sverige har en ränta som är anpassad till deras situation, till det ekonomiska läge och till den konjunktur som vi har. Det förstår människor.

De förstår inte vad det är för fel på kronan och varför vi ska förbjuda den. Den har fungerat bra under många år.

Följderna av ett nej till EMU

Anf. 62 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Fru talman! Vi är många som arbetar för ett ja i folkomröstningen om euron den 14 september. Men i den politiska framtidsbilden måste vi också ha med risken för ett nej. Ett nej skulle enligt min uppfattning leda till att Sverige fick mindre inflytande inom EU och att svenska företag skulle få försämrad konkurrenskraft. Det skulle i sin tur drabba både jobben och konsumenterna här i Sverige.

Därför var det intressant att följa den förra ordväxlingen. Detta kan riskera att bli en realitet. Jag vill därför fråga statsministern vilka följder för svenskt vidkommande han och regeringen ser vid ett eventuellt nej till euron och vilka åtgärder regeringen i så fall ämnar vidta för att mildra de negativa följdverkningarna efter den 14 september.

Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det där är en stor och viktig fråga.

I dag är kapitalmarknaderna ingenting annat än att handla med pengar. Det går blixtnabbt och det är jättestora belopp. Det är psykologi. Det jag är mest orolig för är att den psykologin vid ett svenskt nej ska resultera i en spekulation mot den svenska kronan. Jag är oerhört orolig för en framtid då vi kanske får problem av andra slag i Sverige och spekulationer av det slaget mot den svenska kronan. Jag har upplevt det en gång förut nämligen, och jag kan se hur det skadar och egentligen omöjliggör allt arbete i den här kammaren.

För att skydda oss mot det behöver vi ha större marginaler. Vi behöver ha mer av buffertar i ekonomin för att ta upp den risken. Vi får diskutera hur pass stora de ska vara, men jag är övertygad om att vi behöver mer av buffertar i ett läge då vi ställer oss utanför än om vi går in. Det är *en* effekt. Det finns också en lång rad andra, exempelvis priser och räntor som också kommer att gå åt fel håll.

Anf. 64 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m):

Fru talman! Vad jag förstod av statsministerns tidigare inlägg finns det en stark oro för jobben. Det är väl just det som är så spännande att höra i den diskussion som förs. Det finns ju beräkningar som visar hur handeln ökar och därmed tillväxten, men också möjligheterna att få fram jobb i Sverige.

Det finns de på nej-sidan som hävdar det motsatta, men jag vill påminna om hur undersökningar inom näringslivet visar en öronbedövande majoritet bland både små och stora företag för behovet av att införa euron som en av de absolut viktigaste åtgärderna för att återta svensk konkurrenskraft.

Men det gäller inte bara på det ekonomisk-politiska området, utan också i verkligheten och vardagen för de små företagen och för jobben. Vad kommer att behöva göras om vi skulle riskera ett nej?

Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tror att vi exempelvis måste säkra svenska småföretag bättre när de exporterar. Jag tror att många avstår från exportorder i dag därför att det finns en valutarisk. Det kan vara en åtgärd.

Gunilla Carlsson påminner om en annan sak. När vi genomförde den stora budgetsaneringen levde vi upp till det vi kallade för Maastrichtkriterierna vid den tidpunkten. Det är förberedelserna för EMU. Det sades att det vi då gjorde skulle resultera i massarbetslöshet. Vi pressade ned inflationen, sänkte räntan och tog bort underskotten. Det har blivit precis tvärtom. Vi har haft en utmärkt utveckling i Sverige sedan vi började föra den politik som krävs för att få vara medlemmar i EMU. Det har varit bra år för Sverige, för svenska löntagare och svenska småföretag. Jag hoppas verkligen inte att vi hamnar i ett läge där vi ställer oss utanför och därmed riskerar mycket av det vi har vunnit.

Småföretagen är utsatta. Konsumenterna är utsatta. Och framför allt kommer kronan att bli utsatt, också för spekulation är jag rädd för.

Förlängning av sjuklöneperioden

Anf. 66 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Statsministern! Jag skulle vilja fortsätta diskussionen om arbetsgivarnas förlängda sjuklöneperiod. Socialdemokraterna har föreslagit att skyldigheten att betala sjuklön till arbetstagarna nu ska bli tre veckor. Det här ökar kostnaderna för företagen med 1 miljard kronor.

Det här systemet har prövats. 1997 infördes en förlängning till fyra veckor. Redan året därpå backade regeringen och sade att det inte fungerade och att man skulle återgå till två veckor. Då skrev Göran Persson i budgetpropositionen för 1998: Enligt vad som anförts av Landsorganisationen i Sverige och Svenska Arbetsgivareföreningen förväntas en förkortad sjuklöneperiod underlätta nyanställningar i framför allt små företag.

Nu är frågorna till Göran Persson: Hur många jobb kommer att förloaras? Hur mycket kommer vi att försvåra nyanställningarna med en förlängning av sjuklöneperioden – allt enligt egen utsago från 1998?

Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Som jag sade förut var 1997–1998 års debatt präglad av att det inte fanns något högkostnadsskydd. Vi genomförde den förändring tillsammans med Centerpartiet, och tog sedan tillbaka den. Hade vi haft ett högkostnadsskydd tror jag inte att den här diskussionen över huvud taget hade dykt upp.

Det jag nu är rädd för – och den rädslan bör kammaren dela – är att de här kostnaderna ska fortsätta att växa. Vi gör insatser i förebyggande syfte, vi gör insatser i vården och vi gör insatser på arbetsplatserna. På så sätt kanske vi får resurser över att använda också för annat som är viktigt för små företag när de ska växa och utvecklas. Det handlar om utbildningssystem, transporter och allt sådant som vi tycker är viktigt för att Sverige ska fungera bra. Det är samma pengar vi diskuterar.

Det är lätt att kräva mer utgifter och gå emot impopulära åtgärder. Men ibland krävs sådana åtgärder om man ska ta ansvar för ett land. I det här fallet har vi också sett till att skydda de minsta företagen.

Anf. 68 STEFAN ATTEFALL (kd):

Fru talman! Problemet är att kostnaderna för sjukskrivningarna har ökat lavinartat sedan 1997. Först nu kommer panikartade åtgärder som har prövats förut och förkastats av regeringen med två argument, nämligen att de försvårar nyanställningar och krånglar till avtalsmarknaden. Både fack och arbetsgivare säger att detta är dåliga förslag. EU ska pröva om det här högkostnadsskyddet verkligen är förenligt med EU-regler. Vi vet inte hur det kommer att gå med detta. Lagrådet säger: Stopp! Genomför inte detta nu åtminstone! Vänta på avtalen! Vänta på EU!

Men regeringen, i panik på grund av bristande åtgärder tidigare, kör över Lagrådet, företagen, de fackliga organisationerna och faktiskt också det svenska folket, tycker jag.

Anf. 69 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det sista tror jag att vi ska vara försiktiga med att uttala oss om. Jag tror att svenska folket är fullt på det klara med att om vi har kostnader som växer från 50 till 100 miljarder på några år måste man göra saker för att vända utvecklingen. Jag tror inte att man upplever sig som överkörd.

Hade vi haft högkostnadsskyddet 1998 hade vi aldrig gjort den här förändringen. Vad är det som gör att småföretag tvekar att anställa? Det är naturligtvis detta att man är rädd för att dra på sig en kostnad som blir absurt hög för just det företaget därför att man har otur med en olycka på arbetsplatsen eller någonting sådant. Högkostnadsskyddet täcker detta.

Det här är en åtgärd som är impopulär. Men det är också en åtgärd som är nödvändig att vidta om man ska bryta kostnadsutvecklingen. Jag uppmanar dem som säger nej till detta att redovisa andra åtgärder som är konstruktiva och löser samma problem. Vi väntar.

Kommunals lönekrav

Anf. 70 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Jag vill också knyta an till den förra frågan. Statsministern säger att vi förbereder ännu bättre åtgärder tillsammans. Då kan vi kanske ta bort detta. De värderade vännerna på borgarsidan kan kanske vara med om dem.

Vi politiker ska inte ta aktiv del i avtalsrörelsen. Det är sant. Men vi har friheten att ha åsikter, och det har vi ju. Statsministern hade åsikter den 23 oktober. Han sade: Jag inte bara delar Kommunals uppfattning,

jag har drivit den och efterlyst ett brett stöd för Kommunals ambition. Det måste plockas in i ett långsiktigt åtagande från hela arbetsmarknaden.

Sedan påstår vissa TT-meddelanden den 23 förra månaden att statsministerns stöd falnar. Statsministern kan väl tala om hur det står till med glöden i den här frågan.

Det finns ett stort avstånd, men vi måste också se hur ekonomin ser ut. Det tycks vara ungefär 1 ½ miljard. Vi gav lite extra för nästa år, ungefär 4 miljarder. Min förra fråga var om vi inte borde permanenta det stödet om vi har råd. Det kan vi säga gemensamt.

Anf. 71 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Lars Bäckström vet lika bra som jag hur budgetläget ser ut. Om det dyker upp ett utrymme på 4 miljarder kronor är det klart att vi kommer att hitta sätt att använda de pengarna. Ett bra sätt är naturligtvis att använda dem till den kommunala sektorn. Men det kan också finnas andra ändamål. Låt oss vänta med att låsa den saken till dess att vi sitter i förhandlingar. Lars Bäckström ska väl ha något utrymme kvar när han möter Bosse Ringholm i dessa nattliga manglingar.

Jag upplever att det finns ett brett folkligt stöd för att de vårdanställda borde ha bättre betalt. Samtidigt finns det en insikt om att detta ska lösas i en avtalsrörelse, och det ska lösas på ett sådant sätt att dessa vårdanställdas resultat sedan inte blir golv för en ny avtalsrörelse där alla andra tar avspark. Då har vi bara skaffat oss ekonomiska bekymmer. Nog kan man sympatisera med kraven, men hur det ska lösas måste de hantera som sitter vid förhandlingsbordet. De har vårt fulla förtroende att utföra detta.

Anf. 72 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Visst kan det vara välbehövligt att träffa Ringholm på nätterna, men bättre är att möta Persson på dagen. Visst är det så.

I punkt 1 om arbetslivet skrev vi att för att klara att ge de vårdanställda och kvinnorna bättre löner kommer kommuner och landsting att ges ökade resurser de kommande åren. Det skrev vi tillsammans. Vi vet att vi kommer att ha mer resurser under 2005–2006 eftersom vi driver en bra politik för jobb och sysselsättning. Vi kan inte fästa oss för en exakt nivå, men nog kommer vi att klara 4 miljarder. När vi sade 10 i valrörelsen sade Persson att det var för lite. Nog ska vi klara 4 miljarder. Det får inte bli som i sagan om skräddaren att det blir ingenting. Vi ska klara 4. Om vi kan göra upp om det slipper jag och Ringholm sitta på nätterna. Då kan vi säga: Vad göras skall är allaredan gjort. I herredagsmän, reser icke så fort!

Vi gör det nu, men vi ska självfallet inte finansiera det genom upplåning i den offentliga sektorn. Det är vi överens om. Men vi vet att vi klarar detta, Göran Persson. Det underlättar matchen. Vi kommer att få stöd från läktarn när Ylva spelar bollen på planen utan att stöta sig med Reepalu. Det går att säga detta, Göran Persson.

Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det finns ingenting värre än läktareexperter som vet precis hur man ska spela på planen. Nu pågår det en förhandling vid förhand-

lingsbordet, Lars Bäckström. Låt den vara vid förhandlingsbordet! Ta inte in den i riksdagens talarstol!

Känn efter vad Bäckström påstår! Han säger att det finns 4 miljarder. Vi tyckte att det behövdes 10. Vi vet att det finns 4. Det är möjligt att han har någon kunskap som vi andra inte har. Vad vet vi om vilka pengar som finns? Det vet vi när vi kommer fram dit i förhandlingarna. Om Bäckström nu kan hantera verkligheten så lättsinnigt så varför inte klippa till med 6 miljarder på en gång, eller 10? Då är det ju löst. Det är bara att latta till det i talarstolen.

Här i riksdagens talarstol förhandlar vi inte, Lars Bäckström. Det görs av arbetsmarknadens parter. Om vi börjar lägga oss i den förhandlingen med den typ av inlägg som just gjordes är vi snart på ett sluttande plan. Det kommer att drabba de offentliganställda hårdare än någonting annat.

Sysselsättningen i Glasriket

Anf. 74 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s):

Fru talman! Min fråga handlar om Glasriket som är med och sätter Småland på världskartan. Vårt svenska glas finns runtom i världen. Inte minst riksdag och regering använder det vid representation. Svenskt glas är därför en angelägenhet för hela nationen.

Att vara mästare i glasindustrin är ett yrke med lång tradition. Samarbetet mellan mästaren och konstnären är speciellt. Det tar lång tid att lära sig. Det handlar om kompetens och kunskap som vi har byggt upp under mer än 250 år.

Glasindustrin är ganska känslig för konjunkturnedgångar. Just nu ser vi en sådan.

Under de senaste åren har 200 personer varslats. Det har handlat om Orrefors Kosta Boda, Älgshults glasbruk, som är nedlagt, Rosdala glasbruk och nu senast Lindshammars glasbruk.

Majoriteten av glasbruken ligger i små tätorter i glesbygden. De flesta har omkring tusen invånare, och glasbruken står ofta för huvudsysselsättningen på orten.

Min fråga till statsministern är: Vad kan staten och statsministern göra för Glasriket och sysselsättningen?

Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Vi ska nog fortsätta efter de riktlinjer som vi har dragit upp och som handlar om stöd till design, stöd till bra utbildning, marknadsföringsinsatser, internationella mässor och utställningar.

Det är svårt att i en lågkonjunktur gå in och exempelvis lyfta av kostnader i produktionen. Det klarar vi inte av att göra. Jag tror inte att regelverket medger någonting sådant.

Jag är själv personligt engagerad i glasindustrin. Jag uppfattar den vara konst, konsthantverk och konstindustri när den har som bäst kvalitet och tradition.

Det vore ett elände om vi gjorde oss urarva på detta område. Vi följer det naturligtvis nära. Jag har inga löften att lämna i dag utöver det som vi redan gör. Jag delar helt Carina Adolfsson Elgestams beskrivning av verksamhetens betydelse inte bara för Småland utan också för Sverige.

Anf. 76 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Fru talman! Det finns ungefär 5 000 friskolor i Sverige med ungefär 50 000 elever. Möjligheten att välja skola har betytt väldigt mycket för dem som har gjort det. Det har också betytt väldigt mycket för oss som har valt den kommunala skolan. Det har inneburit att alla skolor har tvingats förbättra sig och öka kvaliteten för att vara attraktiva.

En viktig förutsättning för friskolor och andra skolor är att det finns tillsyn. Skolverket har ju i uppdrag av regeringen att utöva tillsyn så att inga barn kränks eller blir hotade eller inte får den undervisning som de har rätt till, till exempel i sex och samlevnad, idrott och hälsa.

Jag frågar statsministern vad han tänker göra för att se till att Skolverket sköter det som åligger dem på ett mycket bättre sätt än vad som sker i dag, så att man slipper se reportage i TV om hur barn far illa. De flesta friskolor som sköter sig mår inte heller särskilt bra av att veta om detta.

Anf. 77 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Det är två saker som har diskuterats den sista tiden med anledning av våra friskolor: dels det som frågeställaren tar upp, dels dagens larmrapport i Dagens Nyheter om de extremt höga kostnader som de tycks förorsaka, åtminstone i Stockholm.

Det senare ska vi värdera och granska. Vi har inget intresse av att dra på oss jättelika merutgifter. Det var aldrig avsikten med reformen.

Det första är lätt att åtgärda. Det har varit förslag framme i riksdagen som har avvisats av en riksdagsmajoritet bestående av de borgerliga partierna och Miljöpartiet. Det var förslag som syftade till att ta in också friskolorna i den lokala kommunala granskningen kvalitetsmässigt. Jag beklagar att så skedde. Vi kanske kan få ett nytt försök i den riktningen.

Vi kan inte och kommer heller aldrig att kunna bygga upp en statlig inspektionsverksamhet som når ut till varje skola och som kan följa upp den typ av felaktigheter som vi såg för några veckor sedan. Det måste ske i en lokal utvärdering och granskning.

Hjälp oss med den saken så tror jag att vi kommer en bit framåt på vägen.

Biltullar – avgift eller skatt

Anf. 78 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Fru talman! Jag har en skattefråga, tror jag.

Den 2 juni kommer Stockholms stadsfullmäktige att fatta beslut om att införa biltullar eller trängselavgifter. Den 3 juni, dagen därpå alltså, kommer den statliga Stockholmsberedningens yttrande över om biltullar är en skatt eller ej.

Nu är min fråga: Är det rimligt att besluta om att införa en avgift eller skatt innan det är klarlagt av Sveriges riksdag om det rör sig om en skatt eller en kommunal avgift?

Anf. 79 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att det är rimligt. Om det bara är någon dags tidsutdräkt kan man kanske leva med den lilla ofullkomligheten.

Det här har ju diskuterats ohyggligt länge. Är det en avgift eller är det en skatt? Om det är en skatt krävs ett statligt medverkande och en insats från denna församling. Om det är en avgift har det en annan karaktär. Vad jag förstår är det komplicerat, rent formellt. Men reellt handlar det om att ta ut en avgift – 10 eller 20 kronor – för att se till att Stockholm inte korkar igen, miljön fördärvas och transporterna omöjliggörs.

Det handlar om att alla vi som vistas i Stockholm ska få ett bättre liv. Det borde vi kunna hjälpas åt med. De tekniska sakerna får vi lösa litet senare.

Bidragen till EMU-kampanjerna

Anf. 80 BJÖRN VON DER ESCH (kd):

Fru talman! Inför folkomröstningen om EU-medlemskap tilldelades ja- och nej-sidorna vardera 25 miljoner i kampanjbidrag. Vad som inte redovisades var bidrag på över 800 miljoner till ja-sidan från det svenska näringslivet.

Med anledning av den kritik som det föranledde sade statsministern här i kammaren: Jag tycker att den folkomröstning som vi ska ha om EMU så småningom mycket väl kan vara en startpunkt för ett nytt sätt att redovisa kampanjpengar. Det har jag ingenting emot.

Detta sade statsministern i februari 2000.

Ingenting har skett. Folkomröstningen den 14 september blir en upprekning av den parodi på demokratisk rättvisa som vi såg i EU-valet. Det handlar återigen om hundratals miljoner i oredovisade satsningar på ja-sidan. Det är ovärdigt en demokrati.

Statliga företag som är medlemmar i svenskt näringsliv finansierar indirekt ja-sidan med svenska folkets pengar. Nej-sympatisörerna står maktlösa.

Varför ska det behöva vara på det viset?

Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! När jag fällde det yttrandet var det inte bara med avseende på det som Björn von der Esch nu beskriver. Det var också med erfarenhet inte minst från Irland och andra ställen där ju de som röstat emot förändringarna haft ett kraftfullt internationellt stöd från kretsar som har varit svåra att spåra. Det var också i den andan som inlägget gjordes. Jag har ingenting emot att vi redovisar.

Samtidigt är det naturligtvis svårt att hindra företag och organisationer som har resurser att ge uttryck för det de känner, tycker och tänker. Det är svårt att lägga band på det. Det vill jag inte heller göra.

Om vi kan hitta ett sätt att redovisa vad det är för resurser, så inte mig emot.

Vi kan ju se ett steg längre fram. Vi kan se på kommande riksdagsval. Där ser vi att man börjar tala om att vissa partier återigen ska öppna för att ta emot bidrag från näringslivet. Där har vi all anledning att se upp och i så fall redovisa öppet.

Anf. 82 INGEGERD SAARINEN (mp):

Fru talman! Vi vet att kärnkraftverket Barsebäck var livsfarligt från starten och fram till 1992 eftersom en incident det året visade att inga nödkylsystem skulle ha fungerat vid en olycka. Vi vet att reaktorerna inte var i närheten av kraftbolagens egna säkerhetsmål 1998. Sedan dess vet vi ingenting.

1995 presenterade Barsebäck en säkerhetsstudie, men Kärnkraftsinpektionen underkände studien. Barsebäck fick bakläxa fram till 1998. Denna gång var studien bra, men inte reaktorn. Den hade alldeles för stor sannolikhet för härdsmläta.

Efter ytterligare en räkna uppskov fick Barsebäck 2 fram till den 1 april 2003 på sig att leverera en ny studie. Det har man ännu inte gjort. Sist vi fick en riktig kärnsäkerhetsutredning var 1979. Är det inte dags att vi får en sådan igen genom att ge Suzanne Frigrens mycket begränsade utredning tilläggsdirektiv? Är det verkligen ansvarsfullt att fortsatt driva Barsebäck under dessa förhållanden?

Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag tycker att Ingegerd Saarinen tar upp en väldigt viktig fråga, som påminner om bakgrunden till att vi håller på att avveckla svensk kärnkraftsproduktion. Det ska göras på ett ordnat sätt och så att det inte stör välfärd och produktion. Det är en svår uppgift, men vi gör det inte bara därför att vi tycker att det är kul i största allmänhet att avveckla elproduktion – det vore ju befängt – utan därför att det är risker förknippade med denna produktion. De har resulterat i utredningar och översyner av det slag som Ingegerd Saarinen har läst.

Jag vill inte ta ställning till de påståenden som hon för fram. Jag kan inte göra det. Jag kan bara säga att regeringens ambition tillsammans med Centerpartiet, Vänsterpartiet och förhoppningsvis också Miljöpartiet är att vi ska kunna stänga också den andra reaktorn vid Barsebäck. Om vi ska ge ett tilläggsdirektiv till den utredning som pågår vill jag reflektera över.

EMU-medlemskapets påverkan på ränteläget

Anf. 84 OWE HELLBERG (v):

Fru talman! I statsministerns förstamajtal i Björkvik i Katrineholm sade statsministern att om vi går med i EMU, kommer landets villaägare att få lägre boendekostnader eftersom räntorna sjunker.

Det hade varit bra om detta påstående var sant, men tillåt mig tvivla. I dagarna har tio mycket kända ekonomer gett ut en bok om fördelar och nackdelar med ett EMU-medlemskap. I den nämner man inte ens ränteläget och spekulerar inte i räntans upp- och nedgång. Då funderar jag naturligtvis över om statsministern besitter andra ekonomiska kunskaper än de här tio ekonomerna. Eller är det så att statsministern, som han alldeles nyligen sade, kör med en del inte särskilt vackra argument i debatten om EMU-medlemskap eller inte?

Anf. 85 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag beundrar Owe Hellbergs mod att ta upp just räntefrågan kopplat till EMU-diskussionen. Om det finns någonting som jag tror att vi kan vara överens om är det ju att EMU-området har väsentligt lägre räntor än Sverige.

Jag gjorde i Katrineholm följande mycket enkla reflektion: Varför ska en metallarbetare som bor i Katrineholm betala en tusenlapp mer i hyra varje månad för sin villa än en metallarbetare som bor i Katrineholms vänort Salo i Finland? Sverige och Finland är två länder som är i stort sett likvärdiga ekonomiskt och socialt, och de har löner och konkurrenskraft som påminner om varandras. Varför ska vi betala för detta frivilliga utanförskap, och varför ska det drabba hyror och priser, det som vanligt folk har mest intresse av att man ser till att pressa tillbaka?

Jag tror att vi är tämligen överens om detta. Det räcker att titta på hur statistiken ser ut.

Vänta-och-se i EMU-frågan

Anf. 86 HILLEVI LARSSON (s):

Fru talman! Till min stora glädje har vi i dag talat väldigt mycket om utanförskapets konsekvenser. Det är väldigt bra med tanke på att det är att ställa sig utanför som innebär den stora förändringen. Om vi går in i euroområdet fortsätter vi efter den linje som vi i dag följer, det vill säga internationellt samarbete. Vi har ju alltid sagt ja till samarbete och nej till isolering. Det är jätteviktigt för ett litet och utlandsberoende land som Sverige.

En annan intressant fråga är det så kallade alternativet "vänta-och-se". Det innebär att man ska se om det går bra men om det går dåligt kanske genomföra en ny folkomröstning och göra ett nytt försök. Jag är väldigt rädd för att det alternativet över huvud taget diskuteras, och därför vill jag höra vad statsministern säger om det här med att "vänta och se".

Anf. 87 Statsminister GÖRAN PERSSON (s):

Fru talman! Jag har nog själv sagt så för några år sedan. Vi har väntat rätt länge nu, och vi har fått se att EMU fungerar. Att i ett läge där vi ser att EMU fungerar både i högkonjunktur och i lågkonjunktur säga ytterligare en gång "nej, vi väntar ett tag till" är att säga okej till att de andra inte väntar på oss. De går ju vidare.

I stort sett samtliga länder som finns i vårt grannskap kommer att vara med, och de kommer nu att skapa det regelverk som vi i praktiken kommer att få leva efter i framtiden. Att nu säga "vänta-och-se" är att avstå från att påverka de villkor som kommer att gälla för våra barn och barnbarn. Det är naturligt för en demokratisk församling som riksdagen att vilja vara med i ett sådant sammanhang, där man kan påverka sin framtid.

Att "vänta-och-se" är alltså inte någonting annat än att säga nej, och att säga nej är att ställa sig utanför.

Anf. 88 ANDRE VICE TALMANNEN:

Därmed är statsministerns frågestund avslutad. Jag tackar statsministern och övriga deltagare för deras medverkan.

10 § (forts. från 8 §) Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor
(forts. AU6)

Andre vice talmannen konstaterade att ingen av de anmälda talarna fanns närvarande i kammaren.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 12 §.)

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

11 § Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling

Föredrogs
sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottets betänkande
2002/03:UMJU1
Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling (skr.
2002/03:29).

Anf. 89 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m):

Fru talman! Begreppet hållbar utveckling kan i korthet förklaras med att alla nu levande människor ska kunna tillgodose sina behov utan att det drabbar kommande generationer.

I drygt 30 år har arbetet med hållbar utveckling pågått. FN:s miljökonferens i Stockholm 1972 kan ses som den första milstolpen i arbetet. Genom Stockholmskonferensen placerades miljöfrågorna på den politiska dagordningen.

Hållbar utveckling som begrepp etablerades 1987 av Världskommissionen för miljö och utveckling, den så kallade Brundtlandskommissionen.

Den andra milstolpen var FN-konferensen om miljö och utveckling i Rio de Janeiro 1992, då världens länder enades om att en hållbar utveckling måste vara ett övergripande mål för all samhällsplanering. Där slogs det fast ett antal principer, till exempel att miljöskyddsåtgärder måste integreras i övrig politik och att världens länder bör verka för att minska ohållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Riokonferensen utgjorde också startskottet för arbetet med Agenda 21, som runtom i världen ska kunna verka på lokal, regional och nationell nivå.

Fru talman! Efter Riokonferensen hölls en rad olika globala FN-konferenser och toppmöten. Dessa behandlade bland annat frågor som rör befolkningsutveckling, i Kairo, social och ekonomisk utveckling, i Köpenhamn, kvinnors sociala situation, på Pekingkonferensen, boende samt stads- och bebyggelseutveckling, i Istanbul, och livsmedelssäkerhet, i Rom.

Vid FN:s generalförsamlings toppmöte i New York i september 2000 antogs de så kallade millenniemålen. Därpå följde WTO-mötet i Doha, Qatar, där miljöfrågorna i WTO diskuterades, den internationella konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey, Mexiko, och så slutligen toppmötet i Johannesburg i Sydafrika i augusti förra året.

Toppmötet i Johannesburg slog fast att just hållbar utveckling är en överordnad princip för FN:s arbete och att allt arbete ska vara hållbart i ekonomisk, social och miljömässig bemärkelse.

I genomförandeplanen från Johannesburg åtar sig medlemsländerna bland annat att

- utveckla integrerade vattenhushållningsplaner och planera för effektivare vattenanvändning senast 2005
- avsevärt minska förlusten av biologisk mångfald till 2010
- halvera andelen människor som saknar tillgång till grundläggande sanitet till 2015
- återuppbygga och återställa fiskebestånd som hotas av utrotning så snart som möjligt
- säkerställa att kemikalier används och produceras på ett sätt som minimerar betydande negativa miljö- och hälsoeffekter.

Alla de nämnda konferenserna och toppmötena har utifrån sina respektive frågeställningar och utgångspunkter utgjort delar i den pågående processen för att vi ska nå dessa mål.

I skrivelsen *Johannesburg, FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling* redovisar regeringen sin syn på hur arbetet ska gå vidare mot målen, och det är just detta, fru talman, som den här debatten kommer att handla om.

Anf. 90 LARS LINDBLAD (m):

Fru talman! Vad är hållbar utveckling? Det kan man fråga sig. Problemet med begreppet hållbar utveckling är att det finns nästan lika många tolkningar som det finns människor som använder begreppet. Visst definierade Brundtlandskommissionen begreppet en gång: Hållbar utveckling ska vara en utveckling som innebär en balans mellan miljö och social och ekonomisk utveckling. Grundtanken är bra. Kommissionen slog fast att utan en ekonomisk tillväxt är en långvarigt god miljöutveckling omöjlig. Det är länder, människor och företag som är ekonomiskt livskraftiga som har råd och möjlighet att förbättra sin livsmiljö såväl socialt som miljömässigt.

Men att i praktisk politik hitta balansen är givetvis ett teoretiskt resonemang. Jag är helt övertygad om att Lena Sommestad och hennes regering använder sig av denna princip när man lägger fram lagförslag och budgetar. Likaså använder miljöpartister och vänsterpartister detta begrepp. Problemet är att begreppet egentligen är ett tomt skal. Miljöpartiet driver på internationell nivå att miljöreglerna ska vara överordnade frihandelsreglerna i WTO. Då har man snabbt tappat balansen. Vänsterpartiet säger sig ibland vara emot ekonomisk tillväxt. Då tappar man genast

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

bort möjligheten att använda sig av begreppet hållbar utveckling eftersom tillväxt är en grundförutsättning.

Som sagt tror jag att intentionen för vårt land är att våra lagar och regler ska luta sig mot begreppet hållbar utveckling, men i praktiken följs inte alltid detta resonemang.

Låt mig ge några exempel: Ett företag, till exempel ett jordbruk, som vill söka tillstånd enligt miljöbalken för att få starta, prövas som miljöfarlig verksamhet. Hur tror ni att det känns för en företagare som vill göra rätt för sig och som kanske har lagt ned mycket tid för att satsa på miljövänlig teknik att bli stämplad som miljöfarlig? Visst handlar detta om semantik, men det visar på obalansen i vårt system.

Ett annat exempel är skogspolitiken. Alla partier och skogsföretagen är överens om att vi ska göra vissa avsättningar av skog. Vi är överens om att nationalparker, naturreservat och andra typer av avsättningar ska göras, men regeringen och samarbetspartierna får aldrig nog. Nu är vi i den situationen att runt 10 % av den produktiva skogsmarken är undanhållen från produktionen, och tendensen är snarare ökande än minskande.

Samtidigt är skogsindustrin en av våra allra viktigaste näringar. Tänk om vi hindrade Volvo, Saab och andra bilföretag i Sverige från att sälja 10 % av sina bilar. Det blir 25 500 bilar per år. Det är givetvis omöjligt, men i skogen är allting möjligt, trots att skogsföretagen i stort anses sköta sina miljöåtaganden. Det är många arbetstillfällen och stora inkomster för företagen och staten som hålls inne på grund av att miljömålet blivit överordnat de ekonomiska och sociala målen. Balansen är förskjuten. Jag tror att en tydligt definierad äganderätt kombinerad med en dialog mellan näringen och staten hade varit långsiktigt bättre än den i dag lokalt ganska bryska övertagspolitiken, när staten konfiskerar privat välvårdad mark.

Det finns ännu värre exempel. Det finns exempel på att den svenska politiken strider mot såväl de miljömässiga som de ekonomiska och de sociala dimensionerna. Sveriges energipolitik är ett område som är ohållbart både ur nationellt och globalt perspektiv.

Fattigdomsbekämpningen är en av de viktigaste insatserna för en hållbar utveckling. 2 miljarder människor i u-världen saknar el. Tillgång till el är en av förutsättningarna för att avskaffa fattigdomen. Västland och el hänger ihop. Men fattiga länder kan inte bygga upp sin elförsörjning på kärnkraft, vattenkraft eller andra avancerade miljömässiga kraftsystem. Oftast är de hänvisade till fossila bränslen, om man bortser från vedeldning, som är den mest primitiva energiproduktionen. På global nivå har vi gemensamt beslutat begränsa växthusgaserna och därför minimera användningen av kol, olja och andra fossila bränslen. Dels är detta bra för den totala utsläppsnivån, som förhoppningsvis blir lägre, dels medför detta att vi skapar ett utrymme för växande u-länder att göra samma resa som vi gjort. Det behövs viss eldning av fossila bränslen för att få till en tillväxt.

Det är därför direkt ansvarslost av Sverige och många andra i-länder att öka sina behov av fossila bränslen. De tekniskt och ekonomiskt avancerade länderna borde i högre grad fokusera på tekniskt och miljömässigt bättre kraftsystem. I Sverige läggs ren kärnkraft ned, och mer dansk, tysk och polsk kolkraft köps in. Resultatet blir en sämre miljö, färre arbetstillfällen i svensk energimarknad, högre elpriser för svenska företag och

konsumenter och ett mindre utrymme för u-länderna att växa. Detta är en politik som strider mot alla tre faktorerna i en hållbar utveckling.

Vi vill stoppa nedläggningen av Barsebäck, ta bort produktionsskatten på kärnkraft och häva den så kallade tankeförbudslagen. Denna syn delar vi för övrigt med en majoritet av svenska folket i dag. Med dessa förändringar tar vi ett större globalt och nationellt ansvar.

Fru talman! Västland i sig utgör inget hot mot miljön. Tvärtom är det i västland som vi har råd att finna metoder för ett mindre tärande på naturresurserna. Under FN:s konferens om den mänskliga miljön här i Stockholm 1972 uttrycktes oro för att oljan och andra råvaror höll på att ta slut.

Den allt närmare kommande katastrofen sades då hänga intimt samman med den ständiga ekonomiska tillväxten. Samma diskussion återfinns i dag i resonemang om ohållbara konsumtionsmönster och ändliga resurser.

År 1972 var kopparbristen en stor fråga. Vad skulle hända med världens kopparreserver när alla kineser fick råd att skaffa telefon? Det alla sådana statiska resonemang bortser från är växande ekonomiers förmåga att utnyttja ändliga råvaror alltmera resurssnålt.

De gigantiska kopparkablarna har ersatts av fiberoptik. När oljan börjar tryta kommer marknaden automatiskt att vrida över till annan teknik. En ändlig resurs tar aldrig slut. De sista dropparna olja kostar helt enkelt för mycket att pumpa upp. Marknadsekonomins dynamik är så mycket större än politikens möjlighet att styra och ställa. Visst kan politiker fylla en funktion genom att underlätta och stimulera en utveckling. Men jag tror inte på att vi ska förändra människors konsumtionsmönster. De tankarna för tillbaka till kommunismens tid. Och var det något som Sovjetunionen, Östeuropa, Kina med flera inte var bra på så var det att ta hänsyn till naturresurserna. Därför vill vi till exempel inte driva en politik som får människor att sluta använda bilen. Vi vill driva en politik som driver mot bättre bilar. Det är betydligt mer effektivt.

Fru talman! Låt mig säga att när det gäller målen kring hållbar utveckling finns en bred samsyn mellan riksdagspartierna, och det visar sig också i detta betänkande. När det däremot gäller målens praktik kan vi bitvis stå ganska långt från varandra. Jag har försökt lyfta fram några exempel på när den svenska politiken inte harmonierar med de svenska målen och föreslå några nödvändiga förändringar för att Sverige ska kunna bidra till en mera hållbar värld.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation 1. Min partikollega Ewa Björling kommer senare att tala om denna reservation i sitt anförande.

Anf. 91 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! *Walk the talk!* Prata inte så mycket – gör någonting i stället. Så kan ett av de viktigaste budskapen från FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg sammanfattas. Efter att i årtionden ha samlats till toppmöte efter toppmöte och talat om hållbar utveckling är det nu hög tid att handla och också utvärdera det som tidigare har gjorts. Uppdraget är i den delen glasklart: Gå hem och se till att strukturer och styrmedel verkligen bidrar till hållbar utveckling.

Prot. 2002/03:104
15 maj

Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling

Folkpartiet liberalerna har länge talat om behovet av en djupgående analys av vilka organisatoriska, legala och ekonomiska förändringar som behövs för att samhället bättre ska kunna stimulera hållbar utveckling. Efter att i årtionden ha försetts med information, utbildning och pekpin-nar från stat, politiska partier och intresseorganisationer förväntar sig nu företag och medborgare att vi politiker ska leverera. Vi förväntas leverera verkliga möjligheter för att man ska kunna agera på ett långsiktigt hållbart sätt, utan att detta motverkas av samhället.

Vi tror inte att det går att klara 2000-talets utmaningar med en struktur som utvecklats under efterkrigstiden och präglats av 1970- och 1980-talens frågeställningar. Vi ser tydligt att samhället inte mäktar med att stimulera hållbar utveckling med gamla koncept och organisatoriska modeller.

Fru talman! Hållbarhet måste bli mer än ord. Folkpartiet föreslår därför att en hållbarhetskommision tillsätts med uppgift att se över vilka effektiviseringar och moderniseringar av samhällets regelverk, styrmedel och upplysningsverksamhet som behöver göras – inte minst för att undvika att samhället motverkar goda initiativ från individer och företag. Analysen bör lämna förslag på vilka organisatoriska förändringar som behöver genomföras för att skapa ett modernt, effektivt och rationellt fungerande Sverige. Det är dags att finna de systemfel som motverkar hållbar utveckling och antligen lämna den gamla lapptäckemetodiken.

Vad anser då regeringen? Jo, man håller med om att det är dags att sätta punkt för ytterligare toppmöten, och att den politiska energin i stället bör fokuseras på det genomförande som måste till nationellt, regionalt och globalt. Regeringen säger också att ”ett framgångsrikt genomförande av resultaten från Johannesburg kräver effektiva institutioner på alla nivåer”. Men därefter tar energin slut.

Regeringen avser att kontinuerligt se över ansvarsförhållanden, och vid behov även de institutionella strukturerna i avsikt att förbättra samordningen av arbetet med hållbar utveckling på nationell nivå. Man hänvisar till den genomförandeplan som alla länder fått i uppdrag att redovisa senast 2005 och ber att få återkomma – alltså mer av samma gamla medicin, att lappa och laga.

Vad anser Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat, som nyligen lagt fram sitt slutbetänkande *En hållbar framtid i sikte?* I betänkandet bekräftas på punkt efter punkt behovet av att nu genomföra den analys och översyn av strukturer, regelverk och styrmedel som Folkpartiet föreslår. Ändå landar kommitténs förslag, som punkt nr 1, i inrättande av ett nationellt forum för Agenda 21 och Habitat, som ska vara ”en arena och neutral mötesplats för samverkan, kunskapsutbyte och kompetensutveckling för samhällets olika aktörer, fristående från regeringen”. Detta är viktigt i sig, men det är inte den mycket tydliga signal som behövs för att det fortsatta arbetet för hållbar utveckling ska få ett nytt lyft och verkligt folkligt stöd.

”För att bryta den pågående negativa trenden räcker det inte med att lappa och laga i nuvarande system. Vi må ha hur långa och väl genomtänkta åtgärdslistor som helst. Detta måste kombineras med nya kraftfullare beslutsstrukturer och förändrade attityder. ... Vi är helt enkelt vid vägs ände. Vi vill genom denna hearing veta om ni delar denna uppfatt-

ning och kanske framför allt: tror ni de system som fört oss till vägs ände kan ta oss därifrån?"

Orden är inte mina utan citat från Havsmiljökommissionens ordförande Hans Jonssons inledningsanförande vid en hearing där Havsmiljökommissionen presenterade sina preliminära resultat förra torsdagen. Hans Jonsson fick starkt gehör för sitt krav på nya kraftfullare beslutsstrukturer, och det var många av deltagarna som svarade nej på frågan om de trodde att "de system som fört oss till vägs ände kan ta oss därifrån".

Fru talman! Fler än Folkpartiet och Havsmiljökommissionens ordförande har upptäckt att det nu är hög tid att finna de systemfel som motverkar hållbar utveckling och åtgärda dem. Ett förslag om ändrad beskattning av fjärrvärmelieferanser till industrin hotar till exempel att förvandla tre vinnare – Volvo, Skövde kommun och miljön – till förlorare. Detta fick vi veta förra veckan. De tre kan tillsammans mer än halvera sina energikostnader och minska utsläppen av koldioxid med 80 % om de samordnar sina energisystem. På grund av regeringens förslag blir det nu billigare att fortsätta att elda med olja i stället för att gå över till energi från sopförbränning.

För att miljöpolitiken ska vara genomförbar måste den ha folklig uppslutning, finna och åtgärda systemfel och diskutera i mycket långsiktiga perspektiv. Det är för att åstadkomma detta som Folkpartiet driver frågan om en hållbarhetskommision.

Vi vill att en expertkommision tillkallas för att analysera de grundläggande frågorna om hur hindren för en hållbar samhällsutveckling kan undanröjas och hur konflikter mellan miljömål och andra samhällsmål kan lösas på ett bättre sätt än i dag. Nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat konstaterar bland annat att det finns ekonomiska styrmedel som inte uppmuntrar till hållbart beteende. I vissa fall kan det övergripande målet om en långsiktig hållbar utveckling till och med motarbetas av olika styrmedel.

Fru talman! Sverige har genom nuvarande och tidigare regeringar varit ledande och mycket framgångsrikt i arbetet med att nationellt och internationellt befästa begreppet hållbar utveckling och ge det ett innehåll. Uppdraget från Johannesburg var: Gå nu hem och se till att strukturer och styrmedel verkligen bidrar till hållbar utveckling.

Det är dags att växla upp arbetet ytterligare en nivå. Hållbar utveckling måste bli mer än ord. *Walk the talk!* Att i enlighet med Folkpartiets förslag tillsätta den hållbarhetskommision som jag just beskrivit är en viktig del i den processen.

Fru talman! Jag yrkar bifall till reservation 8, men jag stöder naturligtvis även övriga folkpartireservationer och reservationer gemensamma med andra partier. I övrigt stöder jag förslaget i betänkandet.

Anf. 92 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Det är ett väldigt omfattande betänkande som vi har att diskutera i dag. Mycket arbete har lagts ned. Det är väldigt många vackra och viktiga ord och begrepp som ryms här. Man kan lätt förlora sig i de här begreppen, måla upp de här visionerna. Men ytterst handlar det faktiskt om mitt liv, om ditt liv, om våra barns och barnbarns framtid. Det

Prot. 2002/03:104
15 maj

Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling

handlar om framtiden för Afrikas, Asiens, Europas barn. Det handlar om allas vår framtid och överlevnad.

Fru talman! Efter FN:s miljökonferens i Rio var förhoppningarna stora på vad man skulle kunna åstadkomma på världstoppmötet i Johannesburg. Det var i Johannesburg som ambitionerna från Rio och de olika efterföljande mötena skulle omsättas i konkret handling. Det skulle bli ett avstamp för ett nytt sätt att arbeta med framtidsfrågorna. Vissa framsteg gjordes, men Kristdemokraterna anser att de radikala, djärva greppen för att gå till botten med en rad svåra miljö- och utvecklingsproblem inte togs i tillräcklig omfattning. Nu har Sverige och EU en viktig uppgift att fortsätta arbetet för att få till stånd fler konkreta mål men framför allt att skynda på arbetet med att ta fram fler konkreta genomförandeprogram.

Fru talman! Begreppet ”hållbar utveckling” definieras ofta som ”en utveckling som tillgodoser dagens behov utan att äventyra kommande generationers möjligheter att tillgodose sina behov”. Genom att betona generationsperspektivet återspeglar denna definition mycket väl en av de principer som är grundläggande för Kristdemokraternas förhållningssätt till miljön, det vi kallar förvaltarens principen. Människan är förvaltare av – inte herre över – bland annat naturen och miljön. Det ger oss människor ett alldeles speciellt ansvar. Vi ska agera med en långsiktig helhets-syn med respekt för både vår samtida omgivning och kommande generationer.

Miljöhänsyn behöver genomsyra alla politikområden. Hållbar utveckling förutsätter att ekologi, ekonomi och sociala hänsyn integreras. Lagstiftning med förbud och gränsvärden, en ekologiskt färgad skattepolitik, andra ekonomiska styrmedel, miljöledningssystem, miljövänlig upphandling och olika utbildningar, inte minst för att stärka konsumentmakten, är exempel på strategiska instrument som måste användas. Substitutionsprincipen, som innebär att mindre farliga ämnen så långt möjligt ska ersätta farliga, är också ett viktigt verktyg.

Kristdemokraterna anser också att ökad internationell handel och investeringar leder till ekonomisk och social utveckling i fattiga länder. Men vi ser samtidigt ett problem i att den livsstil som nu sprids från den rika världen inte är långsiktigt hållbar. Redan i Riokonferensen slogs det fast att västvärldens konsumtionsvanor leder till katastrofala effekter för miljö och klimat. Lösningen på problemen är dels en effektivisering av i-ländernas egen energi- och resurshantering, dels att i-länderna bistår ut-länderna med teknisk hjälp att hoppa över smutsiga utvecklingssteg. Jag talar om tekniksprång i utvecklingsarbetet.

De fattiga ländernas utveckling måste alltså genomsyras av en mycket intelligentare energi- och materialanvändning. Om inte det sker kommer miljökonsekvenserna lokalt, regionalt och globalt att bli katastrofala. Redan i dag finns den nödvändiga tekniken. Om man satsade på alternativ energiteknik – som till exempel solceller och vätgas – skulle miljövinsterna vara mycket stora. Detsamma gäller reningstekniken.

Problemet är att vi inte för närvarande har fullt utvecklade mekanismer för ett sådant arbete och att vi inte i vår egen region ger tillräcklig stimulans åt miljöanpassad teknik. Kristdemokraterna menar att det svenska internationella biståndet i än högre grad ska inriktas på miljö-vänliga alternativ för en ökad hållbar tillväxt i utvecklingsländerna.

Fru talman! Regeringens skrivelse är i första hand en beskrivning av vad man kom fram till på världstoppmötet i Johannesburg och vad som redan nu görs för att genomföra, och gå vägen fram mot, de mål som pekades ut på toppmötet. Konkreta ställningstaganden och förslag förväntas komma i de propositioner som regeringen ska presentera med anledning av bland annat Agenda 21- och Habitatkommittén och den så kallade Globkomutredningen.

Nu såg vi att miljöministern i dag har presenterat en överenskommelse – i varje fall var det annonserat så i ett pressmeddelande – om en proposition som ska komma om någon vecka till riksdagen, *Ett samhälle med giftfria och resurssnåla kretslopp*. Jag sökte före den här debatten förgäves efter ett pressmeddelande med innehållet. Det vore ju lite fint om vi riksdagsledamöter också fick del av den visdomen och inte bara pressen.

De här utredningarna ligger alltså till grund för konkreta förslag. Men Kristdemokraterna har med ett antal förslag pekat på utmaningar och lösningar som om de hade antagits av utskottet skulle ha gjort betänkandet mer operativt och konkret. Nu göms dessa utmärkta förslag i stället under epitetet reservationer.

I reservation 5 pekar vi på att det globala ramverket på miljöområdet måste stärkas. FN:s miljöorgan UNEP fyller en viktig funktion men är mycket begränsat när det gäller resurser, personal och befogenheter. Världshandelsorganisationen, WTO, har däremot betydligt mer muskler och sanktionsmöjligheter och riskerar därmed att dominera på miljöarbets bekostnad. Kristdemokraterna föreslår att Sverige internationellt ska driva på arbetet med att skapa en kraftfull global miljöorganisation. En sådan samarbetsarkitektur kan ske inom ramen för ett förstärkt UNEP eller på annat sätt genom att tillskapa en ny organisation.

I en gemensam reservation med Folkpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet pekar vi på behovet av en hållbarhetskommision. Sverker Thorén har på ett förtjänstfullt sätt argumenterat för detta förslag tidigare. Det finns olika hinder för arbetet med hållbar utveckling. Det är hinder av organisatorisk, legal, ekonomisk samt forsknings- och utbildningsmässig karaktär som behöver analyseras och bearbetas för att kunna undanröjas.

I reservation 11 pekar Kristdemokraterna på de ekonomiska styrmedlens betydelse för att förändra konsumtions- och produktionsmönster. Vi menar vidare i reservation 21 att regeringen internationellt måste vara mer pådrivande i arbetet med att effektivisera vattenanvändningen. Inte minst gäller detta olika former av konstbevattning.

I reservation 24 pekas på energifrågornas betydelse och vikten av att skärpa miljöanpassningen av Exportkreditnämndernas verksamheter i Sverige och internationellt. Vi pekar på att Sverige måste gå före i arbetet med att öka andelen förnybar energi nationellt och internationellt.

Slutligen vill jag lyfta fram vad som sägs i reservation 31 om att frivilligorganisationerna måste få ökat inflytande i arbetet med hållbar utveckling. Det handlar också om vikten av att partnerskap med näringslivet får vara ett viktigt redskap i detta arbete.

Fru talman! Jag vill avsluta med att yrka bifall till reservation nr 5.

Anf. 93 ROGER KARLSSON (c):

Fru talman! Ärade ledamöter! I dag ska vi diskutera hållbar utveckling. Enligt mitt sätt att se på politiken borde det diskuteras hållbar utveckling varje dag i den här kammaren, så fort det är en debatt. Hållbar utveckling innebär ju i sanning ett helhetsperspektiv på samhället och på politiken. Det omfattar såväl ekologiska och sociala som ekonomiska dimensioner. Alla delar måste därför vara hållbara för att helheten ska bli hållbar.

FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg förra hösten var det senaste i en rad av möten om miljöfrågor och hållbar utveckling i FN:s regi. Det första i raden var FN:s miljökonferens här i Stockholm 1972. Man kan därför med fog säga att det första spadtaget i arbetet för hållbar utveckling internationellt sett togs här i Stockholm för lite drygt 30 år sedan. Det tycker jag, trots att vi inte är så många här i kammaren, ger lite extra allvar till den här debatten. Det är en historia som förpliktar.

Det gäller nu att gå från ord, från hela denna rad av konferenser, till handling, precis som man också sade väldigt tydligt i Johannesburg.

När man går från ord till handling för att skapa en hållbar utveckling är det några utmaningar som jag ser som speciellt viktiga globalt sett.

Det handlar först och främst om att utrota fattigdomen, det vill säga den sociala och ekonomiska utvecklingen. FN:s övergripande millenniemål är att fram till 2015 halvera den andel människor som lever i absolut fattigdom och hunger. Men det räcker inte med mål; det krävs också handling. Sverige måste ta sitt ansvar för att skriva av sin del av tredje världens skulder. Dessa skuldavskrivningar måste dock också kombineras med krav på demokratiska och ekonomiska reformer och kamp mot korruption, annars kommer de inte att bli verkningsfulla.

Det krävs också att Sverige tar sitt ansvar när det gäller internationellt bistånd. Vi måste snarast uppnå målet att ha ett bistånd på 1 % av BNI.

När det gäller miljödelen ser jag också några utmaningar. Det handlar framför allt om klimatförändringar, om biologisk mångfald och om kemikaliespridning. Inom de här tre områdena ser jag att vi har våra stora utmaningar, både nationellt och internationellt.

Klimatförändringar ser jag som det problem och den utmaning som är allra mest övergripande. Det handlar för oss mycket om energiomställning, både nationellt och internationellt. Jag var på en debatt i måndags kväll som handlade om utrikespolitik. Där fanns debattörer som tyckte att kärnkraften var den verkliga framtidsindustrin. Man kan då titta på hur vårt jordklots energireserver ser ut. Vi har en medelinstrålning från solen på 100 000 terawatt. Det innebär att det på en timme strålar in mänsklighetens årsförbrukning av energi. På fem timmar har de påvisade reserverna av uran strålat in. I det sammanhanget tycker jag inte att kärnkraftsindustrin känns som det stora framtidsprojektet. På fyra dygn har de påvisade reserverna av fossila bränslen strålat in.

Energiproblemen är som jag ser det inga problem utan en gigantisk utmaning. När solen slocknar har vi inte så mycket här att göra i alla fall, så det handlar om att ta till vara den stora möjlighet som förnyelsebara bränslen och energislag utgör – direkt från solen eller indirekt via havet, vågorna eller vinden. Det är solen som är vår bas som energikälla, och då ska vi ta vara på den.

Då gäller det också att ha långsiktiga strategier för det. Vi belyser detta i en reservation i detta betänkande, Långsiktiga strategier för forskning och utveckling. Jag är väldigt glad att vi har tagit de första stegen nationellt för att visa att vi tänker avveckla kärnkraften i Sverige. Det tycker jag är *en* del av Sveriges uppgift globalt sett för hållbar utveckling: att kunna vara ett föredöme. Jag tror inte att det är kärnkraftsindustri som ska vara den stora utmaningen för utvecklingsländerna.

Biologisk mångfald kan ses som något gulligt som man har när ekonomin är god. Men det handlar om stabiliteten i ekosystemen, och det är viktigt. Utan stabilitet i ekosystemen står vi oss väldigt slätt, både nationellt och globalt. Det är i ett utvecklingsperspektiv viktigt att tänka på hur vår konsumtion här påverkar biologisk mångfald i andra länder. Man brukar tala om ekologiska fotavtryck och sådana saker. Men det handlar också om att nationellt se till att våra ekosystem är stabila och inte riskerar att åka över en tröskel och därmed bli instabila. Framför allt handlar det, kopplat till klimatförändringar, fru talman, om att stabila ekosystem också är robustare mot förändringar, till exempel klimatförändringar.

Den tredje utmaningen är kemikaliespridningen. Det stora problemet där är i dag att vi har väldigt lite kontroll på de kemikalier som finns i omlopp i varor och produkter. Där ser jag EU:s nya kemikalielagstiftning både som ett hot och som en möjlighet. Möjligheten är ansatsen för att få grepp om flödena av kemikalier, och det är en bra ansats. Hotet är som jag ser det att utbytesprincipen, den substitutionsprincip som Sven Gunnar lyfte fram här tidigare, är urvattnad i förslaget. Jag skulle därför vilja passa på att här rikta en fråga till miljöministern om vad Sverige kommer att vidta för åtgärder för att det slutliga förslaget om kemikaliepolitik inom EU inte ska innebära att utbytesprincipen blir urvattnad. Vi har den inskriven i svensk lagstiftning i dag, och den funkar. Vi borde då utveckla den i stället. Men frågan till miljöministern är alltså hur Sverige kommer att agera för att detta inte blir EU:s politik.

Just när det gäller EU:s politik ser jag en del där Sverige har en viktig roll. Vi har en roll internationellt som enskilt land, men vi har också en viktig roll i att via EU påverka miljöpolitiken både inom EU och internationellt. Där har vi i reservation 6, som jag härmed kan passa på att yrka bifall till, skissat på att vi behöver en gemensam tydlig miljöpolitik inom Europeiska unionen, dels för att få en höjd nivå på EU:s inre miljöarbete, dels för att EU ska bli en stridbar kämpe i internationella sammanhang som WTO och IMF för höga miljökrav.

Med detta vill jag som sagt yrka bifall till reservation 6.

Anf. 94 CARINA OHLSSON (s):

Fru talman! I måndags kväll hade jag nöjet att få inviga Camp School i Lidköping alldeles vid Vänerns strand, *School Exchange Project in the Big Lakes Region*. Nu undrar ni kanske vad detta har med dagens debatt att göra. Jo, ungdomar från Ryssland, Finland och Estland – och naturligtvis Sverige eftersom det är i Sverige – har möjlighet att träffas och diskutera just detta: hållbar utveckling. De har både seminarier, studiebesök och fältundersökningar.

Flera av avsnitten i betänkandet stämmer väl överens med vad ungdomarna nu konkret arbetar med och diskuterar under en vecka i pro-

jektet, till exempel biologisk mångfald och naturvård såsom Vätern som ekologiskt system, fisket i Vätern och vikten av ett starkt strandskydd.

I dag är det inte helt lätt att på ett enkelt sätt definiera och avgränsa begreppet naturvård. Det hänger nära ihop med samhällsutvecklingen i stort och måste ses som en del av denna. Naturvården kommer alltmer att även handla om att upprätthålla fungerande ekosystem som inkluderar funktioner, strukturer och processer samt de principer om bevarande, etik, hållbart nyttjande och god hushållning som bör gälla. Därför är det angeläget att denna koppling till utvecklingen inom olika samhälls- och politikområden görs även i det fortsatta arbetet och att kunskaperna ständigt förbättras.

Fortsatt kunskapsuppbyggnad har en avgörande betydelse för om naturvården långsiktigt ska nå framgång. Det finns behov av en gedigen kunskap om naturen och de problem och hotbilder som finns. Däremot kan lösningar på problemet hur målen ska nås inte enbart tillhandahållas av naturvetenskapen. En grundläggande förutsättning för naturvårdens långsiktiga framgång är graden av acceptans och engagemang som olika grupper och intressen har i och för naturvårdens mål. Det handlar om gemensamma lärande- och beslutsprocesser och en vilja att förändra den rådande situationen. Kunskap måste omsättas i konkret handling. Det bör ske en parallell kunskapsuppbyggnad inom olika delar av vetenskapen. Ett sätt att öka kunskapen på naturvårdens område är ett gemensamt lärande i konkreta projekt och dialoger där olika intressenter och aktörer bidrar med kunskap och erfarenhet.

Sverige bör fortsätta att vara pådrivande inom de delar av naturvårdspolitikerna som är gemensamma för EU. Det gäller framför allt genomförandet av EU:s strategi för biologisk mångfald med tillhörande aktionsplaner för naturresurser, jordbruk, fiske samt utveckling och bistånd; också den gemensamma regional- och transportpolitiken har kopplingar till naturvård. Sverige bör driva en fortsatt sektorsintegrering av naturvården så att fastlagda mål kan uppnås. När det gäller EU har åtskilligt gjorts inom området. I EU:s strategi för hållbar utveckling ingår ansvarsfull förvaltning av naturresurserna som ett av fyra prioriterade områden. Strategin slår fast att hög ekonomisk tillväxt måste gå hand i hand med hållbar användning av naturresurser och avfallsnivåer samt med bibehållande av biologisk mångfald och bevarandet av ekosystemen.

För att detta ska kunna uppnås är det viktigt att redan i förskolan starta arbetet med att öka intresset och kunskaperna om hållbar utveckling, eftersom människors attityder och livsstil grundläggs i tidig ålder. Lärandet bör sedan byggas på genom hela utbildningssystemet. Detta bör särskilt framgå i läroplanen för de olika skolformerna eftersom frågor om hållbar utveckling inte kan föras till ett avgränsat område utan berör många kunskapsområden.

Fru talman! Arbetet med hållbar utveckling är en dynamisk process som förutsätter ett kontinuerligt kunskapsinhämtande. Alla medborgare ska ha tillgång till ett brett spektrum av formell och informell utbildning för ett livslångt lärande för att främja hållbar utveckling. Därför är det positivt att regeringen har ambitionen att alla former och nivåer av utbildning i Sverige ska inkludera aspekten hållbar utveckling. Detta förutsätter i sin tur en satsning på kompetensutveckling av lärare på alla nivåer.

Folkbildningen har här också en betydelsefull roll. Därför är regeringens avsikter att genomföra återkommande så kallade folkrörelseforum för dialoger mellan regeringen och företrädare för folkrörelser, föreningar och andra medborgarsammanslutningar ett viktigt instrument. I dessa dialoger bör också regeringen involveras.

Här kommer också diskussionerna om hållbara produktions- och konsumtionsmönster in. En självklar utgångspunkt för diskussionen om hållbara konsumtions- och produktionsmönster är att världens rikedomar fördelas solidariskt så att alla kan njuta av en god välfärd. Ansvar för att förbättra miljön vilar på alla delar av samhället. Den offentliga sektorn, näringslivet, ideella organisationer och enskilda medborgare måste medverka.

En andra utgångspunkt för hållbar utveckling är de så kallade globala nyttigheterna, vilka förenklat kan beskrivas som olika internationella angelägenheter som inte längre kan hanteras eller finansieras på nationell nivå utan kräver utökat samarbete mellan stater. Det är de nyttigheter som vi i Sverige i hög grad förknippar med det goda samhället: hälsa, miljö, vatten, luft och ett ordnat samhälle. Vi räknar med att det finns ett starkt samhälle som värnar de nyttigheterna. I globaliseringens tidevarv har dessa nyttigheter blivit just globala. Men det finns ingen tydlig ansvarstagare. Ur detta perspektiv får förändrade konsumtions- och produktionsmönster en ökad angelägenhetsgrad. Därför behövs ramverk av program lokalt, regionalt, nationellt och globalt.

Fru talman! Bland de genomgripande förändringar som krävs av hur samhället producerar och konsumerar för att nå en hållbar utveckling ingår arbetet med att nå giftfria och resurssnåla kretslopp. När det gäller kemikaliefrågan har vi i Sverige aktivt och kraftfullt arbetat för en omställning i mer miljöanpassad riktning. Detta arbete följs upp inom EU med den nya kemikalielagstiftningen som presenterades av Margot Wallström den 7 maj.

Tillbaka till *The Big Lakes*-projektet, som jag talade om tidigare. När man står där vid Vänerens strand och ser denna otroligt stora sötvattens tillgång och vet att rent vatten är en förutsättning för livskvalitet, ekonomisk och social utveckling samt för ett väl fungerande ekosystem tänker man på att uppemot var sjätte människa i världen saknar tillgång till rent vatten. Än fler lever under otillfredsställande sanitära förhållanden. Tolv miljoner människor om året dör i vattenrelaterade sjukdomar, och fyra miljarder människor drabbas årligen av diarré. Därför är det viktigt att Sverige är aktivt både nationellt och internationellt och gör många insatser som kan bidra till uppfyllandet av målen att halvera andelen människor som inte har tillgång till tjänligt dricksvatten och grundläggande sanitet till år 2015. I Sverige är det en självklarhet att vi har rent vatten.

Sverige har en tradition att jobba bra med miljöfrågorna. De föregående talarna tycker jag har varit lite väl pessimistiska, om man bortser från Roger Karlsson som jag tyckte lät mer optimistisk och ansåg att det finns något att göra.

I måndags när jag skulle läsa min post ville min systerdotter Johanna som är två år hjälpa mig med det. Så hon ”läste” min post. Jag frågade henne: Vad stod det i brevet? Då svarade hon: Det står ”fånga morgondagen”. Hon kan ju inte läsa, men det begreppet kunde hon tydligen. Det får vi nog göra och det gemensamt. Men för att fånga morgondagen och

se en ljus framtid måste vi börja redan i dag. Vi kan inte vänta tills vi har morgondagen. Låt oss börja tillsammans nu!

Fru talman! Med detta yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet och avslag på alla reservationer.

Anf. 95 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Fru talman! Detta betänkande från vårt sammansatta utskott har blivit mer omfattande när det gäller sidantal än själva skrivelsen. Men betänkandet är även skrivet på ett sätt som fört samman de olika kulturerna i de berörda utskotten. Detta arbetssätt tror jag kan vara fruktsamt och utvecklande för att få en helhet i politiken samt för att komma över politiskt inmutade revirgränser.

Skrivelsen *Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling* var och är en samarbetsskrivelse mellan regeringen och Vänsterpartiet. Men vi har ändå utvecklat vår syn i ett särskilt yttrande på områdena om bindande regler för transnationella företag, skuldsanering, vattenfrågan samt om partnerskap mellan regeringar och företag.

Fru talman! Jag vill här först ta upp frågan om rättvist miljöutrymme. Vår jord har en ekologisk bärkraft som vi inte kan överskrida. Det gör att miljöfrågan i grunden är en fråga om fördelning av knappa resurser. Vänsterpartiet vill se en solidarisk fördelning av världens rikedomar så att alla kan njuta av en god välfärd. Det arbetet handlar om att se till att vi fördelar världens rikedomar på ett rättvist sätt – att vi lever inom vårt rättvisa miljöutrymme. Eftersom vi har ett givet miljöutrymme måste vi ha någon fördelningsmekanism som avgör vem som har rätt att använda sig av de resurser som står till buds. Vårt rättvisa miljöutrymme är den mängd naturresurser som vi kan konsumera på ett hållbart vis, utan att tvinga människor att nöja sig med en mindre mängd resurser.

En viktig aktör på miljöområdet är Kommissionen för hållbar utveckling, CSD, som skapades i samband med världsmiljökonferensen i Rio 1992. Den fungerar som ett forum där regeringar och NGO:er bevakar införlivandet av Agenda 21, utbyter information om vad som fungerar och inte fungerar samt diskuterar bristen på finansiering för innovativa tekniklösningar. CSD har uppmuntrat regeringar att förändra dagens ohållbara produktions- och konsumtionsmönster. Precis som Margot Wallström uttalade sig på vårt seminarium menar jag att det är otroligt viktigt att CSD mäter och rapporterar om hur det går och hur vi sakta men säkert tar oss gentemot de mål vi har kommit överens om. Det går alltid för sakta för många av oss att nå målen.

Fru talman! Många människor får inte de livsmedel de behöver. Det grundläggande försörjningsproblemet i dag är i första hand att livsmedlen fördelas orättvist, inte att det finns för lite livsmedel. På grund av konflikter, brist på demokrati och jämställdhet mellan könen samt en orättfärdig ekonomisk ordning fördelas inte maten dit där den bäst behövs. Vidare är utarmningen av åkerjorden och minskningen av bruksbar jordbruksmark ett allvarligt hot även mot den globala livsmedelsförsörjningen på sikt. Trenden med minskande jordbruksmarker måste brytas om vi ska kunna föda en växande befolkning.

Vi i den rika delen av världen ska inte leva gott på billig livsmedelsimport från länder där människor inte har nog med mat för dagen. Vi bör sträva efter att den export som sker från u-länder till i-länder i första hand

är förädlade produkter och inte råvaror, för att på så sätt underlätta en utveckling i de livsmedelsexporterande u-länderna. I dag är förhållandet det motsatta. Vi importerar i första hand råvarugrödor från u-länder och exporterar sedan våra förädlade produkter tillbaka till dem. Vi har ett ansvar för att förändra vår livsmedelskonsumtion och produktion för att bidra till en rättvis global livsmedelsförsörjning.

En fråga som nu diskuteras inom WTO är regler för handel med tjänster. Vi anser att det finns stora risker med att avreglera detta område eftersom det skulle försvåra staters möjligheter att garantera alla invånares rätt till grundläggande välfärdstjänster. Ett exempel som tydliggör detta är vattenförsörjningen, vilket tas upp i betänkandet.

Rent dricksvatten är en rättighet och ett gemensamt ansvar. En förutsättning för att stater ska kunna garantera sina medborgare den rätten är att staten har kontroll över vattenförsörjningen eller kan ställa krav på de bolag som äger vattendistributionen. De nya regler som diskuteras inom WTO kring handel med tjänster riskerar att försvåra för stater att ha den kontrollen. Vi anser därför att den typ av regleringar av företagens rättigheter kring handel med tjänster som diskuteras inom WTO är mycket riskfylld.

Jag är glad över att det i utskottsbetänkandet står att vattentillgångar inte bör privatiseras eller kommersialiseras, att utgångspunkten är att alla människor ska ha tillgång till vatten och att utskottet betonar att prissättning på vatten ska ske på ett sätt som tillvaratar de mest utsattas behov och intressen.

I betänkandet står det även att det dock inte är i alla länder som man har klarat av att bygga upp en väl fungerande vatten- och avloppsförsörjning inom offentligt satta ramar. I första hand tänker man inte på Sverige i det sammanhanget, men samma argument används i den svenska debatten om privatiseringen här i landet av vattenresurserna.

Närmare var sjätte människa i världen saknar tillgång till rent vatten, och många fler lever under hemska sanitära förhållanden. Minst tolv miljoner människor om året dör i vattenrelaterade sjukdomar. Färskvattenbrist och utarmade akvatiska ekosystem hotar miljoner människors liv. Vattenfrågan tillhör tveklöst de viktigaste miljö- och utvecklingsfrågorna. Rent vatten är en förutsättning för livskvalitet, ekonomisk och social utveckling samt för ett väl fungerande ekosystem. Därför är det viktigt med en säkrad vattenförsörjning för framtida generationer.

Fru talman! Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 96 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Kjell-Erik Karlsson talade om en solidarisk fördelning av tillgångarna. Kjell-Erik Karlsson talar om en kaka vi har och som måste fördelas.

Jag tror att den väg som Kjell-Erik Karlsson vill gå med den statiska synen på en kaka som måste fördelas är det största hotet mot fattigdomsbekämpningen. Det är en felaktig bild i samhället i dag att rika har blivit rikare och fattiga har blivit fattigare. I själva verket är det betydligt mer komplicerat än så. Vissa u-länder har gjort en resa och har blivit rikare, andra u-länder har blivit allt fattigare medan i-länderna har behållit sin ekonomiska styrka överlag.

Kjell-Erik Karlsson talade om att livsmedelstillgången är orättvist fördelad och att det är problemet. I själva verket finns det en stor tillgång till livsmedel även i den fattiga världen. Problemet är att ungefär hälften av de livsmedel som tillverkas i Afrika förstörs på grund av att det inte finns kylskåp eller att förpackningarna är dåliga – sådant vi i västvärlden kan tala illa om. ”Det är dåligt med förpackningar. De blir sopor.”

Kjell-Erik Karlsson talade om att vi behöver mer statlig kontroll över vattnet. Är det något problem som finns i de afrikanska länderna när det gäller tillgången till vatten, är det en alldeles för stor kontroll från staternas sida. Inte minst när det gäller socialistiska diktaturer i Afrika är vatten något som bara stater och de privilegierade i samhället får tillgång till. I dessa stater tvättar de rika sina bilar, de som är närmast makten, medan de fattigaste inte får tillgång till vatten eftersom det inte finns ett spritt ägande av vatten.

Jag tror att vi behöver mer privatisering, mer av marknad, inte mindre. Den statiska synen som Kjell-Erik Karlsson står för är den som är hotet mot fattigdomsbekämpningen och mot möjligheten att få rättvis fördelning av mat och en god miljö.

Anf. 97 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Lars Lindblad pratar mycket om vattnet och hur hemskt det skulle vara om staten har kontrollen över vattnet och äger vattenresursen. Hur är det på många ställen? Man privatiserar vattnet i dessa länder, både själva vattenresursen men framför allt distributionssystemet. Vattnet ska tappas upp i flaskor och säljas, och ingen har råd att köpa den vattenresursen. Därför är det viktigt att det verkligen är staten som har hand om vattenresursen och distributionen så att människor har råd att ta till sig vattnet. Det är helt motsatt effekt än vad Lars säger själv. Lars talar mot sig själv.

Anf. 98 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Det största problemet på det här området är odefinierade äganderätter, det vill säga att staten äger allt och att det därför är oklart vem som äger saker.

De länder som har rört sig allra minst i utvecklingen är socialistiska länder i Afrika. De länder som rör sig mest från sin fattigdom och har gått mot en rikare utveckling är länder i Asien som har gått marknadens väg. Ägandet är mera spritt, och de fattigaste får tillgång till marknaden på ett annat sätt än i diktaturerna.

Jag tror att det är genom den vägen vi når till en bättre utveckling, både på miljöområdet och en ekonomisk tillväxt. Det Kjell-Erik Karlsson talar om här, en solidarisk fördelning av tillgångarna, en kaka som måste fördelas, är det största hotet mot bekämpningen av fattigdomen och för en bättre miljö i de fattiga länderna.

Anf. 99 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik:

Fru talman! Vem är det som ska äga vattnet i dessa länder? Stora tyska bolag, multinationella bolag, köper upp vattenresurserna och har hand om vattendistributionen. Vattnet kommer inte människorna i landet till godo. Det är därför det är viktigt att man i landet självt äger resursen och på det sättet har möjlighet att styra distributionen av vattnet. Annars

är det bara fråga om att andra multinationella bolag ska tjäna ekonomiskt på de fattiga människornas vatten. Det blir inte de fattiga som får råd att få vattnet, utan det blir de välbeställda i det fattiga landet som har råd att köpa vattenresursen.

Anf. 100 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s):

Fru talman! Ärade ledamöter! Det har varit intressant att lyssna på debatten så här långt. Skrivelsen om Johannesburgtoppmötet sammanfattar regeringens syn på resultatet och vad som nu behöver göras. Den lämnades till riksdagen i en strävan efter dialog över partigränserna och med breda samhällslager.

Frågor har redan rests till mig och intressanta inlägg har gjorts. Jag återkommer gärna till några av dem senare i replikskiftet.

Att regeringens skrivelse har föranlett två utskott att bilda ett sammansatt utskott för att diskutera hållbar utveckling är ett positivt tecken. Jag är övertygad om att sambanden mellan utrikespolitiken och miljö- och jordbrukspolitiken kommer att växa sig allt starkare. Bistånds- och migrationsminister Jan O Karlsson hälsar att han också hade önskat vara här i dag.

Sverige deltar i ett globalt projekt för att skapa hållbar utveckling. Världstoppmötet i Johannesburg sätter en ny standard som innebär att all utveckling ska vara hållbar. Det gäller nu att mobilisera alla aktörer för att bidra i omställningen från ett snävt synsätt till att se sambanden mellan ekonomisk tillväxt, miljöskydd och social rättvisa, att i praktisk handling förena det lokala med det globala, att åstadkomma hållbara konsumtions- och produktionsmönster i vårt land, samtidigt som vi bidrar till förutsättningar för de fattiga i världen att bryta sig ur elände och vanmakt och att tro på livet.

I fredags avslutades det första internationella uppföljningsmötet efter Johannesburg. FN:s kommission för hållbar utveckling, CSD, har följt Agenda 21-arbetet i tio års tid och ska nu också se till att de mål som sattes upp i Johannesburg uppfylls. Ministeröverläggningarna vid mötet fördes i en konstruktiv anda. Viljan hos många att åstadkomma förändring var verkligen påtaglig. Ett arbetsprogram för de kommande 15 åren fastställdes. Vi kan säga att det globala projektet nu är i gång. Millennieutvecklingsmålen, Agenda 21 och Johannesburgplanen anger vart vi ska ta oss. CSD:s arbetsprogram visar kontrollstationerna. Nu förestår arbete på alla nivåer för att översätta överenskommelserna från världstoppmötet i handling.

Vartannat år kommer CSD att göra en allmän utvärdering av framsteg och motgångar. Två år i taget kommer därutöver ett brett tema att stå i fokus för erfarenhetsutbyte och nya riktlinjer som skyndar på genomförandet. Först görs en översyn av var vi står och vilka de största behoven är, och sedan följer ett år för att förstärka lösningar på problem. De kommande två åren blir sötvatten det övergripande temat. Åren 2006–2007 kommer frågor om energi och klimat att stå i centrum för en liknande process. De följande två åren behandlas jordbruk, som Sverige verksamt bidrog till att föra upp tidigt i arbetsprogrammet, inklusive kopplingar till subventioner och koherens.

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

Jag kan också säga att alla de sakområden som behandlas i utskottets betänkande kommer att belysas vid varje möte, tillsammans med jämställdhet och utbildningsfrågor. Det här ser vi som en viktig framgång.

CSD:s program löper fram till 2017. Vi tycker att det är ett bra program.

Det globala samarbetet är nödvändigt. Regeringen delar utskottets uppfattning att globaliseringen i grunden är en positiv process. Marknadskrafterna ska samspela med demokratiska forum för beslutsfattande. De svagas rättigheter ska skyddas, och kommande generationers möjligheter ska försvaras. Sambandet miljö, fattigdom och kvinnors villkor behöver ges speciell uppmärksamhet. Jag välkomnar utskottets tydliga signal att folkvalda parlamentariker ska ses som en resurs i detta arbete. En diskussion i den frågan fördes vid CSD-mötet. Den diskussionen bör hållas vid liv.

Det globala projekt för hållbar utveckling som jag gett en vink om här ska genomföras i FN:s medlemsländer, i kommuner och i bostadskvarter. Insatserna och initiativen hör ihop, från det globala ned till det lokala.

I slutet av augusti står Sverige värd för en konferens i Luleå dit miljöministrarna från alla Östersjöländer har inbjudits. Min förhoppning är att vi där ska kunna enas om en deklaration som preciserar våra åtaganden från Johannesburg i tydliga, tidsbestämda mål för vår egen region. Regeringens arbete för hållbar utveckling berör alla politikområden. Alla departement och myndigheter ska bidra. En stor uppgift blir att engagera och ge möjligheter för lokala krafter i det globala projektet. Riksdagens ledamöter kan spela en viktig roll.

Det kommande året reviderar vi Sveriges nationella strategi för hållbar utveckling. Förutom en tydlig kurs när det gäller statens åtgärder, inbegripet vår utrikespolitik, är det min ambition och förhoppning att kommuner och företag, föreningar och engagerade medborgare ska känna sig delaktiga, identifiera sina roller och ta egna initiativ i processen.

I skrivelsen aviserade regeringen att världstoppmötet föranledde en analys av hur arbetet för hållbar utveckling bör samordnas på nationell nivå. Resultatet av den analysen kommer inom kort att offentliggöras.

Låt mig avslutningsvis kommentera tre frågor som förtjänar särskild prioritet när vi tar oss an Johannesburgplanen:

- Fattigdomsbekämpningen
- Skapandet av hållbara konsumtions- och produktionsmönster
- Hållbar energiförsörjning

I dag tog regeringen beslut om en proposition om en ny, sammanhållen politik för en rättvis och hållbar utveckling. Det är en proposition som sätter dem i fokus som inte fått del av det välstånd som globaliseringen har bidragit till. Fattiga människor och länder, inte minst de allra fattigaste, ska ges makt och större möjligheter att dra nytta av de fördelar som det ökade globala utbytet innebär. Den nya politikens genomförande kommer att kräva förbättrad samordning mellan politikområden, det vi kallar policykoherens. Jag kan säga att vi här ligger kanske först i världen med att verkligen på allvar försöka genomföra en politik

med koherens när det gäller fattigdomsbekämpningen. Utvärdering och analys av våra samlade åtgärder kommer att vara oumbärliga i arbetet med att skapa en sammanhållen politik. Regeringen kommer därför att återkommande rapportera till riksdagen om insatserna för att nå målet om en rättvis och hållbar global utveckling.

Sverige ska vara ett föredöme i att utveckla hållbara konsumtions- och produktionsmönster. Vi ska utveckla goda exempel på kunskapsuppbyggnad, informationsspridning, styrmedel och samverkansformer på nationell nivå. Insatserna ska ta hänsyn till produkternas hela livscykel från råvara till avfall. Den offentliga sektorn ska gå före bland annat genom att ta miljöhänsyn vid offentlig upphandling. Regeringen är aktiv. Ett internationellt kemikaliesekretariat har skapats. Skattelättnader har införts för koldioxidneutrala bränslen. En statssekreterargrupp arbetar med att inrätta ett nationellt center för utveckling, entreprenörskap och export inom miljöteknikområdet. En utredare ska få i uppdrag att föreslå en handlingsplan för hållbar konsumtion. I dag beslutade regeringen, som vi har hört, om en kretsloppsproposition som kommer att föreläggas riksdagen. Sverige kommer att fortsätta att vara drivande i utvecklingen av ett globalt tioårigt ramverk för hållbar konsumtion och produktion.

Tillgången till energi är en överlevnadsfråga för de två miljarder som saknar tillgång till modern energi. Detta var, som vi har hört, en av utgångspunkterna för ett särskilt EU-initiativ i Johannesburg. Syftet är att bidra till fattigdomsbekämpning och att uppnå millennieutvecklingsmålen genom nya förutsättningar för ekonomiska, sociala och institutionella förändringar i u-länderna som ska förbättra utvecklingsländernas tillgång till energi.

Energiförsörjningen är samtidigt en viktig del av välfärden och miljöansvaret i industrialiserade länder. Det energipolitiska beslutet från år 2001 genomförs nu i Sverige. Den gröna skatteväxlingen ger resultat. Ett kvotbaserat elcertifikatssystem har just trätt i kraft. I Johannesburg kunde inte EU få gehör för sina krav på energimål. Däremot tog vi initiativ till en koalition för länder som vill gå före och sätta egna mål. En ministerkonferens kommer att hållas om ett par veckor för de närmare 80 deltagande länderna.

Sedan vi senast sågs här i kammaren har nationalkommittén för Agenda 21 och Habitat redovisat sina slutsatser. Slutbetänkandet innehåller en lång rad förslag som nu är föremål för remissbehandling. När remissvaren har sammanställts avser jag att samla skilda intressenter till en hearing för att belysa möjligheter och prioriteringar i det fortsatta arbetet. Dialogen och samarbetet för hållbar utveckling behövs.

Anf. 101 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Jag talade i mitt anförande om tillgången till energi som en förutsättning för att minska glappet mellan u- och i-länder och värdet av att vi i västvärlden satsar på ren och effektiv energiförsörjning. Vidare talade jag om värdet av att vi i den rika världen måste lämna ett utrymme för u-länderna att växa.

I regeringens skrivelse om Johannesburgstoppmötet står två målsättningar: att stimulera användningen av befintlig effektiv energiteknik och främja introduktion av ny samt en ambition att satsa på vetenskap och

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

forskning som syftar till att minska utsläppen av växthusgaser. Det låter jättebra.

Min första fråga till miljöministern är: Delar miljöministern min syn att vi måste lämna ett utrymme på energiområdet för växande u-länder? Min andra fråga är: Hur menar ministern att det ska gå till? Jag upplever att vi står och stampar på samma ställe i dag.

Anf. 102 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att vi bör lämna ett utrymme, men jag tror vi har väldigt olika uppfattningar på vilket sätt det ska ske. Jag förstår att Lars Lindblad tycker att vi ska göra det genom att utveckla kärnkraften och därmed lämna ett farligt avfall efter till kommande generationer. Vår tanke är att vi ska försöka åstadkomma en effektiv energiförsörjning i världen, inte genom en ohållbar energiform utan genom hållbar och förnybar energi. Det är skillnaden i våra uppfattningar.

Jag tyckte att det var intressant att höra Lars Lindblads inlägg. Vi har väldigt olika uppfattningar om detta. Lars Lindblad ser att vi har en för stark miljöprofil i vår hållbara utveckling och menar att ju mer marknad, desto bättre hållbar utveckling och desto bättre fattigdomsbekämpning.

Jag delar inte den uppfattningen. Jag ser att till exempel stora delar av Östasien är i dag rika länder, inte bara därför att man har satsat på marknadsekonomin utan också därför att man har satsat stora offentliga resurser på till exempel *public health* och miljöåtgärder, som har skapat goda förutsättningar för ett väl fungerande samhälle. Detsamma gäller oss här i Europa och i andra länder. Det finns inget land som har åstadkommit en hälsosam och bra miljö och en ekonomisk utveckling utan en väl fungerande stat och väl fungerande offentliga insatser för att skydda miljö och hälsa. Här har vi en fundamental skillnad mellan Moderaterna och Socialdemokraterna, och jag tror även andra partier.

Nu har vi den här skillnaden, och det intressanta är att precis detta ser vi också i Europaparlamentet. Jag konstaterar med tillfredsställelse att Roger Karlsson till exempel tycker att vi ska bedriva en tuff kemikaliepolitik, medan Moderaterna röstade mot en tuff kemikaliepolitik i Europaparlamentet. Även där ser vi denna skillnad i synen på hållbar utveckling.

Anf. 103 LARS LINDBLAD (m) replik:

Fru talman! Regeringens målsättningar på energiområdet låter väldigt lockande. Problemet med den politik som regeringen gjort upp med samarbetspartierna och Centern är att den leder till en helt annan situation i verkligheten. I verkligheten har Sveriges beroende av kol och olja ökat. Förvisso sker inte alla utsläppen i Sverige. Vi exporterar problemen till Danmark och andra länder. Det är förvisso en intressant syn på globalt ansvarstagande. Det är lite att hålla för ögon och öron och låtsas att de inte finns, utsläppsstatistiken syns bara i Danmark och andra länder.

Hur ska vi komma ifrån det elände som finns i verkligheten i dag? Vi har en lösning på kort sikt – kärnkraften bland annat – medan vi vill se en teknikutveckling på längre sikt. Har regering en lösning på hur vi snabbt kan komma ifrån fossilbränsleberoendet som blir allt större dag för dag?

Sedan vill jag ställa en fråga till miljöministern. Jag blir lite orolig när miljöministern pratar om det så farliga kärnbränslet. Det är klart att vi har

ett problem i Sverige med kärnbränslet, men jag antar att miljöministern anser att den lösning som vi nu arbetar fram tillsammans med Svensk Kärnbränslehantering, det vill säga att lägga det i Oskarshamn, Östhammar eller var det nu kan hamna, är en tillräckligt god lösning för att ta hand om detta bränsle. Jag måste säga att jag blir lite oroad över hur miljöministern artikulera detta.

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

Anf. 104 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med den sista frågan. Det är självklart att jag som miljöminister och ansvarig för den myndighet som har ansvar för kärnavfallet tar detta på största allvar och har förtroende för de processer som vi arbetar med. Där behöver det inte råda något tvivel. Sedan har vi en annan uppfattning om detta är en framtida energikälla som vi bör satsa på. Som Lars Lindblad vet har vi en långsiktig strategi. Vi har just nu en utredare som ser över det långsiktiga arbetet med avvecklingen och kommer att rapportera till regeringen inom kort. Då hoppas vi att vi så småningom ska kunna återkomma med en diskussion om de långsiktiga lösningarna.

Redan nu har vi, som jag nämnde i mitt anförande, ett elcertifikatssystem i kraft som kommer att resultera i tio terawattimmar förnybar energi utöver mycket förnybar energi som vi redan har i Sverige. Det finns mycket som vi kan vara eniga om när det gäller forskning och utveckling på det här området.

Hur ska vi se på den nationella försörjningen? Låt mig säga att vi under många år har haft ett överskott av grön energi eller vattenenergi som vi också exporterat. Det senaste året har vi importerat. Jag tror långsiktigt att vi har en marknad i Europa som hänger ihop. Därför har vi också en gemensam strategi inom EU för att hantera klimatproblemen, nämligen handeln med utsläppsrätter som jag ser fram emot. Då kommer det bli så att vi måste hantera de här problemen tillsammans, och så kommer vi att fortsätta att arbeta i nära samarbete med övriga EU-länder för att klara klimatmålet.

Anf. 105 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! I dag får vi glädjas tillsammans med miljöministern över att Sverige ligger etta i världen i policykoherens. Det noterar vi.

Jag skulle tycka att det var roligare att få glädjas tillsammans över innehållet i den kretsloppsproposition som har presenterats för den häpna världspressen, som hungrat och törstat efter den. Miljöministern deltar i den här debatten, och det är jättebra. Hon hade tio minuter på sig att här presentera innehållet i den. I stället väljer hon att presentera den för medierna – en överenskommelse. Det stämmer illa med den synpunkt som miljöministern tidigare uttalade om hur viktiga riksdagsledamöterna är. Nog gnölat.

Det jag ville fråga och vill ha lite förtydliganden om är Sveriges insatser när det gäller att få fram kraftfulla och verksamma institutionella ramverk för att kunna driva miljöutvecklingen globalt. Det har talats om UNEP:s utveckling, att arbeta fram en världsmiljöorganisation av liknande karaktär som Världshandelsorganisationen. Hur ser miljöministern på det? Vilket arbete lägger Sverige ned?

Till slut vill jag fråga när vi nu samtalar om hållbar utveckling och vi nyligen också har fått oss en tilläggsbudget till livs: Är besparingen på sanering av förorenade områden ett bra sätt att bedriva arbete med hållbar utveckling i Sverige?

Anf. 106 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Låt mig börja med den internationella miljöförvaltningen. Jag tror att vi alla skulle vilja se en starkare organisation inom FN för miljön. Vi ser när WTO möter en lång rad enskilda miljökonventioner vilken splittring som finns. Principiellt kan vi säga att Sverige har arbetat oerhört hårt för att förstärka den internationella miljöförvaltningen. Förslaget om en internationell miljöorganisation har ett mycket svagt stöd framför allt från G 77-länderna. Det har visat sig omöjligt att egentligen driva den. Det är några länder som har drivit den mycket starkt, Frankrike bland annat. Resultatet i Johannesburg är att detta inte är möjligt att driva igenom. Det uppfattas dessutom mycket negativt av u-länderna. Det är inte bara så att man lite grann är emot, utan man är väldigt negativ.

Så ser den faktiska verkligheten ut.

Vad vi nu däremot fattade beslut om i Johannesburg är betydliga förbättringar när det gäller hela förvaltningen för hållbar utveckling där Ecosoc får ett helt annat ansvar vid sidan av säkerhetsrådet. CSD stärks också under Ecosoc när det gäller hållbar utveckling. Ambitionen är att även UNEP stärks. Sverige är mycket aktivt i att stödja UNEP:s arbete.

Vi ser också att det har påbörjats ett arbete mellan miljökonventionerna att samordna sina administrationer till exempel. I allt detta arbete har svenska förhandlare och Sverige varit mycket djupt involverade och har drivit mycket starkt att vi ska få en stark internationell förvaltning.

Förorenade områden handlade den andra frågan om. Det är alltid tråkigt när man ska dra ned någon post. Vi var tvungna även från Miljödepartementets sida att bidra i de nedskärningar som man var tvungen att göra. Förorenade områden är en fråga där vi har möjlighet att uppnå de miljömål som vi har satt upp. Vi kan avvakta något och hålla inne pengar utan att det riskerar de långsiktiga målen för de förorenade områdena. Vi har ambitionen att upprätthålla den nivå som vi ska nå till. Det här området var enligt vår bedömning det bästa att hålla tillbaka på.

Anf. 107 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! När det gäller att UNEP:s utveckling och att stärka de globala mekanismerna låter det som vanligt – vi har hört det förut. Man ställer sig upp och deklarerar högtidligt att man ska stötta och ta nya tag, men så fortsätter man i de gamla strukturerna. Samtidigt växer sig WTO starkt och får ännu mer muskler. Man har förlikningsmekanismer och sanktionsmekanismer, men på miljöområdet finns det väldigt lite av detta.

Om jag har uppfattat saken rätt har EU:s ministerråd uttalat sig för något slags världsmiljöorganisation. En WTO-arbetsgrupp och även utredningar inom UNEP har lämnat ett sådant förslag. Varför finns det inte sådana möjligheter? Varför har Sverige och andra länder misslyckats med att driva den frågan? Hur kommer nu UNEP att stärkas?

På de förorenade områdena ligger gamla soptippar, gamla giftunnor och gamla gruvområden som varje dag, varje timme och varje minut läcker ut gift i naturen. Vi har en statsbudget som innehåller ett ganska stort antal miljarder. Är det en bra prioritering att spara 150 miljoner – cirka en tredjedel av anslaget – med tanke på en hållbar utveckling?

Anf. 108 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Det finns i budgeten mycket stora medel avsatta för marksanering, och det har skett en stor ökning av anslaget under senare år.

Dessa projekt bedrivs i prioritetsordning. Det har gjorts en omfattande genomgång av vilka markområden som har högsta prioritet, och där går man in först. Detta utredningsarbete har tagit en viss tid. Det innebär att det har varit svårt att ögonblickligen sätta alla dessa pengar i arbete. Nu ser vi att processen börjar att komma i gång, och vi har resurser för att ta tag i de svåraste problemen, vilket vi gör med det snaraste. Jag tycker att man ska säga att det är bra att vi i miljöbudgeten har prioriterat marksanering på det sätt som vi har gjort.

Varför misslyckas vi med en internationell miljöorganisation? G 77 är en av de största förhandlingsgrupperna som inte är intresserad av detta. Internationella miljöförhandlingar är mycket svåra att genomdriva. Det är lätt att rita upp en fin karta över vilka miljöorganisationer, tvistlösningsmekanismer och sanktionssystem som vi vill ha, men detta är oerhört svårt att genomdriva i praktiken. Vi måste ha det stora flertalet länder med oss för att vi ska kunna genomföra förslaget om en internationell miljöorganisation.

Min bedömning just nu är att vi bör jobba vidare inom miljökonventionerna med att stärka det som vi kallar för *compliance*, uppföljningsmekanismer. Vi har sådana i klimatkonventionen. Förmodligen är detta det enklaste sättet att fortsätta framåt på.

Jag tycker inte att man ska vara föraktfull och säga att allt fortsätter i samma spår och att man inte gör någonting radikalt. Det fungerar inte på det sättet. Men vi går framåt, och jag kan övertyga Sven Gunnar Persson om att UNEP går framåt och att det går bra. Det kan finnas vissa fördelar med en organisation som UNEP som har till uppgift att verka i alla sektorer inom FN-systemet, och det jobbar man hårt med, vilket Sverige försöker att stödja.

Anf. 109 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Vid mötet i Johannesburg var hållbara produktions- och konsumtionsmönster ett viktigt ämne, och det är jag glad över.

För mig handlar detta delvis om kemikaliepolitik och giftfria kretslopp. I det sammanhanget vill jag ta tillfället i akt och ställa en fråga om det förslag som Margot Wallström har presenterat om en ny kemikalielagstiftning.

I mitt tycke är utbytesprincipen, substitutionsprincipen, urvattnad i det förslaget. Vi har utbytesprincipen väldigt tydligt inskriven i svensk lagstiftning. Den innebär enkelt uttryckt att en kemikalie ska bytas ut om det finns en annan som är bättre från miljösynpunkt.

I förslaget till ny EU-lagstiftning sägs att man ska godkänna en kemikalie om kontrollen är tillräcklig. Man går till och med så långt att en

kemikalie kan godkännas även om kontrollen inte är tillräcklig. Det räcker med att de samhälleliga fördelarna väger över miljöhänsynen. Det anser jag vara en väldigt tydlig urvattning av en grundläggande princip. Man bryter dels mot utbytesprincipen, dels också mot försiktighetsprincipen. För mig är det viktigt att man håller fast vid sådana här enkla utgångspunkter i miljöpolitiken och kemikaliepolitiken.

Min fråga till miljöministern är då: Vad kan detta komma att innebära för svensk kemikalielagstiftning? Vilka åtgärder avser miljöministern att vidta för att detta inte ska bli det slutgiltiga förslaget?

Anf. 110 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Jag delar Roger Karlssons oro över att substitutionsprincipen är urvattnad i det förslag som har lagts fram av kommissionen. Vi har väntat länge på det här förslaget och det har stått en oerhört stark strid om det. Sverige har varit mycket aktivt i förberedelsearbetet inför rådsslutsatserna, och vi har lagt fram en egen proposition eftersom vi vill se en förändring. Vi har också varit mycket aktiva i hela processen fram till detta förslag.

Vi har fått igenom vissa viktiga punkter angående farliga ämnen som vi har varit oroliga över. Det här är ett stort bekymmer. Nu kommer vi att granska detta som senare ska gå till rådet. Där kommer Sverige självfallet att agera.

Det här är en mycket besvärlig fråga. Vi är också oroliga för att det nu är Italien som ska ta över ordförandeskapet i EU och för hur man kommer att hantera denna fråga.

Vi gör allt vi kan för att fortsätta att arbeta för att det ska bli en så skarp kemikaliepolitik som möjligt.

Sedan ställdes frågan vad vi kan göra på egen hand. Vi i Sverige har lyckats att bibehålla undantag och fått med oss EU i båten. Detta är ett av de områden där Sverige låg långt före och där vi har fått EU att komma i fatt, och vi har ju väntat på det här förslaget.

Jag kan inte direkt säga vilka undantag som kan bli aktuella, men det är klart att jag känner en stor oro. Just nu har vi svåra frågor kring bekämpningsmedel på bordet, till exempel bekämpningsmedlet paraquat som har varit förbjudet i Sverige sedan 1980-talet och som vi nu riskerar att få godkänna. Så det är mycket viktigt att vi driver den här frågan skarpt.

Jag vill också understryka att våra kolleger i Europaparlamentet bidrar i den process som nu ligger framför oss.

Anf. 111 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Först och främst kan jag garantera att Centerpartiets Europaparlamentariker, precis som Centerpartiet, kommer att bidra aktivt i det här sammanhanget.

Jag är nöjd över att miljöministern delar min oro. Det är oroväckande om man urvattnar en sådan här grundläggande princip som vi har i svensk kemikalielagstiftning och som borde finnas med i europeisk kemikalielagstiftning.

Den svenska substitutionsprincipen har testats och har i dagsläget befunnits vara tillämpbar i EU.

Det handlar om stå upp och agera i rådet. Min oro är att Sverige skulle kunna byta bort en urvattnad substitutionsprincip mot inrättande av en kemikaliemyndighet. Jag vill bara lyfta fram detta, så att Sverige inte är berett att acceptera en sådan lösning.

Vi bör verkligen jobba för att inte bara få tillstånd svenska undantag utan för att det blir en kemikaliepolitik på EU-nivå som utgår från substitutionsprincipen.

Anf. 112 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Vi är eniga om substitutionsprincipen betydelse. Det är också klarlagt hur Sverige ser på den. Även vi kan ju se något slags borte gräns för när det inte är möjligt att substituera, men den gränsen ligger mycket långt borta, så vi anser att denna princip ska ha en skarp tillämpning.

Jag verkar nu för att substitutionsprincipen tas med i EU:s konstitutionella fördrag. Den bör finnas med där som en grundläggande princip.

Jag kan också försäkra att det inte skulle föresväva mig – jag blir nästan på gränsen till förolämpad – att vi skulle förhandla bort grunddragen i vår kemikaliepolitik. Det finns inget politikområde där Sverige har kämpat så hårt som vi har gjort i kemikaliepolitiken. Vi gör det i EU, och vi gör det nu också globalt för att driva igenom de principer som vi tycker är angelägna. Försiktighetsprincipen och substitutionsprincipen är också viktiga som en förebild för andra politikområden.

Det kommer också att bli en hård match och vi kommer att mötas av ett hårt motstånd från den andra sidan, och det kommer inte bara att handla om substitutionsprincipen. Det stora bekymret här är att det från svensk sida kan saknas delar. Vi ska nu analysera detta på departementet. Jag har fortfarande inte fått en fullständig analys som utmynnar i hur vi ska positionera oss. Men min bedömning är att det här inte når tillräckligt långt fram. Ändock kommer det att finnas krafter som tycker att man har gått för långt från kommissionens sida, så det här blir en mycket tuff fråga framöver.

Anf. 113 SVERKER THORÉN (fp) replik:

Fru talman! Folkpartiet har tagit uppdraget från Johannesburg, att åka hem och se till att strukturer och styrmedel verkligen bidrar till hållbar utveckling och inte motverkar det, på allvar. Vårt förslag har vi presenterat tidigare och även här i dag, som miljöministern har hört. Till min sorg kan jag inte upptäcka någonting som visar på att miljöministern eller regeringen skulle ha köpt idén än så länge. Men Centern, Miljöpartiet, kd och vi står bakom idén.

Jag hörde i miljöministerns anförande om ett fortsatt arbete, som tidigare, med bland annat en analys av samordningen i arbetet för hållbar utveckling. Det vore intressant att få detta något utvecklat här i relation till det som vi föreslår och få lite ledning i hur det kommer att gå till.

Anf. 114 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Jag tycker att förslaget om en hållbarhetskommision är intressant, därför att jag tror att vi är eniga om att vi behöver lyfta fram hållbarhetsfrågorna. Det som vi nu arbetar med inom regeringen är snarast att lyfta fram dem i regeringens arbete, i samordningen av våra poli-

tikområden. Jag uppfattar att det i förslaget om en hållbarhetskommision handlar om en utomstående kommission, möjligtvis med experter som skulle göra en översyn.

Låt mig säga att jag tycker att det redan genomförs mycket arbete av det här slaget. Något som förvånar mig lite när jag hör det här är att det låter som att ingenting någonsin har gjorts, att vi inte bara ska lappa och laga utan rensa bordet rent och se över hela samhällsmaskineriet och se till att det blir hållbart.

Jag menar att det finns väldigt mycket vi kan bygga på och att mycket har gjorts. Vi har haft ett omfattande arbete under 1990-talet inom alla politikområden när det gäller att integrera och arbeta med hållbar utveckling. Regeringens hållbarhetsskrivelse är en naturlig utgångspunkt för att politikområde för politikområde se hur hållbarhetsperspektivet ska komma in och hur de politiska verktygen ska förändras.

Jag tror också att det är viktigt att se att valet av politiska verktyg är ett politiskt val. Det finns olika sätt att uppnå ett hållbart samhälle. Vi har i dag en väldigt god grund i miljömålen, där vi har slagit fast vad vi vill uppnå i miljötillståndet. Vi har också tre strategier för hur vi ska arbeta: strategin för kretslopp, strategin för effektivisering och strategin för hållbart nyttjande. Hållbar utveckling handlar mycket om att få dessa strategier och ett bra agerande på plats i alla sektorer, och det jobbar vi redan i dag väldigt intensivt med. Jag tycker att vi ska bygga vidare på den process som vi har påbörjat i stället för att ta ett nytt tag och säga att nu ska allt lappande och lagande bort och nu sätter vi i gång från början, för jag tror att vi har mycket att arbeta vidare utifrån.

Anf. 115 SVERKER THORÉN (fp) replik:

Fru talman! Mycket har gjorts, mycket är bra. Det är mycket som miljöministern och jag är eniga om. Men jag kan inte låta bli att kommentera att när jag läser till exempel sammanfattningen av Nationalkommittén för Agenda 21, får jag sida upp och sida ned bekräftat att det här behövs, inte minst för att komma till rätta med de problem som gör att individer och företag upplever att de motarbetas i sin strävan att bidra till ett hållbart samhälle.

Jag kan inte underlåta att ställa en fråga. Vi ska ju få höra mer om detta vid en hearing i höst. Man ska ju städa hemma också, och ett av de konstateranden som kommittén gör är att en samordning i Regeringskansliet av politiken för Agenda 21 och hållbar utveckling är efterfrågad. Jag skulle gärna vilja veta lite om vad som görs åt detta just nu, eftersom det finns med i betänkandet. Jag tycker att det är oroväckande att behöva vänta till i höst på ett svar på just den frågan.

Anf. 116 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik:

Fru talman! Jag hoppas kunna återkomma betydligt tidigare än i höst med att tala om på vilket sätt vi ska samordna arbetet för hållbar utveckling i Regeringskansliet. Jag tror liksom Sverker Thorén att det är viktigt att göra det. Jag tror också att det är viktigt att vi fortsätter den översyn som pågår av alla politikområden. Jag är beredd att diskutera olika alternativ och hoppas att vi ska kunna fortsätta dialogen både här i kammaren och på andra håll.

Jag tror alltså att det är viktigt att vi tar vår utgångspunkt på ett ganska tydligt sätt i det vi redan har gjort. Jag tycker att miljömålen, strategierna och det arbete vi gör där är en bra utgångspunkt.

Anf. 117 EWA BJÖRLING (m):

Fru talman! Hållbar utveckling är ett oerhört stort uttryck för mig. Jag menar att det ska vara någonting som är beständigt och hållbart samtidigt som man strävar efter en utveckling. För mig är utveckling tätt sammankopplat med forskning, nydanande forskning.

Det bästa exempel som jag vet på hållbarhet hittills är vår jord, som startade för 4 ½ miljarder år sedan, och redan för 3 ½ miljarder år sedan hade vi fossil.

När det gäller utveckling startar jag vid 1900-talet, i början av 1950-talet. Då gjorde man de första försöken med att efterlikna en primär jord-soppa. Man blandade metan, ammoniak, vätgas och vatten och stängde in detta. Då kunde man visa att aminosyror och nukleotider bildades, och det blev äggviteämnen med genetisk information. Redan 1953 – det är alltså 50 år sedan i år – knäckte Watson och Crick DNA-koden.

Nu under 2000-talets början kan vi se ett stort paradigmskifte när man har löst det mänskliga genomet och vet att människan består av mindre än 30 000 gener och att flera andra arter, vitt skilda från oss enligt vår uppfattning, består av ganska många likartade gener.

Vi har i dag en mer total genomkunskap som ett slags instruktionsbok över kroppen. Man forskar i dag också på stamceller för att vidare kunna utveckla medicinsk teknik och se nya diagnostiska möjligheter, nya terapeutiska möjligheter och möjligheter till bättre prevention.

Jag är övertygad om att den här typen av utveckling inte går att stoppa, och jag tycker inte heller att vi ska göra det. Det svåra kommer däremot att vara vem som ska ha tillgång till den nya genteknikens medel och hur vi styr detta.

Visst är det ganska fascinerande att vi har kommit så långt, men samtidigt som vi klarar av allt det här har vi inte lyckats att lösa problemen med att få till en hållbar energikutveckling. Varför har vi inte kommit längre i vår forskning och skapat tillräckliga resurser för mer forskning?

Om man är lite drastisk kan man tänka som Craig Venter, han som låg bakom den största delen av kartläggningen av humangenomet. Han bestämde sig för att klara detta, och han gjorde det.

Nu har han bestämt sig för att nästa uppgift är att säkra vattentillgången i världen genom att vilja konstruera ett nytt biosystem. Resolut har han då tagit vatten från en sjö med väldigt få mikroorganismer, Kargassosjön, och bestämt sig för att kartlägga alla dessa gener för att kunna göra ett nytt biosystem med vatten i framtiden. Det är ett sätt att göra det på. Jag menar att det finns flera andra sätt.

Vad jag egentligen vill uttrycka med dessa olika exempel är att vi måste tro mer på framtiden, visa mer optimism och kraftigare stödja nya landvinningar inom forskningens värld. Inte minst gäller det utvecklingen av IT, som är ett av de viktigaste instrumenten för globalisering.

Regeringen tar i sin skrivelse upp en lösning som innebär att vi ska stimulera användningen av befintlig energiteknik och främja introduktionen av ny. Vi moderater tolkar det som ett erkännande av kärnkraften

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

och framför allt att man satsar stort och vidare på utvecklingen av ny teknik och olika former av kärnteknik.

En av de saker som upprör mig allra mest är den så kallade tankeförbudslagen kring kärnteknikutveckling. Jag begriper inte hur man kan ha en sådan lag i en modern demokrati. Hur kan man förbjuda framåtsyftande energiforskning i ett modernt land som Sverige? Det är ingen modern demokrati.

Vi måste satsa mycket mer på forskning och vetenskap som syftar till att minska växthusgaser och få fram olika varianter av nya energiformer, och då är borttagandet av denna lag ett oerhört viktigt steg.

Det gäller också att vi underlättar för människan i vardagen när det gäller att använda energi, klok och framsynt energi. Vi kan inte vara bakåtsträvarer som Miljöpartiet, som enligt min uppfattning, förutom att de säger nej till många viktiga frågor som EU, euro och ett starkt försvar, mest talar om hur vi ska hushålla med resurser och bara stimulera användning av den befintliga naturvänliga energin. Vad är det för framtidspolitik?

Naturvänlig energi, visst, men vi måste också leva i verkligheten och se att vi inte går mot ett mindre energikrävande samhälle med IT, tvärtom. Just därför är det ytterst viktigt att stimulera mycket, mycket mer till en framsynt energiforskning som gör det lättare för individen att leva energiklokt i vardagen.

Om inte vi i i-världen kan vara ett föredöme i de här frågorna ser jag att det är ännu svårare för u-länderna att klara situationen.

Fru talman! FN:s millenniemål när det gäller att halvera fattigdomen i världen till år 2015 kräver väldigt stora insatser. En stor del av u-länderna, så mycket som 33 länder med mer än en fjärdedel av jordens befolkning, kommer knappt att nå hälften av millenniemålen. Om insatserna fortsätter i samma takt som nu kommer det att ta mer än 130 år att utrota hungern.

Även här kan vi bejaka forskningen genom att diskutera införandet av GMO-produkter, till exempel det gyllene riset. Däremot är det viktigt att det här sker väldigt respektfullt, via FN, och inte genom påtryckningar i enskilda länder. Man måste tillföra mer information och kunskap från en neutral partner och sedan ha friheten att välja, men jag är övertygad om att GMO-produkter, om de används rätt, är en av framtidens lösningar.

Vi måste också fokusera på att reformera biståndet. Det ska bli mycket spännande att diskutera den nya utvecklingspolitik som regeringen kommer med. Vi har nu under mer än 30 år sett hur flera länder fått omfattande bistånd och ändå inte lyckats minska sin fattigdom. Jag tror att det är fel tankesätt att ställa upp utbetalningsmål för biståndet. Det handlar inte bara om att bestämma hur stor del av vår BNP som ska gå till biståndet. I stället måste vi göra något som är mycket mer besvärligt. Vi måste våga diskutera innehållet och kvaliteten i det vi gör i betydligt större utsträckning än i dag.

Sverige måste också visa mycket större beredvillighet till skuldavskrivningar. Vi moderater menar att skuldavskrivningar ska vara kopplade till många stränga krav, som

- ingen ny upplåning

- ingen korruption
- inget vanstyre
- ingen användning i krig och framför allt att det ska komma de fattiga människorna till godo.

Därför tycker vi att Sverige ska ta initiativ till en total skuldavskrivning snabbt, år 2004, för högt skuldsatta låginkomstländer. Framst tänker jag då på södra Afrika. Det här är mycket viktigt för att få fram något slags hjälp till självhjälp och låta länderna skapa av egen kraft, få en egen tillväxt.

Den allra mest akuta frågan är som jag ser det att få bukt med hivsituationen. Den frågan ingår också i FN:s millenniemål. Jag skulle vilja säga att om vi inte klarar den frågan kommer fattigdomen att halvera sig själv – fast på helt fel sätt – genom aids. Mer än 42 miljoner människor, ca 28 miljoner av dessa i södra Afrika, där fattigdomen är som värst, kommer snart att dö av aids. Många har redan dött, och flera miljoner barn under 15 år är föräldralösa på grund av hiv. Läget är så allvarligt att man i flera afrikanska länder, framför allt i mindre samhällen och byar, ser en infrastruktur som håller på att falla sönder eller som redan har fallit sönder. Jag skulle vilja vara så drastiskt att jag säger att snart kommer en hel kontinent att gå under om vi inte gör mer.

Det är ganska uppenbart att vi behöver bidra med mer kunskap om hiv. Vi behöver informera om hiv och bedriva preventionsarbete. Här har Sverige varit ett föregångsland och är det fortfarande. Sverige insåg redan på ett mycket tidigt stadium vikten av prevention. Där har också RFSL gjort ett oerhört imponerande arbete. Sverige har kunnat hålla hivspridningen på internationellt sett mycket låg nivå. Det skulle vi kunna utnyttja mycket bättre. Vi skulle kunna använda våra kunskaper mer.

Till sist skulle jag vilja säga: Låt oss inta en annan mental inställning i Sverige så att vi vågar tro mer på framtiden, satsa mer på framsynt forskning i fri konkurrens, vara öppna för nydanande idéer och visa framfötterna lite bättre redan med den kunskap som vi har. Jag säger inte att kunskapen saknas. Jag vet att den finns hos väldigt många. Men det behövs mer, mycket mer, för en hållbar utveckling.

Jag behöver inte avsluta med något yrkande, för Lars Lindblad har redan yrkat.

Anf. 118 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det var ett intressant inlägg som Ewa Björling hade. Jag delar helt ditt anslag om att vi måste våga tro på framtiden. Det jag blir lite fundersam över är bara det här kärnkraftskrameriet som en del i framtidsstron. Det är väldigt svårt att se det som ett exempel på framtidsstro.

I sitt anförande gick Ewa Björling tillbaka så långt som till jordens bildande. Frågan är om man inom det moderata partiet orkar titta långt *framåt* också när det gäller energifrågor. Om jorden har en medelinstrålning från solen på 100 000 terawattimmar innebär det att på en timme har vi fått en så stor instrålning att det motsvarar mänsklighetens årsförbrukning. På fem timmar har vi fått en så stor instrålning att det motsvarar

den påvisade reserven av uran. Fem timmar är alltså vad du har att röra dig med i din framtidsbild medan du gick flera hundra miljoner år bakåt i tiden när du tog din utgångspunkt. Frågan är bara: Är inte framtidsenergien den som utgår från de flödande energikällorna?

Anf. 119 EWA BJÖRLING (m) replik:

Fru talman! Jag inser att vi har haft en folkomröstning om kärnkraft för många, många år sedan och att beslutet ligger fast om att vi ska avskaffa vår kärnkraft. Det som jag främst pekar på handlar om att inte ha en tankeförbudslag i ett öppet, fritt samhälle som förhindrar forskningen vad gäller framtida kärntekniker och de nya kunskaper man kan få utifrån den.

Utvecklingen måste ju fortfarande gå framåt. Det kan faktiskt vara så att vi hittar en metod som gör att kärnavfallet kan oskadliggöras. Vi har redan en sådan på gång där man lyckas få kärnavfall som är radioaktivt i 100 000 år ned till att bli det i så kort tid som tio år. Tänk om man skulle kunna utveckla det här vidare! Då har vi faktiskt tagit hand om vårt kärnavfall. Det är *en* sak. Men det finns också många andra kunskaper man kan vinna för att hitta något annat än just uran. Vad jag är ute efter är ett fritt tänkande samhälle i den frågan.

Anf. 120 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Jag tror inte att tankeförbudslagen är kärnkraftens stora problem. Jag tror att det är begränsningen i naturtillgången, uran. I så fall, om man skulle ta bort tankeförbudslagen, låt oss då ta bort atoman-svarighetslagen också! I så fall skulle kärnkraften finnas på marknads-mässiga villkor, och det skulle inte kärnkraften klara. Det gillar ju moderater i andra sammanhang. Så låt oss i så fall göra det bytet om vi ska fundera på det.

Min poäng är inte tankeförbudslag, eller folkomröstning för den delen. Det handlar om framtidstron. I det sammanhanget är de flödande energislagen framtiden – inte fossila eller uranbaserade energislag.

Anf. 121 EWA BJÖRLING (m) replik:

Fru talman! Vad jag är ute efter här är egentligen också att den mänskliga kompetensen försvinner ut ur landet, de som faktiskt kan bedriva den här typen av forskning, som inbegriper stora delar av energiforskningen, där också kärnteknik ingår. Det är därför det är så viktigt att få tänka fritt.

Sedan kan vi väl i övrigt vara sams angående flödande energislag. Jag tycker att man ska bredda sig på alla fronter. Vi vet alla att våra naturresurser inte kommer att räcka.

Anf. 122 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Fru talman! Jag vill inledningsvis säga att jag står bakom Folkpartiet liberalernas alla reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservation 19 under punkt 8, gällande skuldavskrivningar kopplat till demokratiska och ekonomiska reformer, som vi har tillsammans med Kristdemokraterna och Centerpartiet. Jag vill också passa på att tacka

Ewa Björling för ett mycket informativt inlägg, speciellt vad gäller forskningen.

För några veckor sedan satt jag på ett rostigt sovjetiskt propellerplan som var byggt 1955. Bältena fungerade knappt. Flygstolarna var lösa. Turen från Afrikas horn till Dubai i arabvärlden, som skulle ha tagit tre timmar med ett reguljärt plan, tog ungefär fyra timmar.

Trots att jag hade besökt Somaliland, ett östafrikanskt land där 90 % av kvinnorna är könsstympade, där 50 % av barnen dör före fem års ålder och där i praktiken alla människor är arbetslösa, var jag fylld av förväntan, hopp och framtidstro. Jag hade nämligen bevittnat ett under, ett afrikanskt under av demokrati: fria val i en region som vi i väst mest förknippar med inbördeskrig och miljökatastrofer. Det är den här framtids-optimismen vi måste se framtiden an med för att skapa en värld där fattigdomen elimineras på sikt och ersätts med demokrati, jämställdhet och frihet.

Medan riksdagsledamöter i den här kammaren för fullt förbereder sin semesterplanering är det 30 miljoner i östra och södra Afrika som väntar på en ganska stor svält, som nu breder ut sig.

Men även om vi måste ta upp dessa orättvisor och lyfta fram att de är djupt oacceptabla var det inte bättre förr. De senaste 30 åren har antalet u-länder i världen halverats. Mellan 1990 och 1998 minskade de fattiga i Ostasien med över 50 %. Andelen fattiga i världen sjönk totalt från 29 % till 23 %. De senaste tre decennierna har spädbarnsdödligheten minskat med hälften. En 80-procentig ökning har skett av andelen barn som skrivs in i grundskolan. Medelinkomsten i u-länderna har nästan fördubblats mellan 1975 och 1998. Människans livsmiljö har faktiskt aldrig någonsin tidigare i historien varit bättre än den är i dag.

Orsaken till detta är den teknologiska, sociala och ekonomiska utvecklingen i kombination med ökat överstatligt miljösamarbete och västvärldens ökade intresse för miljömärkning och konsumentmakt. Dessa framgångar hade aldrig kunnat ske utan demokratisk utveckling, ökad frihandel och bistånd som ökat i både kvalitet och kvantitet.

Hoten mot miljöutvecklingen i världen får inte ligga i globaliseringen. Avgaserna och föroreningarna skyr inte nationsgränserna. Därför måste de bemötas med mer globala ansträngningar. Framför allt måste solidariteten globaliseras mer än i dag.

På samma sätt som människan enligt liberalismen inte har rätt att skada andra människor har vi inte heller rätten att förstöra möjligheten för kommande generationer, också i andra länder, att växa upp i en god miljö. Därför delar vi Kristdemokraternas syn på förvaltarskapstanken som mycket viktig i miljöpolitiken.

Även om marknadsekonomin för oss är grunden när det handlar om att lösa miljöproblemen globalt och lokalt krävs det att staten sätter upp tydliga lagar och spelregler för att förhindra miljöförstöringen. Det ska kosta att skita ned för företagen, på ren svenska.

Vi bör satsa på föroreningsrätter, global skatt på koldioxidutsläpp med mera. Ansvaret för en hållbar utveckling måste ändock vila tyngst på oss i den rika västvärlden.

Det är vår moraliska skyldighet framför allt att nedmontera västvärldens nationalstatsegoism. Det handlar om att avskaffa hinder för utveckling – som att radera tullmurar och skulder – men också om att ge möjlig-

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

heter till utveckling genom ett högt solidariskt bistånd. Där får inte skydd av miljön ses som ett lyxmål, något som de fattiga kan börja bekymra sig om först när de har löst alla andra problem. Här måste miljöbiståndet användas för att sanera u-ländernas redan skadade miljö och införa den miljövänliga tekniken. Här får inte heller nivån på biståndet styras av regeringens nyckfulla syn på det statsfinansiella läget, vilket påpekas i det särskilda yttrandet från Folkpartiet, Kristdemokraterna och Centern.

Förenta nationernas vision om att 0,7 % av nationalinkomsten från världens rika länder borde gå till bistånd uppfylls i dag av ungefär fem länder i världen. Inte ens alla partier i denna riksdag tycks sträva efter det, vilket jag tycker är ganska sorgligt.

Det är också beklämmande att regeringen och dess samarbetspartier under våren återigen har sänkt biståndet utan någon större debatt internt ens i deras egna partier. Man kan krasst konstatera att vare sig Vänsterpartiet eller Miljöpartiet trots tufft och bra förhandlingsläge verkar prioritera denna fråga tillräckligt mycket. Jag tycker som sagt att det är beklämmande att partier som så ofta pratar om internationell solidaritet inte på allvar tar chansen när de har den. Noterbart är att enprocentsmålet bara har uppfyllts två gånger i svensk historia, och det har varit under borgerliga regeringar.

Men det handlar också om att utvecklingsländerna måste ta egna initiativ, och man måste ställa relevanta krav för att främja den hållbara utvecklingen. Det är ett centralt arbete för oss liberaler att främja kvinnors situation. Vi tycker att ett feministiskt perspektiv ska genomsyra alla biståndssatsningar.

Det övergripande målet för Sveriges och EU:s globala politik måste ändå vara införande av demokrati. Där handlar det om större satsningar på skuldavskrivningar, som vi i vår reservation tar upp, men dessa måste vara förenade med krav på ekonomiska och demokratiska reformer. Jag förstår inte att det ska vara så svårt för den svenska riksdagen att säga att just demokratin är det enda styrelsesättet som är värdigt fria medborgare. Vi ska inte vara rädda för att säga detta öppet, för det är bara i en demokrati som resurser kan användas förnuftigt, som man kan skapa ett effektivt rättsväsende och beivra korruption.

All skuldavskrivning är inte gynnsam, till exempel i fall där korrupta regimer får nya möjligheter att berika sig själva genom förnyad upplåning utomlands. Det internationella initiativet för de fattigaste och mest skuldyngda länderna, det så kallade HIPC-avtalet – *heavily indebted poor countries* – bör drivas vidare. Huvuddelen av dessa lån borde, tycker vi i Folkpartiet, skrivas av direkt, eftersom de här länderna inte klarar av sina åtaganden.

Sist men inte minst: Något som vi ofta glömmer i miljödebatten är att uppmärksamma de enskilda individernas initiativ, vilka ofta har varit nyckeln till en mer miljövänlig värld. Om 10 % av västvärldens konsumenter självmant skulle börja köpa rättvisemärkta produkter skulle det förändra världen mer än allt bistånd i dag gör sammantaget. Minns att det var de svenska konsumenternas tryck och efterfrågan på miljövänligt toalettpapper och återvinningsbart kaffefilter som drev bort de miljöskadliga produkterna från marknaden.

Vill man förändra världen måste man börja med sig själv. De tycker jag gäller extra mycket om man är ledamot av denna kammare.

Fru talman! Jag vill ta upp detta med förvaltarstapstanken och det som har sagts om framtidsoptimism här.

I måndags var även jag ute på en skola. Det var i Hunnebostrand i Bohuslän. Det var Eco-Schools som var samlade där. Eco-Schools är ett nätverk som stöds av EU-kommissionen. De har till uppgift att engagera unga i miljöprojekt som ska ge grunden till en ekologiskt hållbar framtid. 9 000 skolor i 25 länder i Europa och Afrika har engagerat sig i det projektet.

Vi vet hur betydelsefullt det är att barn redan från början får lära sig om hållbar utveckling. Jag vill blicka tillbaka till år 1986, när jag kom till Angola med min familj. Vår dotter, som då var 9 år, hade lärt sig i skolan hur man hanterar miljön. Hon hade också lärt sig att panta burkar för att hon var ekonomisk. Vi i västvärlden för in Coca-Cola, Fanta och andra läskedrycker till människor som inte tidigare har tagit del av sådant. Vår dotter fyllde resväskorna med pantburkar när vi skulle åka hem, för hon tyckte att det skräpade ned i naturen, och hon såg chansen till att bli rik. Där har vi ett barns tänkande.

Fru talman! Ett grundläggande problem med många länders utvecklings- och biståndspolitik är det stora glappet mellan de önskemål man vill uppnå med utvecklings- och biståndspolitiken och de begränsade medel som man trots allt anslår till bistånd. Vi kristdemokrater anser att Sverige måste fortsätta att föregå med gott exempel och avsätta en jämförelsevis hög anslagspost för det internationella biståndet. Regeringen måste därför snabba på återgången till enprocentsmålet, och detta framgår också av det särskilda yttrande som även vi står bakom.

Vi är också starkt kritiska mot Sveriges agerande i EU. Regeringen har inte tillräckligt kraftigt drivit på EU om förbättrat och effektiviserat bistånd.

Samtidigt som det är viktigt med höga biståndsanslag är det likaledes viktigt att poängtera att den internationella solidariteten inte enbart kan bygga på att den rika delen av världen delar med sig av sitt överflöd av resurser. De fattiga länderna är mest hjälpta av stöd i former som gör det möjligt för dem att själva skapa och upprätthålla det som krävs för ett gott liv. Det går inte att uppnå så länge inte varje människas medfödda mänskliga fri- och rättigheter främjas, skyddas och etableras.

Inom biståndspolitiken är mänskliga rättigheter såväl ett mål som ett medel. Ekonomisk och social utveckling är en förutsättning för att kunna åtnjuta fulla mänskliga rättigheter. Och mänskliga rättigheter är normalt sett en förutsättning för tillväxt och utveckling.

Fru talman! Informations- och kommunikationsteknologin har radikalt förändrat förutsättningarna för produktion, handel, information, medier, forskning, utbildning med mera. Få u-länder har kunnat haka på denna viktiga utveckling. Fattiga länder saknar överlag såväl infrastruktur som kompetens för den nya tekniken. Och om man får ta del av den nya tekniken så är det i storstäderna, vilket utarmar landsbygden. Detta är väldigt olyckligt eftersom IT-revolutionen rätt utnyttjad kan erbjuda mycket goda möjligheter i fattigdomsbekämpningen. Internet i fattiga byar kan kraftigt förbättra möjligheterna till ekonomisk och social utveckling.

Med undantag av några få stora internationella organisationer – UNDP och Världsbanken – har världens biståndsgivare agerat mycket långsamt för att tillvarata de möjligheter som IT-revolutionen ger de fattigaste länderna. Få har utarbetat omfattande strategier för IT och dess utvecklingsmöjligheter. Och det här är allvarligt eftersom det teknologiska utanförskapet förstärker de fattiga ländernas marginalisering i både ekonomiskt och socialt hänseende. Och det leder till en ny typ av fattigdom – informationsfattigdom – som på sätt och vis är svårare att tackla än bristen på pengar och köpkraft. Pengar kan omfördelas, men det kan man inte göra med kunskap.

Kristdemokraterna anser därför att regeringen ska ingå partnerskap med privata företag om att utarbeta strategier för att öka IT-investeringarna i de fattigaste länderna. Sida bör söka samarbete med andra länder, till exempel inom EU-biståndet och FN-samarbetet, för att gemensamt rikta insatserna och investeringarna. Ett IT-utvecklingsperspektiv borde genomsyra alla de nuvarande utvecklingsprogrammen.

Fru talman! Jag ska också tala lite om skuldavskrivningar. För många utvecklingsländer utgör skuldbördan ett enormt problem som kraftigt begränsar och ibland omöjliggör deras möjligheter att utvecklas. I de allra fattigaste länderna överskrider inte sällan räntekostnaderna för lånen dessa länders exportintäkter. Vi tycker att Sverige ska vara ett föredöme i det internationella samfundet och leda den globala opinionen för skuldavskrivningar.

Jubel 2000-rörelsens utgångspunkt är rättvisa, och man ser också de ekonomiska åtgärderna som verktyg. De tre aspekter på rättvisa som Jubel 2000-rörelsen lyfter fram är intressanta och förtjänar att upprepas.

För det första kan skillnaderna mellan människor och länder bli så stora att de med jämna mellanrum behöver korrigeras, något som marknaden inte klarar av. För det andra kan den som är stark behöva hjälpa den som är svagare. Det är inte marknadens natur. För det tredje måste skuldfrågan ses ur ett historiskt perspektiv där de rika länderna genom sitt tidigare agerande står i skuld till dagens fattiga länder. Att skriva av skulderna blir då inte en bonus utan en återbetalning av en gammal skuld.

Fru talman! Min talartid är slut. Jag skulle ha tagit upp även hiv/aids. Utan att förringa allvaret med SARS vet vi att hiv/aids, tuberkulos och malaria är de tre allvarligaste överförbara sjukdomarna som plågar vår värld i dag. Ewa Björling från Moderaterna lyfte på ett utmärkt sätt fram hur framtiden kommer att se ut om vi inte får bukt med hiv/aids. Vi tycker att man i högre grad inom EU-biståndet ska kunna ge pengar för detta. Kristdemokraterna har verkat för att ytterligare 500 miljoner kronor ges under fyra år. Men vi vill se mer pengar där.

Fru talman! Jag vill slutligen yrka bifall till reservation 17 om fattigdomsbekämpning.
(forts. 13 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 16.54 på förslag av tredje vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 17.00 då dagens votering skulle äga rum.

Förhandlingarna återupptogs kl. 17.00.

12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

FiU15 Gallring av uppgifter i kreditupplysningar

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU16 Riksdagens revisorers årsredovisning för 2002

Kammaren biföll utskottets förslag.

FiU18 Riksbankens förslag om donation till Stiftelsen Tumba Bruk

Kammaren biföll utskottets förslag.

AU6 Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor

Punkt 2 (Översyn av arbetsrätten)

1. utskottet

2. res. 1 (c, m, fp, kd)

3. res. 2 (v)

4. res. 3 (mp)

Förberedande votering 1:

24 för res. 2

12 för res. 3

245 avstod

68 frånvarande

Kammaren biträdde res. 2.

Förberedande votering 2:

125 för res. 1

24 för res. 2

132 avstod

68 frånvarande

Kammaren biträdde res. 1.

Marina Pettersson (s) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Huvudvotering:

141 för utskottet

122 för res. 1

18 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 1 fp, 1 kd, 18 v

För res. 1: 44 m, 38 fp, 25 kd, 15 c

Avstod: 6 v, 12 mp

Frånvarande: 23 s, 11 m, 9 fp, 7 kd, 6 v, 7 c, 5 mp

Cecilia Wikström (fp) anmälde att hon avsett att rösta nej men markerats ha röstat ja.

Punkt 6 (Turordning vid uppsägning)

1. utskottet
2. res. 5 (c, m, fp, kd, mp)

Votering:

135 för utskottet

136 för res. 5

78 frånvarande

Kammaren biföll res. 5.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 111 s, 24 v

För res. 5: 44 m, 39 fp, 26 kd, 15 c, 12 mp

Frånvarande: 33 s, 11 m, 9 fp, 7 kd, 6 v, 7 c, 5 mp

Punkt 11 (Förstärkt skydd för gravida och föräldralediga)

1. utskottet

2. res. 10 (fp)

3. res. 11 (kd)

Förberedande votering:

41 för res. 10

26 för res. 11

213 avstod

69 frånvarande

Kammaren biträdde res. 10.

Huvudvotering:

192 för utskottet

39 för res. 10

50 avstod

68 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 44 m, 24 v, 3 mp

För res. 10: 39 fp

Avstod: 26 kd, 15 c, 9 mp

Frånvarande: 23 s, 11 m, 9 fp, 7 kd, 6 v, 7 c, 5 mp

Punkt 14 (Yttrandefrihet för privatanställda)

1. utskottet

2. res. 14 (mp)

Votering:

228 för utskottet

13 för res. 14

39 avstod

69 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 121 s, 5 m, 37 fp, 26 kd, 24 v, 15 c

För res. 14: 1 fp, 12 mp

Avstod: 39 m

Frånvarande: 23 s, 11 m, 10 fp, 7 kd, 6 v, 7 c, 5 mp

Cecilia Wikström (fp) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha röstat nej.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

13 § (forts. från 11 §) **Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling** (forts. UMJU1)

Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling

Anf. 124 LOTTA N HEDSTRÖM (mp):

Fru talman! Betänkandet om mötet i Johannesburg berör i princip hela den politik som vårt parti, Miljöpartiet, en gång bildades för. Det handlar om hur man skapar en globalt hållbar utveckling på den här planeten. På den tiden, för ungefär 20 år sedan, var det ett okänt tankesätt för de flesta politiker. Det ansågs suspekt, överdrivet och till och med flummigt.

Rättvist miljöutrymme, ekologiska fotavtryck, faktor 10, substitutionsprincipen och allt sådant är sådan som Miljöpartiet och den miljöorganisation som vi är sprungna ur har fört in i den politiska vokabulären. I dag står vi här med en välvillig text i ämnet. Det är ett framsteg, om än ett senkommet sådant.

I efterbörden efter den uppsummeringskonferens som man får säga att Johannesburgsmötet var lades tyngdpunkten på att sluta prata och mer börja genomföra. Det handlar om att implementera, som det heter, och konkretisera, som Kristdemokraterna nyss sade i diskussionen. Till och med Centerpartiet talade om att gå från ord till handling.

Det sammansatta utskottet säger samfällt på s. 9 i betänkandet att arbetet nu mer bör koncentreras på genomförande av åtgärder globalt, nationellt, regionalt och lokalt. Sven Gunnar Persson talade om lokala djärva grepp. Men av det blev i dag ingenting.

Fru talman! Jag fick avslag på mitt förslag att utskottet skulle gå fram med konkreta åtgärder. Det var ett kompakt nej från alla andra partier i det sammansatta utskottet att ta några gemensamma nya steg framåt och utifrån punkterna i regeringsskrivelsen och efter Johannesburg skriva åtminstone två konkreta gemensamma punkter till åtgärder.

Kära åhörare! Tro inte att alla hållbarhetsivrarna – två från varje parti – som varit före mig på talarlistan i dag vill ändra på saker fort! Nej, de vilar på hanen och går enligt mitt tycke alldeles för långsamt fram. Intelligentare energi- och materialanvändning säger Kristdemokraterna i dag. Ändå vill de ha kvar den fullständigt feltänkta kärnkraften. De vill inte se

en utbyggnad av vindkraften i Sverige, ibland med den sanslösa motiveringen att vindkraftverken är fula.

Det vi tydligen skulle göra i det sammansatta utrikes- och miljöutskottet var att beskriva och inte vara proaktiva. Det är den allra största misräkningen i detta arbete, fru talman. Vi står här i dag med ett betänkande utan nästan all praktisk politisk användbarhet. Förhoppningsvis är det ändå en berikande debatt.

Vi i Miljöpartiet tar åt oss äran av att frågorna finns på central plats i svensk politik i dag. Därför vill jag yrka bifall till alla våra reservationer. Jag kan tyvärr inte för tids vinnande sanera bland våra reservation, utan jag yrkar bifall till samtliga.

Den första reservationen handlar om globalisering. Det är ett problematiskt ord i dag. Vems globalisering är det? För vem är det en globalisering, utifrån vems behov och på vems villkor? De allra flesta på globen, på den här jorden, har ingen telefon eller TV, kommer aldrig att flyga i flygplan och kanske inte ens vet vad huvudstaden i grannlandet heter. Så ser fortfarande den överväldigande verkligheten på globen ut.

Globalisering, som vi använder ordet i den gröna rörelsen sedan decennier, har betytt att man börjat ta ett globalt ansvar. Man tänker globalt men handlar lokalt. De senaste tio åren har emellertid världshandelns kommersiella utbredning och exploateringen av marknader över hela jorden kommit att kallas för globalisering.

Detta är frihandel. Vi gillar också frihandeln och tror att den kan skapa ett visst välstånd, men bara om den samtidigt är rättvis. Vi måste konstant lära oss att koppla ihop de två orden till rättvis frihandel. Annars betyder det att handeln går före människor och att globalisering är det samma som frihandel.

I betänkandet sägs även att världshandelns avtal ska vara ömsesidigt stödjande gentemot FN och dess konventioner, miljökonventioner och andra. Detta, mina vänner, betyder också att handelns, företagens och de stora multinationella kompaniernas behov ska vara lika starka som FN-systemets alla andra miljö- och MR-konventioner. Det är alldeles på tok. Därför yrkar vi bifall till vår reservation 4. FN-systemet, miljö- och människorättskonventionerna ska vara starkare.

Till och med George Soros, den store världshandelsmagnaten och multimiljardären, har kommit fram till att det behövs ett starkt globalt demokratiskt regelverk som möter det framrusande kapitalet och multiföretagen som har lättat från sina nationella lojaliteter och bara söker vinst. Det är vad den här punkten handlar om. Alla andra partier vill tydligen inte att FN-systemet, miljö- och människohänsynen ska väga tyngre än företagens behov. Kom ihåg det. WTO:s *Dispute Settlement Body* är nämligen ett mycket starkare straffsystem än något annat som FN orkar ställa alla länder till svars med.

Vidare, fru talman, yrkar jag bifall till reservation 7. Den handlar om institutionellt ramverk. Det är ett krångligt ord som betyder: Var ska besluten fattas? Vi saknar verkligen en stark och kraftfull internationell miljödomstol som kan ta itu med de ekologiska storskurkar som eroderar livsförutsättningarna fortsättningsvis på vår gemensamma planet.

Nästa omistliga reservation handlar om att vi vågar vara med och pröva ett nytt grepp med en hållbarhetskommision enligt reservation 8 på svensk botten. Kan vi mötas över partigränserna och göra bra analyser

i ett så akut skede som vi befinner oss i så kanske det här kan bli ett forum som gör det som utskottet nu inte vågade, nämligen att driva på. Jag yrkar bifall även till den reservationen.

Flera talare har också berört produktions- och konsumtionsmönstren. Det är bra! Vi gläds åt den framgången. Det vi behöver nu är mål, mått och mätbarhet. Vi måste våga gå in och se på livsstilsfrågorna, och därför måste vi skaffa oss verktyg och se hur vi förbrukar resurser och hur vi tyvärr också missar att sluta ihop kretsloppen. Ett rättvist miljöutrymme kräver klarare indikatorer. Det är något som vi ensamma kräver i reservation 12.

Fattigdomsbekämpning är det ultimata målet för all god utveckling. Det är någonting alldeles sagolikt och ett verkligt framsteg på den här jorden att så gott som alla jordens ledare kunde enas och kunde under-teckna millenniemålet för två år sedan – millenniemålsdeklarationen. Den och Johannesburgsdokumentet är, trots bristerna i den senare, papper som kan vara med och skapa en grönskande, frisk planet igen.

Men fattigdomen har många dimensioner. En av dem är brist på pengar. Här lever vi i en värld där penningströmmarna faktiskt mestadels går från söder till norr och från öst till väst. Det så kallade HIPC-initiativet måste kopplas direkt till millenniemålen. Vi lever i en efterkolonial värld, där vi i nordväst drar fördel av våra syskon i sydost. Vi lånar dem sedan våra pengar för att de akut ska klara av sina skulder genom att öka på dem. Det är ett globalt ohållbart läge. De ansatser som hittills har gjorts för att hitta en så kallad hållbar skuldnivå är inte tillräckliga och inte heller schysta. Vi vill bredda diskussionen och gå mycket längre med att avskriva alla orättfärdiga skulder på ett sätt som vi utvecklar i vår reservation 18.

Flera talare har berört vattenfrågorna. Jag säger bara: GATS! Om ni inte har lärt er den förkortningen, så lär er den nu: General Agreement on Trade in Services. Det är en del av WTO-arbetet som berör tjänstehandeln, det vill säga den snabbast expanderande av världens alla marknader. Allting förs in i WTO nu. Allting som går att sälja ska in under dess paraply, även till exempel vatten. Det är den största farhågan med GATS-avtalet. Vatten kan komma att avregleras och privatiseras, och i värsta fall säljas dyrt till fattiga människor. *If you like the oil wars, you will love the water wars!* Det har jag nyss lärt mig säga. Det betyder: Om du tyckte om oljekrigen så kommer du att älska vattenkrigen! Jag säger: Se upp – vattenfrågorna kommer att bli mycket känsliga och konfliktfyllda inom kort. Därför vill vi skydda dem inom ramen för de mänskliga rättigheterna. Det gör vi i reservation 20, som jag yrkar bifall till.

Energi ska vara långsiktigt hållbar, säger numera alla. Men i Johannesburg var det oljeländerna och USA som hårdnackat sade: Nej, vi ska leva kvar i oljeberoende och inte ha för höga mål. Världsbanken säger sig vilja satsa på förnybar energi, men gör tvärtom genom bristfällig information och genom bidrag till sådant som ger fortsatt utsläpp av växthusgas. Vi i Sverige borde kräva en redovisning av vad Världsbanken lånar ut till fossil energi och kärnenergi och redovisa hur mycket som faktiskt går till förnybart.

Det sista, fru talman, som vi vill yrka bifall till är reservation 32. Den handlar om mycket, men bland annat om hur vi ska skapa de demokratiska globala strukturer som möjliggör en god, rättvis och fri handel och

företag som är med på att forma ett hållbart välstånd för alla människor på den här globen. Vi tror att företagen kan det. I dag ser styrkeförhållandena ut på det sätt som jag redan har berört. De stora företagen har ett övertag, inte bara ekonomiskt utan även informationsmässigt, forskningsmässigt, förhandlingsmässigt och sanktionsmässigt genom WTO-mekanismerna över de flesta av jordens stater. Ett starkt FN ska på sikt kunna möta de stora globalt opererande bolagen, och inte bara med snälla och välvilliga frivilligprogram i en partnerskapsanda. I dem hoppas man att företagen ska vara snälla och inte ta ut för mycket råvaror, inte smutsa ned, inte överutnyttja arbetskraft, inte dumpa löner eller varor och inte ha slavkontrakt. Vi vill helt enkelt ha bindande regler på den här punkten. Företagen ska ha tydliga ramar, som George Soros till exempel efterlyste. Vi måste ha någonting som kallas för *corporate accountability*, det vill säga att företagen hålls ansvariga i enlighet med det rättvisa miljöutrymmet och faktor 10-resonemangen.

Det här, fru talman, bör vara nästa offensiva steg från Sveriges sida i det pågående och numera globalt omfattande forandet av en hållbar utveckling.

Anf. 125 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Jag blir lite bekymrad, Lotta Nilsson Hedström, när du ploppar upp här i debatten lagom som du ska tala och ironiserar över oss hållbarhetsivrare, eller vad du kallade det för, och nedvärderar våra åsikter och synpunkter och arbetet i det gemensamma utskottet.

Vi var överens om ett upplägg i utskottet, och vi hade att hantera en skrivelse som beskrev vad som hände i Johannesburg. Vi kristdemokrater har sagt i vårt yttrande att vi hade hoppats att Johannesburg hade kunnat gå längre. Det har jag också sagt i dag. Vi efterlyste mer radikala och tydliga grepp. Vi har i olika reservationer visat var vi ville gå snabbare fram och var vi ville ha mer action. Det var det arbetssätt vi hade i utskottet. Vid det sista sammanträdet, när vi skulle justera, kom du med förslag om att vi skulle ha ett helt nytt upplägg på betänkandet. Så funkar det inte – det vet du.

Fru talman! Lotta Nilsson Hedström ironiserar över Kristdemokraterna som vill ha kvar kärnkraften och att vi tydligen därför inte är trovärdiga i hållbarhetstänkandet. Vi vill avveckla kärnkraften i den takt som vi kan introducera förnybara bränslen och förnybar energi. Vi vill inte som Miljöpartiet stänga bums och importera skitig kol- och oljekraft från Danmark och kontinenten. Expertrapporter visar vad en stängning av Barsebäck 2 innebär, nämligen koldioxidutsläpp som ökar med flera tusen ton.

Anf. 126 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag avsåg att uttrycka en viss positivitet med att vi har en så pass bra och bred diskussion i ett historiskt perspektiv som vi har i dag. Jag tyckte att jag var tydlig på den punkten.

Däremot var jag oerhört besviken på att utskottet inte tog tillfället i akt. Det fanns inga som helst formella hinder för att vi skulle våga göra det som vi allihop har sagt, nämligen att sätta i gång. Det finns inga formella hinder för att komma samma dag som vi ska justera och bestämma sig för att av alla goda reservationer eller förslag som fanns i luften välja

ut två. Det var ett kompakt nej från alla partier. Nej, vi ska bara vara deskriptiva, sade man. Det går inte att förneka. Det fanns ingen anledning att inte vara så konkret som vi säger att alla andra ska vara. Vi hade chansen och vi missade den. Jag blev oerhört besviken. Jag tyckte att det låg i luften, och jag gick faktiskt dit med känslan av att det här kommer de att gå med på! Det är en sorg. Jag tycker att hela hållbarhetsarbetet går alldeles för långsamt. Du, Sven Gunnar Persson, står för det också genom det här.

Vidare pratar du om kärnkraften. Ja, jag tycker att det är en stor analytisk miss att prata om hållbarhet och att prata om förnybarhet och inte ha förstått att det är behållandet av kärnkraften som blockerar introduktionen av de nya förnybara källorna. Sverige har verkligen sackat efter, som man brukar säga, i utvecklingen av till exempel vindkraft därför att vi har haft kärnkraften. Du kan vår politik dåligt om du säger att vi förordar import av smutsig kol och olja. Du har inte läst på över huvud taget vad Miljöpartiet har sagt i den diskussionen. Det är inte så alternativen ser ut. Det är inte ett val mellan pest och kolera. Vid tiden för folkomröstningen befann vi oss i ett mycket gynnsammare läge för att börja ta de alternativa energikällorna på allvar. Det gjorde vi inte då. Därför sackar vi efter.

Anf. 127 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik:

Fru talman! Det går an att vara nostalgisk i folkomröstningstänkandet. Vi stod på samma sida då, men vi har insett att det har gått för sakta, precis som Lotta N Hedström säger. Att nu snabbt avveckla kärnkraften innebär, enligt de konsultrapporter som har lämnats till Energimyndigheten och regeringen, flera tusen ton mer utsläpp av koldioxid än om vi får avveckla i den takt som är möjlig för att vi ska kunna fasa in andra energikällor.

Sedan har vi det här med arbetet i utskottet. Vi förde resonemang om hur betänkandet skulle se ut och kom fram till att det fick bli som ett vanligt betänkande. Om partierna vill gå snabbare fram eller har andra åsikter får man reservera sig, i övrigt skulle vi skriva ihop oss. Det är så vi har jobbat. Vid det sista sammanträdet när betänkandet skulle justeras föreslogs att vi skulle ha en helt annan struktur på betänkandet. Jag förstår att de andra partierna var motståndare till detta tillsammans med mig.

Lotta Nilsson Hedström arbetar tillsammans med det regeringsbärande partiet i Sverige. Jag önskar henne lycka till i arbetet med en hållbar utveckling i regeringssamarbetet. Jag lovar att vi ska vara med och skjuta på där Lotta Nilsson Hedström misslyckas.

Anf. 128 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag tackar för det. Det finns alltid rapporter som bevisar olika saker. Vi har också ett överskott av energi. Det finns en marginal att gå mycket snabbare fram med avvecklingen av kärnkraften om man vill. Och det är här skon klämmer. Jag är inte riktigt övertygad om er vilja i den änden. Och var finns viljan att utveckla alternativen? Er partiledare berättade häromåret hur fula han tycker vindkraftverken är. Det gagnar inte de förnybara energikällorna. Den frågan står där den alltid har stått. Det handlar om vilja.

Vi har också en enorm överkonsumtion av energi. Var finns de krav och de livsstilsanalyser från kd som säger att vi kan spara mer energi? De finns inte. Vi har en överkonsumtion av energi här och i hela västerlandet. Det är ”negawatten” som är intressanta, de aldrig använda kilowatt-en. Där ska vi gå in.

Utskottsbetänkandet bygger till stor del på enighet. En betänkandetext är en majoritetstext där alla partier många gånger är väldigt ense. Vi var ense om väldigt mycket. Jag tycker att det här en vacker text i stora stycken. Som jag försökte säga är detta ett långt steg framåt gentemot det parlamentariska läge som rådde när vårt parti, och även ert parti, kom in på den parlamentariska arenan. Vi hade kunnat bli ense om många fler saker. Det var inget radikalt brott mot den struktur vi hade kommit överens om. Det var bara ett litet tillägg. Man stryker under vissa saker och säger att det skulle man kunna genomföra. Det är enkelt.

Anf. 129 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Lotta Nilsson Hedström ondgör sig i sitt anförande över det som diskuterades tidigare här med Sven Gunnar om att vi andra partier inte var beredda att skriva om hela betänkandet vid det justerande sammanträdet och punkta upp konkreta förslag. Det handlar lite om att komma fem över tolv. Det fanns inget formellt hinder, sade Lotta här tidigare. Men det fanns ett praktiskt. Min fråga är egentligen: Är det så Miljöpartiet bedriver politik? Är det så Miljöpartiet bedriver förhandlingar till exempel med regeringen? Är det därför anslaget till marksanering har dragits ned i tilläggsbudgeten? Det handlar om 150 miljoner, vilket är ungefär hälften av vad som finns anslaget för i år. Är det därför som det har lagts utbetalningsbegränsningar på biståndet med 400 miljoner i år?

Då tycker jag att det absolut inte finns någon koherens mellan det som Lotta Nilsson Hedström säger här i kammaren och det som hennes parti kommer att rösta igenom här i mitten av juni.

Anf. 130 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Jag tycker att diskussionen om vad man inte åstadkom tillsammans, som vi hade god grund för i utskottet, är lite av det som i Bibeln kallas för den obotfärdiges förhinder. Man hittar på en massa skäl för att slippa. Jag är verkligen besviken över det. Ingenting är klart i ett utskott förrän justeringen är gjord. Jag bedömde att det rådde en bred enighet om väldigt många saker och att det inte var problematiskt. Det klargjorde jag alldeles nyss för Sven Gunnar Persson. Jag har faktiskt all rätt att uttrycka den besvikelse som är mycket genuin från min sida i den här frågan.

Centerpartiet har genom åren bedrivit politik på det sättet att man tre gånger har lurat svenska folket om sin ståndpunkt till kärnkraften. Tre gånger har Centerpartiet sagt sig vara ett kärnkraftsavvecklande parti och fallit till föga. Nu senaste hände det i den senaste energiuppgörelsen. Tala om för mig och dem som lyssnar på detta när Centern ska vara med och sätta stopp för kärnkraften! Så tycker jag att ni har bedrivit politik. Vi har faktiskt mycket godare samvete i den frågan.

Det är Miljöpartiet som har fört in marksanering i svensk politik. Det var vår grej från början. Vi har sett till att pengar för marksanering över

huvud taget har kommit in. Det har blivit väldigt väl utnyttjat. Det har varit en mycket riktad och bra insats som kommer att fortsätta, och vi försvarar den också i det rådande konjunkturläget.

Biståndet är en viktig fråga för alla. Det är roligt och viktigt att många tar upp det. Jag hörde även Birgitta Ohlsson ta upp det. Miljöpartiet har sett till att de av Socialdemokraterna föreslagna nedskärningarna inte blev av. Det som har hänt nu är en limit. Man säger: Ni får vänta någon månad med att använda pengarna. Nominellt sett ökar biståndet. Vi har fortfarande, enligt vårt löfte, den här mandatperioden på oss att komma upp till 1 %, och det satsar vi faktiskt vår politiska heder på att göra.

Anf. 131 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det låter bra att Lotta Nilsson Hedström satsar sin politiska heder. Sedan är frågan hur mycket den är värd. Men utbetalningarna av bistånd begränsas de facto i år. Det innebär att biståndsutbetalningarna blir väldigt ryckiga. Centerpartiets inriktning är att vi ska ha en stadig och kraftig ökning av biståndet. Det ska inte vara ryckigheter. Bistånd handlar om projekt. Det handlar om saker som ska hända.

Jag är väldigt stolt över att mitt parti faktiskt har lyckats avveckla en kärnkraftsreaktor, och vi kommer att avveckla en kärnkraftsreaktor till nästa vår. Vad jag vet har Miljöpartiet inte med sitt hårdnackade motstånd avvecklat en enda kärnkraftsreaktor. Det går jättebra att vara fin och ren om händerna, men i praktiken har ni inte åstadkommit något. Frågan är vems politiska heder som är mest värd.

Anf. 132 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Det Roger Karlsson säger om biståndet säger vi nästan ordagrant till Bosse Ringholm i förhandlingarna. Vi står på samma sida. I det här konjunkturläget har vi sett till att inte göra de större strypningar som Finansdepartementet var berett att göra av biståndet. Jag tror att vi kan ta varandra under armen i den frågan.

Sedan har vi kärnkraften. Kom igen! Upp till bevis! Bevisa att fler reaktorer avvecklas och den alternativa energin kommer fram! Vi tyckte inte att någon av de två föregående energiuppgörelserna var bra. De var nya kärnkraftssvek.

Anf. 133 BERNDT EKHOLM (s):

Fru talman! Jag tror att mötet i Johannesburg markerar någon form av slutpunkt i en process som har pågått sedan mötet i Rio de Janeiro, och om man så vill sedan mötet i Stockholm 1972. Framför allt under de senaste tio åren har det varit en process med flera olika möten som har tagit upp olika perspektiv. De hade sin utgångspunkt i Riomötet som inte bara handlar om miljö utan faktiskt handlar om miljö *och* utveckling.

Under resans gång har vi fått någon form av helhet genom att ta upp olika perspektiv. Det har sedan landat i begreppet hållbar utveckling som lanserades tidigare av Gro Harlem Brundtland och hennes kommission. Det har fått ett väldigt tydligt genomslag i Johannesburg, bland annat genom att FN har sagt att man ska använda sig av det här begreppet som målstyrning för all verksamhet.

Prot. 2002/03:104
15 maj

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

Det har inte bara varit fråga om de här mötena. Det har varit fråga om en hel serie konventioner som har varit knutna till den här processen också.

Jag tror att vi har en bra bas att stå på för att skärpa handlingsmönstret. Det är en handling som vi redan är inne i, men vi behöver naturligtvis skärpa till den ytterligare.

Lotta N Hedström sade att det här inte är en handlingsinriktad plan. Det tycker jag motsägs bland annat av den tabell som finns i skrivelsen. Skrivelsen i sig pekar på en mängd konkreta åtgärder som redan är på gång och som ska till och även utmaningar som vi har framför oss.

Mycket handlar om miljö. Det är stora utmaningar på miljöområdet som att hantera klimatfrågan och växthusgaserna, att kraftfullare ge sig i kast med livsstilsförändringar – jag tänker då på konsumtions- och operationsmönster – att tackla de mycket farliga kemikalierna och utarmningen av den biologiska mångfalden.

Men det är också fråga om utmaningar som har koppling till utvecklingsbegreppet. Det är naturligtvis i första hand fattigdomen som är det stora hotet mot utvecklingen och som vi måste bekämpa.

Knutet till fattigdomsbekämpningen har vi millenniemålen – de åtta huvudmålen med sina operationella undermål. Det stora målet är att halvera andelen fattiga till år 2015, och sedan gå vidare mot att helt enkelt utrota fattigdomen. Det handlar också om att ta tag i de hot som finns i världen för att vi ska få vara trygga människor.

Det är ganska stora frågor som vi har att tackla och som har en koppling mellan miljö och utveckling och som hör ihop i begreppet hållbar utveckling.

Det finns ett avsnitt i betänkandet som handlar om globalisering. Jag tycker att vi ska bejaka globaliseringen. Den kan skapa rättvisa. Den kan skapa större trygghet. Den kan ge oss en hållbarare värld. Jag håller med dem som säger att en av förutsättningarna är att vi kan bygga demokrati, mänskliga rättigheter och det som handlar om samhällsstyrning. Det är en grundläggande förutsättning för att vi ska lyckas med detta.

Regeringens arbete har koncentrerats mycket kring att forma en samlad politik för global utveckling. I Leif Pagrotskys hand har vi haft ett arbete som har lämnat ett par rapporter om hur vi ska få till stånd en globaliseringspolitik. Snart får vi i våra händer propositionen som handlar om en politik för global utveckling inriktad på de fattiga länderna i världen och länderna med problem i öststaterna.

Man kan med stor glädje hälsa att regeringen har koncentrerat sig så mycket på att forma den helhetspolitiken. Det finns stor anledning till det. Vi har väldigt stora orättvisor att tackla i världen, och många orättvisor som har en tydlig koppling till miljöfrågan och till hållbar utveckling.

Vi har anledning att ge oss i kast med en politik – kanske inte primärt i vårt eget land, utan framför allt i EU – som bidrar till att skapa stora orättvisor. Jag kan peka på jordbrukspolitiken och delvis handelspolitiken. Men inte ens WTO:s politik kan vi vara nöjda med. Den behöver också reformeras på ett antal punkter. Det har gjorts ansatser vid olika konferenser när det gäller detta, inte minst vid den senaste i Doha.

Frihandel ska vi vara glada att vi har. Men, som någon annan talare var inne på, om frihandel inte hade ett regelverk att utvecklas från skulle den inte vara så produktiv. Nu har den ju ett regelverk, men det behöver

vi kanske förbättra, och då förbättra i en mycket komplex situation, nämligen så att vi får med oss u-länderna in i marknaden så att de kan få del av den. Det kan de inte riktigt i dag. Vi har en handel, men den fungerar primärt för de stora makterna som har mycket pengar och bra utvecklade företag. Men den fungerar väldigt dåligt för de fattigare länderna och de som inte har så många bra företag. Den fungerar strängt taget inte alls för de 48 minst utvecklade länderna. Där har vi ett stort beting att utveckla frihandelns regelsystem, bland annat inom ramen för WTO så att den tjänar de här syftena.

I det sammanhanget har naturligtvis de privata aktörerna en oerhört viktig roll att spela. Det är viktigt att vi sätter upp regelverk vid sidan av det. Någon har nämnt dem: Det är företagets ansvar, FN:s Global compact, det egna som vi har här i Sverige med globalt ansvar. Det finns en del andra.

Vi ska inte heller glömma att om vi ska lyckas med utvecklingen av handeln måste också handeln ta hänsyn till sociala villkor, miljövillkor och etiska principer. WTO måste då vara beredda att ge sig i kast med problemet att försöka integrera detta. Man får inte vara så rädd för att göra det. U-länderna själva är ju rädda för att det här ska begränsa deras utveckling i stället för att förmera. Där har vi ett stort beting framför oss att hjälpas åt med.

De flesta reservationerna under globalt avsnitt slår in öppna dörrar. De gäller sådant som vi redan är överens om, men man vill ändå reservera sig. Men en reservation menar jag skjuter fullständigt snett. Det är en moderat reservation som inte vill vara med och främja den ekologiska produktionen när den kommer från u-länderna. I motionen står det till och med att det är ett imperialistiskt drag.

Jag menar att man har klampat över en tröskel och fullständigt missat målet när man uttrycker en sådan uppfattning. Det är klart att ekologisk produktion som kommer från u-länderna är väldigt viktig, även om den kan vara svårare att genomföra där än i de nordliga länderna.

Ett annat avsnitt handlar om fattigdomsbekämpning. Jag har redan sagt att vi naturligtvis ska utrota fattigdomen. Det kommer att ta tid, men det är det självklara målet.

Vi ska vara medvetna om att det finns olika sidor av fattigdom. Dels har vi den materiella fattigdomen dels har vi den fattigdom som uttrycks i brist på möjligheter, brist på makt och brist på säkerhet.

De åtta millenniemål som FN slår an är naturligtvis viktiga utgångspunkter, men också de tillagda mål som Johannesburg kom med. Jag hinner inte konkret gå in på vad de innebär, men det gäller sanitet, integrerad vattenförsörjning, biologisk mångfald och kemikalier och fiske.

Den nya politiken för global utveckling ska naturligtvis vara en hjälp. Den ska bygga den samstämmiga politik där olika politikområden griper tag i varandra och verkar för att vi ska kunna minska fattigdomen och till slut utrota den.

I fattigdomsarbetet är naturligtvis sambandet mellan fattigdom och miljö väldigt viktigt. Det är ingen nyhet att säga att dålig miljö skapar fattigdom och att fattigdom skapar dålig miljö. Det finns ett sådant samband åt båda håll. Det lär oss hur integrerat i utveckling miljöbegreppet är.

Vi har en del reservationer på det området också. Också där slår de flesta in öppna dörrar och säger egentligen inte något nytt.

Det finns en mp- och en m-reservation som handlar om skuldavskrivningar. Jag tror inte att det är en klok politik att totalt skriva ned skulderna. En klok politik är att just bygga på hållbarhetsbegreppet. Skulderna ska ned till en hållbar nivå så att länderna själva kan hantera dem. Då får de ett instrument att visa för investerare att de kan klara av skulderna om de har en rimlig nivå på dem. Man visar att ni kan investera i våra länder för vi lovar att vi kan betala tillbaka investeringarna. Om man skriver ned skulderna helt och hållet är risken att man tappar det förtroendet.

I m-reservationen sägs att man inte vill ställa upp på enprocentmålet. Men Moderaterna är ju ganska isolerade i den politiken, så det kanske inte behöver någon mer kommentar.

Jag ska avsluta med att yrka avslag på alla reservationer i det här betänkandet och tillstyrka skrivelsen.

Anf. 134 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Berndt Ekholm säger i sitt anförande att fattigdomen är det stora hotet mot hållbar utveckling. Jag kan inte annat än att helt hålla med Berndt.

Berndt säger också att i de reservationer som handlar om skuldavskrivningar och bistånd slår reservanterna in öppna dörrar.

Det beror väl i så fall på att vi är överens i ord i det här betänkandet. Men vi som reservanter är inte överens om den handling som vi ser.

Johannesburgmötet handlade mycket om att gå från ord till handling. Vi kan skriva fina ord, men är vi inte överens om handlingen – som till exempel hur regeringen agerar i tilläggsbudgeten – måste vi på något sätt reagera. Det har vi gjort här.

På tilläggsbudget lägger regeringen fram förslag om att hålla inne 400 miljoner av anslagna biståndsmedel. I ett tidigare replikskifte här fick jag veta att denna neddragning av biståndet är resultatet av Miljöpartiets förhandlande. Frågan är väl egentligen vilken neddragning regeringen var beredd att göra från början och vilken neddragning av biståndet som regeringen föreslog.

Anf. 135 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! De här reservationerna är ju skrivna gentemot betänkandetexten. När man läser denna text och sedan reservationerna finner man att väldigt många av dessa, som jag hänvisade till under de avsnitt som jag tog upp, säger samma sak som betänkandet men med andra ord. Det finns i och för sig också några reservationer där man tar upp någon fråga där vi har delade meningar.

När det sedan gäller den konkreta frågan om biståndet vill jag säga att, som det heter, begränsningstak i utbetalningarna inte är något nytt. Vi har valt modellen att ha utgiftsbegränsningar. Vi kan inte göra av med mer än knappt 1 000 miljarder kronor i budgeten på ett år. Vi tycker som socialdemokrater att det är oerhört viktigt att vi håller oss till det här för att visa marknaden att man kan lita på vår ekonomi. Om vi närmar oss taket måste vi vidta åtgärder.

Det är väl i och för sig en ganska beskedlig åtgärd som vi vidtar, särskilt om vi kommer så tidigt på året som nu, när vi håller inne 400 miljoner av de kanske 15–16 miljarder kronor som biståndet omfattar.

Eftersom jag sitter i Sidas styrelse vet jag att vi klarar att hantera den del av dessa miljoner som kan falla på Sida. Det är inte fråga om att pengarna försvinner utan om att de senareläggs för att vi ska klara utgiftstaket, som jag vet att också Centerpartiet är väldigt angeläget om att vi ska hålla. Gör alltså inte det här till en större fråga än vad det är!

Anf. 136 ROGER KARLSSON (c) replik:

Fru talman! Det är riktigt att jag är mån om att vi håller utgiftstaket. Det var våra partier som tillsammans förde in det i budgetbehandlingen i Sveriges riksdag, och det tycker jag var bra. Det är därför lite synd att man tricksar med det på det här sättet.

Berndt säger att utgiftsbegränsningen inte är något nytt. Det är sant, men det är fortfarande inte något som är bra. Det blir en ryckighet i projekten. Berndt kommer här med nyheten att det här inte kommer att drabba Sida. Vilka andra biståndsprojekt gäller det då? Är det de frivilliga organisationernas projekt, Forum Syds och andra frivilligorganisationers biståndsprojekt, som kommer att bli senarelagda eller kanske nedlagda? Frivilligorganisationerna bygger väldigt mycket på att det finns personer som är beredda att ta tag i saker och ting här och nu. De har färre anställda, volontärer och så vidare. Är det dessa organisationers biståndsprojekt som kommer att skjutas på framtiden?

Anf. 137 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Något tricksande är det inte fråga om utan detta har en direkt koppling till den budgetteknik som vi har valt att arbeta med och som har sina fördelar men naturligtvis också sina problem.

Vad gäller utgiftsbegränsningar: Om det helt enkelt hade varit fråga om att dra in medel och aldrig använda dem mer, hade problemet varit större. Det skulle i och för sig inte ha varit så fruktansvärt stort om det gällt 400 miljoner i den jättekostade som det är fråga om, men problemet hade ändå varit större. Förra gången vi hade en sådan här begränsning gjordes de utbetalningar som skulle ha gjorts i december i stället i januari. Du tror att det kommer att innebära att man inte kan genomföra vissa saker.

Jag är rädd för att innehållningen den här gången kan komma att bli lite längre. Jag tycker mig ha kunnat tolka resonemangen på det sättet. Jag tror ändå inte att de pengarna kommer att slå mot konkreta projekt utan detta slår mot den buffert som man har i olika sammanhang. Man får hålla hårdare i pengarna för nya projekt som skulle kunna bli aktuella och som får vänta på sitt genomslag.

Anf. 138 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! I en av Kristdemokraternas reservationer när det gäller fattigdomsbekämpning har vi tagit upp EU-biståndet och framhållit att Europeiska unionen har särskilt ansvar för att verka för en minskning av den globala fattigdomen. I det sammanhanget kommer man in på att kampen mot hiv/aids, tuberkulos och malaria kräver stora resurser.

Som bekant har Kristdemokraterna inom EU gått i täten för att öka resursanslagen för sjukdomsbekämpning. Dessvärre har anslagen inte motsvarat behoven. Som bekant är Sverige i dag väldigt duktigt och framgångsrikt när det gäller reproduktiv hälsa. Det har också framkommit i debatten i kväll. Men vi vet också att det behövs resurser. Det gäller inte bara förebyggande åtgärder utan också resurser för mediciner. Det kommer att krävas stora resurser för detta.

Min fråga till Berndt Ekholm gäller EU-biståndets effektivisering. Jag ställde under den offentliga utfrågningen en fråga om detta men fick inget svar. Jag skulle vilja veta vad Berndt Ekholm säger i den frågan.

Anf. 139 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Det är inte fråga om pengar. Det står nämligen i er reservation:

”Europeiska unionen har ett särskilt ansvar för att verka för en minskning av den globala fattigdomen.” På den punkten har vi nog samma uppfattning. Det heter vidare: ”Kristdemokraterna är därför kritiska mot Sveriges agerande i Europeiska unionen, där regeringen inte tillräckligt har drivit på EU när det gäller att förbättra biståndet och göra det mer effektivt.”

Jag tolkar inte detta så att det är fråga om mer pengar utan att det gäller hur biståndet ska utformas. Jag vill hävda att vi verkat precis i enlighet härmed. Vi har vid flera tillfällen arbetat med detta. Till och med utskottet har varit engagerat häri genom att vid ett par tillfällen föra samtal med biståndskommissionären om effektiviseringen av biståndet.

Jag vill alltså hävda att det som ni här säger ska göras är redan på gång. Det är att slå in öppna dörrar.

Anf. 140 ROSITA RUNEGRUND (kd) replik:

Fru talman! Jag tycker inte alls att detta är att slå in öppna dörrar. Hiv/aids är den stora frågan i fattigdomsbekämpningen. Jag ställde en fråga om detta på det offentliga seminarium som utskottet anordnade om effektivisering av det tidigare hårt kritiserade biståndet. Det svar som jag fick var att man för en dialog. Det sades att man när det gällde EU-biståndet på olika sätt för en dialog och följer EU-biståndet. Jag ser inte detta som att regeringen är kritisk och driver på i frågan om EU-biståndet och för mer pengar till satsningar på hiv/aids-vaccin.

Anf. 141 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! När det gäller pengar till hiv/aids har vi, om jag minns rätt, på tre år anslagit 600 miljoner till den globala fonden. Det är ganska mycket pengar. Jag tror att Sverige så att säga med råge har fyllt sina mått. Fonden omfattar inte bara hiv/aids utan också tuberkulos och malaria.

När det sedan gäller att effektivisera EU:s bistånd och att få ut mer av de pengar som de har ansvar för inom det här området vill jag säga att detta är det sätt som vi arbetar på. Vi arbetar med en dialog. Vi pratar med varandra. Har Rosita Runegrund någon annan metod som man kan använda sig av än att prata med varandra? Det är det sätt som vi har för att försöka få till stånd en ändrad attityd och för att driva på för ett effektivare arbetssätt.

Jag förstår inte vad Rosita Runegrund är ute efter. Vad ska vi göra som vi inte gör nu?

Prot. 2002/03:104
15 maj

Anf. 142 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Vad gäller att slå in öppna dörrar menar vi att det snarare behöver öppnas nya dörrar på skuldavskrivningsområdet. År 1996 identifierades de mest skuldtungda länderna, och man tog då det så kallade HIPC-initiativet, initiativet för *Heavily Indebted Poor Countries*. Det gick ut på att åtminstone 38 av de mest skuldtungda länderna skulle få komma ned på en hållbar nivå.

Det har nu gått sju år, och av dessa länder har sex kommit upp på denna hållbara nivå. Den hållbara nivån är inte definierad av länderna själva utan av långivarna. Denna nivå utgår från vad man förväntar att de ska få i exportinkomster.

Den här takten är för dålig. Det är inte fråga om någon skuldavskrivning om man på sju år får ned bara sex länder av 38 till en nivå som långt ifrån innebär skuldfrihet.

Alltså är den här skuldavskrivningsprocessen väldigt ineffektiv och väldigt långsam. Den måste putsas upp. Man måste ha en bättre definition på vad en hållbar nivå är.

Jag skulle vilja veta vad Berndt Ekholm har att säga om det, eftersom han tycker att vi slår in öppna dörrar i vår reservation.

Anf. 143 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Den här reservationen innehåller flera olika saker. Den innehåller det här med total nedskrivning, där vi verkligen tycker olika. Men i övrigt är det bara ett annat sätt att formulera sig. Det Lotta Nilsson Hedström talar om är ju det regeringen verkar för. Vi tycker ju inte heller att HIPC-initiativet är bra nog.

För det första vill vi att de olika länder som har slutit upp kring det här verkligen kommer in med sina pengar. Det är inte bara Sverige som ska vara lutherskt och genomföra allt i tid – de andra får också ställa upp, vilket de inte har gjort. Det har vi tjatat på dem om.

För det andra tycker vi att det behövs mer pengar. Det har vi också tjatat om.

För det tredje tycker vi också att villkoren behöver förbättras, som Lotta Nilsson Hedström tar upp – procenttal på exportintäkter och andra sådana här saker.

Det är alltså det som vi har tagit upp och drivit i olika förhandlingar. Men grundproblemet med det vi redan har kommit överens om i HIPC, med de brister som finns, är att alla länder inte ens levererar in pengar i tid. Vi får starta i den änden. Jag förstår inte på vilken punkt vi tycker olika.

Anf. 144 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik:

Fru talman! Vi tycker olika därför att vi i Miljöpartiet vill att man ska göra en omdefiniering av vad som är hållbar skuldnivå och att man ska vara väldigt tydlig med att kritiken handlar om takten i skuldavskrivningen. Jag ser inte hur det är tillgodosett.

Jag har just kommit från en förhandlingsrunda med regeringen som gällde vår biståndspolitik och uppföljningen av Globcom, där vi har

*Johannesburg – FN:s
världstoppmöte om
hållbar utveckling*

samma synpunkter på hur skuldavskrivningsarbetet bör drivas på från svensk sida. Vi fick inte gehör där heller.

Är vi överens om att skulderna ska avskrivas så måste den här processen revideras på ett ganska skarpt sätt. Vi tycker inte att betänkandet speglar det.

Anf. 145 BERNDT EKHOLM (s) replik:

Fru talman! Men jag kan inte göra annat än att läsa er reservation. Ni måste i så fall lära er att i reservationstexten tala om precis hur ni vill att det ska vara. Ni pratar här med allmänna ord, precis så allmänna ord som ni tidigare har kritiserat betänkandet för. Det är vad ni använder er av.

Ni blir konkreta på två punkter, kan man säga. Den första är att ni kräver total avskrivning av skulderna. Vi kan debattera om det är klokt eller inte. Jag tycker att man ska vara försiktig med det. Den andra är att ni vill att det ska anslutas till millenniemålen. Det tycker jag är en spännande tanke. Jag tror att det kanske inte i sak betyder så mycket i och för sig, för hela upplägget på skuldavskrivningen bottnar ju i att man också ska ta hänsyn till utvecklingen. Men det är ingen dum tanke att se kopplingen till millenniemålen. Detta är i alla fall lite mer konkret än de allmänna resonemang ni har.

Det är egentligen det här med skuldavskrivningen som är den stora skillnaden. I övrigt är det allmänna ord. Jag kan ställa upp på att skuldbördan är ohanterlig. Vi behöver skriva av det här snabbare. Det behöver gå effektivare till. Det är vad regeringen arbetar för.

Anf. 146 SERMIN ÖZÜRKÜT (v):

Fru talman! Jag skulle först vilja säga att Vänsterpartiet i grunden instämmer i Johannesburgsbetänkandet, men vi har några särskilda yttranden. Vi anser att denna politik är otillräcklig och förutsätter att regeringen gör mer långtgående åtaganden framöver.

Jag tänkte här ta upp några synpunkter angående fattigdomsbekämpningen.

Det är ett faktum att vi i den rika delen av världen sakta men säkert har arbetat upp och fortsätter att arbeta upp en ekologisk skuld. Det är en skuld till kommande generationer, liksom till fattigare länder, för alla de naturresurser vi i praktiken bestulit dem på genom vår överkonsumtion.

Dessa klyftor skär dock inte enbart mellan länder, utan också mellan könen. Vi kan konstatera att världens ledare under många år inte har förmått vända utvecklingen. En stor anledning är att kvinnorna fortfarande saknas i beslutsrummen.

Mer än halva jordens befolkning är kvinnor. Kvinnors viktiga roll för hållbar utveckling är dokumenterad. Det gäller både hur kvinnor tar beslut och i det konkreta arbetet för hållbar utveckling. Det är därför viktigt att verka för kvinnors ökade inflytande i beslutsfattandet.

I många av världens länder är merparten av livsmedelsproducenterna kvinnor, men endast en begränsad del av jordens tillgångar i form av mark, finansiella resurser, teknologi etcetera ägs eller kontrolleras av kvinnor. Betänkandet betonar vikten av att jämställdhetsmålet och ett genusperspektiv ska genomsyra fattigdomsbekämpning, globaliseringens effekter och vatten-, energi- och hälsosektorerna. Alla dessa områden har tydliga kopplingar till jämställdhetsfrågor och till kvinnans situation.

Av världens 1,3 miljarder fattiga består majoriteten av kvinnor, trots att kvinnor i de flesta länder är mycket ekonomiskt aktiva och ofta är huvudproducenter av den mat som framställs för familjen. Det är därmed i stor utsträckning kvinnorna som tar på sig ansvaret för det ekosystem jordbruket utgör. Trots detta utesluts kvinnor från beslutande församlingar på alla nivåer i frågor som rör fördelning av gemensamma ekonomiska resurser.

Utskottet anser det angeläget att även globala vattenfrågor diskuteras ur ett genusperspektiv. Tillgång till rent vatten och till god sanitet, en grundförutsättning för fattigdomsbekämpningen i stort, har en särskild påverkan på levnadsvillkoren för utvecklingsländernas kvinnor, som ofta är ansvariga för vattenhämtning, hygien, hälsa, matlagning, tvätt och hushållsjordbruk.

Vi delar regeringens och utskottets bedömning av att ett arbete med jämställdhetsperspektiv är avgörande för hållbar utveckling, men vi ser samtidigt en hel del risker med det arbetssättet. Det finns inte några ordentliga strategier och mål i betänkandet. Det finns också en risk att jämställdhetsperspektivet endast blir vackra ord för hållbar utveckling medan huvudinriktningen i resten av ekonomin fortsätter som vanligt.

Sammanfattningsvis ser vi det som positivt att utskottet anser att jämställdhet är både ett mål i sig och ett oundgängligt instrument i arbetet mot fattigdom. Det återstående problemet är på vilket sätt regeringen kommer att arbeta för ett brett samarbete kring hållbar utveckling bland Sveriges kvinnor. Hur ska processen föras vidare? Jämställdhetsperspektivet lyfts fram, men knyts inte till konkreta förslag inom varje område. Vi ser denna politik som otillräcklig, och förutsätter att regeringen gör mer långtgående åtaganden i den aviserade utvecklingspropositionen, som ska lämnas till riksdagen under 2003.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till förslaget i betänkandet.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 21 maj.)

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 15 maj

2002/03:936 av *Carl-Axel Roslund* (m) till försvarsminister Leni Björklund

Civil meritvärdering

2002/03:937 av *Berit Jóhannesson* (v) till försvarsminister Leni Björklund

Sexuella trakasserier inom Försvarsmakten

2002/03:938 av *Carl-Axel Roslund* (m) till utrikesminister Anna Lindh

Tawians deltagande i FN-gemenskapen

2002/03:939 av *Lars Ohly* (v) till utrikesminister Anna Lindh

Israel och fredsprocessen

2002/03:940 av *Göran Norlander* (s) till statsrådet Ulrica Messing
Skogsvårdslag
2002/03:941 av *Britt-Marie Danestig* (v) till statsminister Göran Persson
Forskningsministerns övergripande ansvar
2002/03:942 av *Jakob Forssmed* (kd) till statsrådet Morgan Johansson
Alkoglass
2002/03:943 av *Gustav Fridolin* (mp) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Kommunernas roll vid djurplågeri
2002/03:944 av *Carina Adolfsson Elgestam* (s) till jordbruksminister Ann-Christin Nykvist
Ursprungsmärkning av svenskt glas
2002/03:945 av *Marie Wahlgren* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Kulturanslag till Skåne
2002/03:946 av *Marie Engström* (v) till näringsminister Leif Pagrotsky
Arvoden
2002/03:947 av *Britt-Marie Danestig* (v) till statsrådet Mona Sahlin
Utsatta flickor i fristående muslimska skolor
2002/03:948 av *Tasso Stafilidis* (v) till justitieminister Thomas Bodström
Hot mot liv och hälsa vid utvisning
2002/03:949 av *Cecilia Widegren* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Ökade vardagsbrott
2002/03:950 av *Johan Linander* (c) till statsrådet Berit Andnor
Sveriges åtgärder för att uppfylla den nordiska språkkonventionen
2002/03:951 av *Tasso Stafilidis* (v) till socialminister Lars Engqvist
Assisterad befruktning och äggdonation för lesbiska kvinnor
2002/03:952 av *Marie Wahlgren* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Behandling av kroniskt sjuka

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 20 maj.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 15 maj

2002/03:887 av *Helena Bargholtz* (fp) till statsrådet Mona Sahlin
Folkinitiativ om kommunala omröstningar
2002/03:902 av *Rosita Runegrund* (kd) till statsrådet Jan O Karlsson
Bortglömda barnsoldater
2002/03:903 av *Cristina Husmark Pehrsson* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Barn som far illa
2002/03:904 av *Anita Brodén* (fp) till finansminister Bosse Ringholm
Moms på second hand-affärer

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 20 maj.

16 § Kammaren åtskildes kl. 18.09.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till ajourneringen kl. 13.55,
av andre vice talmannen därefter till och med 11 § anf. 101 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till ajourneringen kl. 16.54 och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen	1
3 § Anmälan om inkomna uppteckningar från EU-nämndssammanträde	1
4 § Hänvisning av ärenden till utskott	1
5 § Gallring av uppgifter i kreditupplysningar	2
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU15	2
(Beslut fattades under 12 §.)	2
6 § Riksdagens revisorers årsredovisning för 2002	2
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU16	2
(Beslut fattades under 12 §.)	2
7 § Riksbankens förslag om donation till Stiftelsen Tumba Bruk	2
Finansutskottets betänkande 2002/03:FiU18	2
(Beslut fattades under 12 §.)	2
8 § Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor	2
Arbetsmarknadsutskottets betänkande 2002/03:AU6	2
Anf. 1 PATRIK NORINDER (m)	2
Anf. 2 TINA ACKETOFT (fp)	4
Anf. 3 STEFAN ATTEFALL (kd)	6
Anf. 4 ANDERS WIKLUND (v)	10
Anf. 5 TINA ACKETOFT (fp) replik	12
Anf. 6 ANDERS WIKLUND (v) replik	12
Anf. 7 TINA ACKETOFT (fp) replik	13
Anf. 8 ANDERS WIKLUND (v) replik	13
Anf. 9 PATRIK NORINDER (m) replik	13
Anf. 10 ANDERS WIKLUND (v) replik	13
Anf. 11 PATRIK NORINDER (m) replik	14
Anf. 12 ANDERS WIKLUND (v) replik	14
Anf. 13 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	14
Anf. 14 ANDERS WIKLUND (v) replik	15
Anf. 15 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	15
Anf. 16 ANDERS WIKLUND (v) replik	15
Anf. 17 CLAES VÄSTERTEG (c)	16
Anf. 18 ANDERS WIKLUND (v) replik	17
Anf. 19 CLAES VÄSTERTEG (c) replik	18
Anf. 20 ULF HOLM (mp)	18
Anf. 21 TINA ACKETOFT (fp) replik	20
Anf. 22 ULF HOLM (mp) replik	20
Anf. 23 ANDERS WIKLUND (v) replik	21
Anf. 24 ULF HOLM (mp) replik	21
Anf. 25 LARS LILJA (s)	21
Anf. 26 STEFAN ATTEFALL (kd) replik	24
Anf. 27 LARS LILJA (s) replik	24

Anf. 28 STEFAN ATTEFALL (kd) replik.....	25
Anf. 29 LARS LILJA (s) replik.....	26
Anf. 30 CLAES VÄSTERTEG (c) replik	26
Anf. 31 LARS LILJA (s) replik.....	26
Anf. 32 CLAES VÄSTERTEG (c) replik	27
Anf. 33 LARS LILJA (s) replik.....	27
Anf. 34 PATRIK NORINDER (m) replik.....	27
Anf. 35 LARS LILJA (s) replik.....	28
Anf. 36 PATRIK NORINDER (m) replik.....	28
Anf. 37 LARS LILJA (s) replik.....	28
Anf. 38 TALMANNEN.....	28
Anf. 39 TINA ACKETOFT (fp) replik	29
Anf. 40 LARS LILJA (s) replik.....	29
Anf. 41 TINA ACKETOFT (fp) replik	29
Anf. 42 LARS LILJA (s) replik.....	30
Anf. 43 AGNETA GILLE (s).....	30
Anf. 44 ULF HOLM (mp) replik.....	31
Anf. 45 AGNETA GILLE (s) replik.....	31
(forts. 10 §).....	32
Ajournering.....	32
Återupptagna förhandlingar	32
9 § Statsministerns frågestund.....	32
Anf. 46 ANDRÉ VICE TALMANNEN.....	32
<i>Förlängning av sjuklöneperioden.....</i>	<i>32</i>
Anf. 47 MAUD OLOFSSON (c).....	32
Anf. 48 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	32
Anf. 49 MAUD OLOFSSON (c).....	33
Anf. 50 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	33
<i>Yrkesutbildningen i gymnasieskolan.....</i>	<i>33</i>
Anf. 51 LARS LEIJONBORG (fp)	33
Anf. 52 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	34
Anf. 53 LARS LEIJONBORG (fp)	34
Anf. 54 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	34
Anf. 55 LARS LEIJONBORG (fp)	35
Anf. 56 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	35
<i>EMU-kampanjerna</i>	<i>35</i>
Anf. 57 PETER ERIKSSON (mp)	35
Anf. 58 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	36
Anf. 59 PETER ERIKSSON (mp)	36
Anf. 60 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	36
Anf. 61 PETER ERIKSSON (mp)	37
<i>Följderna av ett nej till EMU.....</i>	<i>37</i>
Anf. 62 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m).....	37
Anf. 63 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	37
Anf. 64 GUNILLA CARLSSON i Tyresö (m).....	37
Anf. 65 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	38
<i>Förlängning av sjuklöneperioden.....</i>	<i>38</i>
Anf. 66 STEFAN ATTEFALL (kd)	38
Anf. 67 Statsminister GÖRAN PERSSON (s)	38

Anf. 68 STEFAN ATTEFALL (kd).....	39
Anf. 69 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	39
<i>Kommunals lönekrav</i>	39
Anf. 70 LARS BÄCKSTRÖM (v).....	39
Anf. 71 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	40
Anf. 72 LARS BÄCKSTRÖM (v).....	40
Anf. 73 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	40
<i>Sysselsättningen i Glasriket</i>	41
Anf. 74 CARINA ADOLFSSON ELGESTAM (s)	41
Anf. 75 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	41
<i>Tillsynen över friskolor</i>	42
Anf. 76 HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	42
Anf. 77 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	42
<i>Biltullar – avgift eller skatt</i>	42
Anf. 78 GUNNAR ANDRÉN (fp).....	42
Anf. 79 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	43
<i>Bidragen till EMU-kampanjerna</i>	43
Anf. 80 BJÖRN VON DER ESCH (kd).....	43
Anf. 81 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	43
<i>Kärnsäkerhetsutredning</i>	44
Anf. 82 INGEGERD SAARINEN (mp).....	44
Anf. 83 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	44
<i>EMU-medlemskapets påverkan på ränteläget</i>	44
Anf. 84 OWE HELLBERG (v).....	44
Anf. 85 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	45
<i>Vänta-och-se i EMU-frågan</i>	45
Anf. 86 HILLEVI LARSSON (s).....	45
Anf. 87 Statsminister GÖRAN PERSSON (s).....	45
Anf. 88 ANDRE VICE TALMANNEN	46
10 § (forts. från 8 §) Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor (forts. AU6).....	46
(Beslut fattades under 12 §.)	46
11 § Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling	46
Sammansatta utrikes-, miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:UMJU1.....	46
Anf. 89 CATHARINA ELMSÄTER-SVÄRD (m).....	46
Anf. 90 LARS LINDBLAD (m)	47
Anf. 91 SVERKER THORÉN (fp)	49
Anf. 92 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	51
Anf. 93 ROGER KARLSSON (c).....	54
Anf. 94 CARINA OHLSSON (s).....	55
Anf. 95 KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	58
Anf. 96 LARS LINDBLAD (m) replik	59
Anf. 97 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik	60
Anf. 98 LARS LINDBLAD (m) replik	60
Anf. 99 KJELL-ERIK KARLSSON (v) replik	60
Anf. 100 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s).....	61

Anf. 101 LARS LINDBLAD (m) replik	63
Anf. 102 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	64
Anf. 103 LARS LINDBLAD (m) replik	64
Anf. 104 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	65
Anf. 105 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	65
Anf. 106 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	66
Anf. 107 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	66
Anf. 108 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	67
Anf. 109 ROGER KARLSSON (c) replik.....	67
Anf. 110 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	68
Anf. 111 ROGER KARLSSON (c) replik.....	68
Anf. 112 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	69
Anf. 113 SVERKER THORÉN (fp) replik	69
Anf. 114 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	69
Anf. 115 SVERKER THORÉN (fp) replik	70
Anf. 116 Miljöminister LENA SOMMESTAD (s) replik	70
Anf. 117 EWA BJÖRLING (m).....	71
Anf. 118 ROGER KARLSSON (c) replik.....	73
Anf. 119 EWA BJÖRLING (m) replik.....	74
Anf. 120 ROGER KARLSSON (c) replik.....	74
Anf. 121 EWA BJÖRLING (m) replik.....	74
Anf. 122 BIRGITTA OHLSSON (fp).....	74
Anf. 123 ROSITA RUNEGRUND (kd).....	76
(forts. 13 §).....	78
Ajournering.....	78
Återupptagna förhandlingar	79
12 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens	
sammanträde.....	79
FiU15 Gallring av uppgifter i kreditupplysningar	79
FiU16 Riksdagens revisorers årsredovisning för 2002	79
FiU18 Riksbankens förslag om donation till Stiftelsen	
Tumba Bruk.....	79
AU6 Statens ansvarsnämnd och arbetsrättsliga frågor	79
13 § (forts. från 11 §) Johannesburg – FN:s världstoppmöte	
om hållbar utveckling (forts. UMJU1)	81
Anf. 124 LOTTA N HEDSTRÖM (mp)	81
Anf. 125 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	84
Anf. 126 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	84
Anf. 127 SVEN GUNNAR PERSSON (kd) replik	85
Anf. 128 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	85
Anf. 129 ROGER KARLSSON (c) replik.....	86
Anf. 130 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	86
Anf. 131 ROGER KARLSSON (c) replik.....	87
Anf. 132 LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	87
Anf. 133 BERNDT EKHOLM (s).....	87
Anf. 134 ROGER KARLSSON (c) replik.....	90
Anf. 135 BERNDT EKHOLM (s) replik	90
Anf. 136 ROGER KARLSSON (c) replik.....	91
Anf. 137 BERNDT EKHOLM (s) replik	91

Anf. 138	ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	91
Anf. 139	BERNDT EKHOLM (s) replik	92
Anf. 140	ROSITA RUNEGRUND (kd) replik	92
Anf. 141	BERNDT EKHOLM (s) replik	92
Anf. 142	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	93
Anf. 143	BERNDT EKHOLM (s) replik	93
Anf. 144	LOTTA N HEDSTRÖM (mp) replik	93
Anf. 145	BERNDT EKHOLM (s) replik	94
Anf. 146	SERMIN ÖZÜRKÜT (v)	94
	(Beslut skulle fattas den 21 maj.)	95
14 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	95
15 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	96
16 §	Kammaren åtskildes kl. 18.09.	97

Elanders Gotab, Stockholm 2003